

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL MEDYADA KADINLARA YÖNELİK
DİJİTAL ŞİDDET

ELİF YILDIRIM

2501160450

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. NİLÜFER TİMİSİ

İSTANBUL-2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : ELİF YILDIRIM Numarası : 2501160450
Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : KADIN ÇALIŞMALARI Danışmanı : PROF.DR.NİLÜFER TİMİSİ
Tez Savunma Tarihi : 20.06.2019 Saati : 11:00
Tez Başlığı : SOSYAL MEDYADA KADINLARA YÖNELİK DİJİTAL ŞİDDET

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF.DR.NİLÜFER TİMİSİ		Kabul
2-DOÇ.DR.GÜLİN TEREK ÜNAL		Kabul
3-DR.ÖĞR.ÜYESİ ASLI TOSUNER		

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF.DR.HASAN AKBULUT		
2-DR.ÖĞR.ÜYESİ İPEK GÜRKAN		Kabul

ÖZ

SOSYAL MEDYADA KADINLARA YÖNELİK

DİJİTAL ŞİDDET

ELİF YILDIRIM

Yapılan bu araştırmanın amacı; Türkiye’deki aktif internet kullanan kadınların maruz kaldıkları dijital şiddeti saptamak, dijital şiddetin nedenlerini araştırmak ve kadınların bu dijital şiddeti nasıl karşılayıp bu şiddetle nasıl mücadele ettiklerini anlamaktır.

Çalışma kapsamında, yapılan literatür taramasının ardından, 18 kadınla derinlemesine mülakat yapılmıştır. Yapılan yarı yapılandırılmış açık uçlu derinlemesine görüşmelerde; araştırmanın soruları üniversite öğrencisi kadınların anlatı ve ifadeleri, düşünce ve değerlendirmeleri ışığında cevaplandırılmaya çalışılmış, oluşturulan sorular ise yapılan literatür taramasından yola çıkarak hazırlanmıştır. Betimleyici araştırma modelinin kullanıldığı nitel bir araştırma yürütülmüştür. Araştırma içinde dijital yerli olarak tanımlanan, sosyal medyayla büyüyen ve düzenli olarak sosyal medya kullanan kadınların büyük bir çoğunluğunun dijital şiddete maruz kaldığı, şiddete maruz kalmayanların dahi bu şiddetin ihtimaliyle yaşadıkları tespit edilmiştir. Kadınların en fazla maruz kaldıkları dijital şiddet vakalarının tanınmayan kişiler tarafından gönderilen istenmeyen mesajlar, yakın çevreden kişilerin özel alanı gaspı ve kendilerini ifade etme şekillerine müdahale edilmesi olarak karşımıza çıkmıştır. Dijital şiddete maruz kalan katılımcıların duruma karşı en çok geliştirdikleri tepkinin kişiyi engelleme, gelen mesaj ve tepkileri yok sayma ve kendi hesaplarını gizleme olduğu belirlenmiştir. Kadınların tamamının ilerleyen şiddet vakaları için hukuka güvenmedikleri ancak yine de bir alternatif olarak gördükleri belirlenirken, şiddet uygulayanın ifşasının da kadınlar için geçerli ve tercih edilebilir bir yöntem olduğu ortaya

konmuştur. Yapılan literatür taraması ve bu görüşmeler sonucunda birçok imkânı aynı anda sunması, zaman ve mekânı ortadan kaldırması, ucuz ve kolay erişilebilirliğiyle sürekli kullanıcı kitlesi artan sosyal medyanın yeni bir şiddet alanı da oluşturduğu ortaya konularak bu sorunlara ilişkin yapılması gerekenler tavsiye niteliğinde sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: dijital şiddet, sosyal medya, kadına yönelik şiddet, ataerki, ağ toplumu.

ABSTRACT

DIGITAL VIOLENCE AGAINST WOMEN IN SOCIAL MEDIA

ELİF YILDIRIM

The aim of this research is to identify the digital violence that active internet users women in Turkey are exposed to, to investigate the causes of digital violence and to examine how women struggle against and react this digital violence. In the scope of the study, after the literature review, an in-depth interview was conducted with 18 women. In semi-structured open-ended in-depth interviews; the questions of the study were tried to be answered in the light of the narrative and expressions, thoughts and evaluations of university students women; and the questions were prepared based on the literature review. A qualitative research was conducted using the descriptive research model. In the study, it has been determined that most of the women are growing up with and regularly use the social media who defined as digital indigenous, are exposed to digital violence and even those who are not exposed to violence live with the possibility of this violence. Unwanted messages sent by unrecognized people and interfering with the private sphere of people from the immediate environment and their way of expressing themselves is the digital violence cases that women were exposed to most were confronted with. It has been determined the most frequent response of the respondents to digital violence was the blocking of the person, ignoring the incoming messages and reactions and hiding their own accounts. It has been shown that all women do not rely on the law for progressive violence but still see it as an alternative while the disclosure of the violent is a valid and preferable method for women. This thesis provides/articulates a number of advices on this issue by providing many opportunities through an extensive literature review and a set of interviews, by unifying these cases over time and space, by revealing that social media is

delivering a new scope of the violence with its increasing number of users owing to its easy and inexpensive access.

Keywords: digital violence, social media, violence against women, patriarchal, network society.

ÖNSÖZ

Kadınlara yönelik dijital şiddetle ilgili bu çalışmanın oluşma sürecinde pek çok kişinin desteği ve katkısı olmuştur.

Öncelikle, tezin bütün aşamalarında desteğini esirgemeyen, tezin yapılabirlik sınırlarında kalmamı sağlayan, vazgeçmeden bu tezi tamamlamama olanak veren, bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım tez danışmanım ve hocam Prof. Dr. Nilüfer Timisi'ye,

Bölümdeki ilk günümünden itibaren kendimi kadınlara ait bir ortamda güvende ve özgür hissetmemi sağlayan ve kadın mücadelesinin daha da güçlenmesinde büyük emekleri olan tüm hocalarıma,

Çalışma kapsamında yaptığım görüşmelerde bana güvenerek, sorduğum soruların ötesinde verdikleri samimi yanıtlar için tüm görüşmecilere,

Saha çalışmamı zamanında tamamlayabilmemde büyük emeği bulan Kübra'ya ve desteğini hayatımın her noktasında olduğu gibi tez süresince de önemli bir güç olarak hissettiğim Mehmet Akif'e,

Her zaman onlardan öğrendiklerimle daha güçlü bir kadın olarak var olabildiğim ve hayatımı daha anlamlı kılmamı sağladıkları için aileme ve tanıdığım en güçlü kadınlar olan annem ve halam olmak üzere hayatıma dokunmuş tüm kadınlara,

Hayatıma girdiği günden beri tüm zorluklarımla mücadele eden, hayatımı daha kolay kılan ve bu tez çalışması boyunca da verdiği destek ve emekle yanımda olan Yiğit'e teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİDDET KAVRAMI VE TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİSİ

1.1. Şiddetin Tanımlanması	5
1.1.1.Şiddetin Kapsamı	6
1.2. Toplumsal Cinsiyet ve Şiddet İlişkisi	9
1.2.1. Kadına Yönelik Şiddet ve Ataerki İlişkisi	10
1.2.2. Kadına Yönelik Şiddetin Uluslararası Belgelerde ve Türk Hukukundaki Tanımı .	13
1.2.3. Kadına Yönelik Şiddet Türleri	15
1.2.3.1. Fiziksel Şiddet	15
1.2.3.2. Duygusal Şiddet	16
1.2.3.3. Cinsel Şiddet	16
1.2.3.4. Ekonomik Şiddet	17
1.2.3.5. Dijital Şiddet	17

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL MEDYA VE ŞİDDET İLİŞKİSİ

2.1. Sosyal Medya Nedir?	19
2.2. Sosyal Medyanın Özellikleri	23
2.3. Kamusal Alana Erişmek	25
2.3.1. Sanal Cemaatler	27
2.3.2. Dijital Aktivizm	29
2.4. Sosyal Medyanın Tehditleri ve Dijital Şiddet	31
2.4.1. Dijital Şiddetin Kapsamı	33
2.4.2. Dijital Şiddetin Nedenleri	36

2.4.2.1. Anonimlik Hakkı.....	38
2.4.2.2. Hukuki Cezaların Uygulanmaması	39
2.4.2.3. Kolay Erişim ve Ulaşım Alanının Geniş Olması	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL MEDYADA KADINLARA YÖNELİK DİJİTAL ŞİDDETE İLİŞKİN BİR SAHA ARAŞTIRMASI

3.1 Araştırmanın Amacı ve Sorunsalı.....	41
3.2 Araştırmanın Yöntemi	42
3.3 Bulguların Çözümlemesi	45
3.3.1 Demografik Özelliklerine İlişkin Veriler	45
3.3.2. İnternet Kullanımına İlişkin Veriler.....	48
3.3.2.1. Kilitli Hesap Kullanımı	53
3.3.2.2. Sosyal Medya İlişkileri.....	58
3.3.3. Sosyal Medyada Güven Duygusu	61
3.3.4. Dijital Şiddet Verileri.....	66
3.3.4.1. Uzaktan Gelen Şiddet.....	66
3.3.4.2. Yakındaki Şiddet	69
3.3.5. Dijital Şiddete Nasıl Direniyorlar?	73
3.3.5.1. Hukuksal Süreç	73
3.3.5.2. İfşa	76
SONUÇ	82
KAYNAKÇA	86
EKLER.....	89

GİRİŞ

İnsanlık tarihi kadar eski bir kavram olan şiddet, yıllardır kadın çalışmalarının ana sorunsallarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiddet konulu çalışmalar da zamanla kavramın yaşadığı değişime paralel olarak çeşitlenmiştir. Günümüz koşullarında şiddet kavramının geniş bir biçimde ele alınması, bireye verdiği zararlar göz önüne alınarak sadece fiziksel bir saldırı üzerinden değerlendirilmemesi yönünde bir eğilim söz konusudur. Şiddet sadece fiziksel boyutuyla değil, sürekli gelişim gösteren yeni dünya düzeninde sözel ve psikolojik boyutlarıyla da ele alınması gereken bir kavramdır. Tarih boyunca şiddet kavramı her ne kadar yeniden anlamlandırılmış ve her dönemde yeniden tanımlanmış olsa da süregelen tüm şiddet vakalarında görülmektedir ki, şiddeti uygulayan taraf elbette ki iktidar sahibidir ve her iktidar ilişkisinde şiddetle karşılaşmak mümkündür. Bu iktidar ilişkisi kapsamında bakıldığında kişilerin kendilerini güvende hissedememelerine neden olan ve bu güvenlik hissi sağlanabilecekken çeşitli iktidar ilişkileri nedeniyle sağlanmayan yapı dahi bir şiddet davranışını ifade etmektedir.

Bu iktidar ilişkisinin açıkça görüldüğü ve meşru kılındığı toplumsal cinsiyet ilişkileri de şiddetin iktidar adına araçsallaştırıldığı bir yapı göstermektedir. Kadına yönelik şiddet, köklü ataerkil sistem tarafından kadına kadın olduğu için uygulanan bir şiddet biçimi, erk sahibinin gücünü elinde tutmak için kullandığı bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınlara yönelik şiddet, kadının insan hakları ihlali ve kadına yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak değerlendirilmektedir. Şiddet, erkekler için ayrıcalık savunusu, üstünlük iddiası ya da avantaj sağlama vasıtasıdır (Connell 1998). Aynı zamanda erkekler için hegemonik erkekliğin kuruluşunu ve yeniden üretim sürecini besleyen araçsal bir pratiktir. Erkekler, ataerkinin nimetleri karşılığında kadınlara hükmetmekle, ataerkinin zarar görmemesi için gerekirse şiddet kullanarak bizleri sömürmek ve bastırmakla “yükümlüdürler” (Hooks 2012).

Kadın çalışmaları kapsamında “toplumsal cinsiyete dayalı şiddet” ya da bu çalışmada kullanacağımız haliyle “kadına yönelik şiddet” hem uluslararası hem de ulusal mevzuatta yalnızca fiziksel olmayan, cinsel, psikolojik veya ekonomik şekilde de meydana gelebilen bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Kadına yönelik şiddet, literatürde genellikle fiziksel şiddet, ekonomik şiddet, cinsel şiddet ve psikolojik / duygusal şiddet olarak gruplandırılmaktadır. Teknolojinin gelişmesi, internet erişiminin artması ve sosyal ağların hayatımıza girmesiyle kadına yönelik şiddetin bir biçimi olan dijital şiddet kavramı da ortaya çıkmaktadır.

Son yirmi yıldır hızlı bir şekilde hayatımıza dahil olan sosyal medya, internet üzerinden zaman ve mekândan bağımsız bir şekilde fikir paylaşımı sağlayan, karşılıklı iletişime dayalı bir platform olarak tanımlanmaktadır. Geleneksel medya araçlarında daha da sık görülmeye başlayan iktidarın dilini konuşmaya yönelik eğilimin yanında sosyal medya sansürden uzak, bireysel görüşlerin ön plana çıktığı bir alan olarak kamusal alan görevini de üstlenmektedir. Türkiye’de yaklaşık 54 milyon 330 bin kişinin aktif olarak internet kullandığı, bu kişilerden yüzde 84’ünün internete düzenli olarak her gün girdiği ve PC, tablet ya da akıllı telefonlar aracılığıyla günde ortalama 7 saati internette geçirdikleri belirlenmiştir (We Are Social 2018). “Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması” (TÜİK 2017) sonucunda ise 16-74 yaş aralığındaki kadınların yüzde 58,7’sinin internet kullanıcısı olduğu tespit edilmiştir.

Sosyal medya kullanıcısı kadınların, diğer geleneksel medyada kendi sesini duyurma imkânı bulamayan azınlık gruplar gibi sosyal medyayı bir ifade aracı olarak kullandıkları kendilerini temsil hakkı buldukları bu alanda varlık göstermeyi tercih ettikleri açıktır. İnternetin bireysel katılımcılar tarafından oluşturulan bir iletişim ağı olarak kamusal alan görevi görmesi ve “marjinal” gruplar için ifade alanı yaratması önemli bir gelişmedir. Kadınların birbirleriyle iletişime geçmeleri, bir dayanışma içinde olmaları ve dahi seslerini duyurabilmeleri ancak bu çift taraflı iletişim kanalıyla mümkün olmuştur. Ancak kadınlar

tarafından sosyal medyanın bu kadar aktif kullanılması beraberinde sorunları da getirmiştir. Bu sorunlardan başlıcası da kadınların hayatlarının her noktasında karşılaştıkları şiddet tehdididir. Tandon & Pritchard (2015), kadınların mobil teknolojiye erişimi ve kullanımı, gizlilik ve güvenlik konusundaki endişelerine kısmen atfedilen cinsiyet “kullanım” aralığının arttığını belirtmektedir. İnternetin yaygınlığı ve geniş kapsamlı etkisi göz önüne alındığında, kadınlar ve kız çocukları için güvenli bir yer olması zorunluluk haline gelmektedir (Akt. Şimşekcan 2018).

Bu araştırma kapsamında, kadına yönelik şiddetin yeni bir biçimi olan dijital şiddet, kuramsal bir çerçevede ele alınarak kadınların maruz kaldıkları dijital şiddet olayları ve bu olayların sonuçları incelenecektir. Kadına yönelik dijital şiddet, sosyal medyanın kullanım oranıyla doğru orantılı olarak her geçen gün artarken, bu alanda yapılan çalışmalar ne yazık ki yetersiz kalmıştır. Türkiye özelinde bakıldığında, sosyal medyada kadına yönelik dijital şiddete dair çalışmaların azlığının yanı sıra, var olan tüm çalışmaların da anket gibi nicel sonuçlara yönelen ve birincil deneyime yönelmeyen çalışmalar olduğu görülmüştür. Bu bağlamda, bu çalışma bu alanda yapılmış birincil özneler olan kadınların deneyimlerine dayanan ilk çalışma olacaktır.

Tüm bu bilgiler ışığında kadınların dijital şiddet deneyimlerini ele aldığımız araştırmanın kavramsal ve kuramsal kısmı kendi içinde üç kısma ayrılmaktadır. İlk olarak şiddet kavramının tanımları, kapsamı ve günümüz koşulları içinde yaşadığı değişim ele alınarak şiddet ve kadına yönelik şiddet kavramları üzerinden bir literatür taraması yapılacaktır. Bu bölümde akademik çalışmaların yanı sıra kadına yönelik şiddeti tanımlamak için kadın sivil toplum örgütlerinin tanımlarından da ayrıca yararlanılacaktır. Böylece, sadece akademik bir tarama değil kadınların birincil deneyimlerinden yola çıkarak yapılan tanımlamalar çerçevesinden ilerlemek de mümkün olacaktır. Tezin ikinci bölümünde dijital şiddeti anlamak için öncelikle sosyal medyanın ayırt edici özellikleri ortaya konacak,

hayatımızda yarattığı değişimler ve olası olumlu sonuçları ele alınacak sonrasında ise dijital ortamın kadınlara yönelik tehditleri ve şiddet tartışılacaktır. Araştırmanın saha çalışmasını kapsayan son bölümünde ise kadınların bu konudaki deneyimlerine yer verilecektir. Kadınlarla yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular bu bölümde tartışılarak dijital şiddetin nasıl deneyimlendiğiyle ilgili bir sonuca varılmaya çalışılacaktır.

Kadına yönelik şiddet, ataerkil sistemin ve erkek hegemonyasının bir sonucu olarak yüzyıllardır kadınların baskı altında tutulmasının bir aracı olarak kullanılmaktadır. İnternet kullanımının artması, sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte kadına yönelik şiddetin yeni bir şekli olan dijital şiddet karşımıza çıkmıştır. Aktif sosyal medya kullanıcısı kadınların hayatlarının bir döneminde kadına yönelik dijital şiddete maruz kalıp kalmadıkları, sosyal medyanın kadınlar için güvenli bir alan oluşturup oluşturmadığı ve dijital şiddetle nasıl baş ettikleri bu çalışmanın problemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın temel sorusu, dijital ortamda çeşitli sosyal medya uygulamalarını kullanan kadınların dijital şiddete ilişkin bir algılarının olup olmadığıdır. Bununla birlikte araştırmada, “kadınların dijital şiddet karşısında nasıl davrandıkları” da ayrıca sorunsallaştırılmıştır.

Eleştirel ve feminist bir yaklaşım içerisinden gerçekleştirilmiş olan bu çalışma kapsamından “dijital yerli” olarak tanımlanan katılımcılarla yarı yapılandırılmış açık uçlu sorularla yapılan derinlemesine görüşmelerde; üniversite öğrencisi kadınların anlatı ve ifadeleri, düşünce ve değerlendirmeleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Feminist araştırma yöntemlerine bağlı kalınarak gerçekleştirilen bu araştırmada, görüşmeciler kadınlar, birincil veri kaynağı, “bilen özneler” olarak kabul edilmiştir. Araştırmanın soruları görüşmeciler kadınların aktardığı bilgi ve deneyimler ışığında cevaplandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİDDET KAVRAMI VE TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİSİ

1.1. Şiddetin Tanımlanması

Türk Dil Kurumu (2019) tarafından bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğinlik, sertlik; karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma, kaba güç ve duygu ve davranışta aşırılık olarak tanımlanan şiddet biçim değiştirip modern dünyayla kendini yeniden üreterek farklı tanımlar edinmiştir. Şiddet yaygınlaştıkça şiddeti anlamak, şiddeti tasnif etmek neredeyse dünyayı anlamak kadar zorlaşmaktadır (Benjamin 2010). Bu sebeple yapılan geleneksel şiddet tanımları günümüz koşullarında yetersiz kalmakta; şiddet kelimesinin çağrışımlarını tam olarak karşılamamaktadır. Şiddetin biçim değiştirip yeniden üretildiği fiziksel, psikolojik, cinsel, sözel içerikleriyle yeniden tanımlandığı bir süreçte; şiddet kavramını sadece bedensel bütünlüğe karşı bir saldırı olarak ele aldığımızda yetersiz bir sonuca ulaşırız. Şiddeti en geniş kapsamıyla; fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdidinin gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanmaya, ölüme ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması olarak açıklayabiliriz (WHO 2016).

Şiddet gibi yüzyıllardır süregelen bir kavram tartışmasını tek bir tanımla anlamak ya da bir açıdan ele almak da elbette mümkün değildir. İnsanlık tarihinin var oluşundan beri sosyal bir sorun olarak farklı biçimlerde kendini yeniden gösteren şiddet, sürekli olarak yeniden tanımlanmış tarihi süreçler ve insanlığın gelişimiyle birlikte yeniden üretilmiştir. İnsanlık tarihi sürekli değişim, gelişim ve geri dönüşlerle çevrili olduğundan şiddet sürekli yeniden tanımlanabilir ve değişim gösterebilir bir kavram haline gelmiştir. Geleneksel tanımlar üzerinden şiddeti anlatmak, yasal düzenlemelerde kendine yer bulan öldürme, yaralama, dövme, tecavüz gibi sonuçları gözle görülebilen fiziksel eylemlerle sınırlı bir tablo

çizecektir. Halbuki şiddet kavramını değişen iktidar ilişkileri ve hegemonyayla ele almak gerekmektedir.

Her zaman her yerde var olmuş ve olmaya devam edecek şiddetin sebebini doğuştan olmasına ya da toplumsal koşullardan kaynaklandığına bağlayan farklı görüşler mevcut olmakla birlikte, toplumsal süreçlerin şiddet davranışları üzerinde daha etkili olduğu genel kabule daha uygun bir görüştür. Tanımlamalar da bu görüşten yola çıkarak, toplum tarafından oluşturulan ve yine özünden toplumu etkileyen bir davranış biçimi olarak şiddeti anlatır. Şiddet kavramı en genel anlamda “kanunlara uymamak, kişilere zarar vermek, hakaret etmek, onurunu kırmak, sükûnet ve huzura son vermek; birinin hakkını çiğnemek, hırpalamak, incitmek, canını acıtmak için zor kullanmak; yıkıcı, aşırı davranışlarda bulunmak, aşırı derecede öfke ifade etmek biçimlerinde kendini gösteren davranışlar” bütünü olarak tanımlanabilir (Erten ve Ardalı 1996). Bununla birlikte “şiddet olgusunun en yoğun görülen biçimlerinden biri “saldırgan” davranış biçimidir ve bu boyutuyla şiddet; bir nesne ya da kişiye doğru yönlendirilmiş, yönlendirilişi veya yönlendiriliş biçimi kişinin istemediği ve o kişiyi tahrik edici, yıpratıcı bir eylemi ifade etmektedir. Bu bağlamda fiziksel olduğu kadar fiziksel olmayan kimi sözlü davranışlar da şiddet tanımının unsurları kapsamına girmektedir. Şiddetle bağlantılı olarak bu noktada saldırganlık, zorlayıcı ve tecavüzkâr davranışların bir bütünü olarak tanımlanmaktadır (Akt. Uluocak vd. 2014).

1.1.1.Şiddetin Kapsamı

Kişi ve/veya kişilere sadece fiziksel olarak değil psikolojik, cinsel, ekonomik açılardan zarar verebilecek davranışları şiddet olarak tanımlamak mümkündür, zaten değişen dünya düzeni bu geniş tanımlamayı zorunlu kılmaktadır. Şiddet eylemini geniş bir biçimde ele alan görüşe göre ise sadece fiziksel şiddet eylemleri değil, psikolojik ve ekonomik açıdan zarar vermeyi hedefleyen davranışlar da şiddet kapsamına girmektedir. Bu anlamda günümüzde şiddet kavramının geniş bir biçimde ele alınması ve bireylere yönelik zararlarının

bu doğrultuda değerlendirilmesi gerektiği yönünde bir eğilim bulunmaktadır (Akt. Uluocak vd. 2014).

Yves Michaud, bir karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri veya birkaçı doğrudan veya dolaylı, toplu veya birkaçı doğrudan veya dolaylı, toplu veya dağınık olarak, diğerlerinin veya birkaçının bedensel bütünlüğüne veya törel ahlaki/moral/manevi bütünlüğüne veya mallarına veya simgesel ve sembolik ve kültürel değerlerine, oranı ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranırsa, orada şiddet olduğunu belirtmektedir (Akt. Ünsal 1996). Gündelik yaşam içinde baskı, eziyet, korkutma, sindirme, öldürme, cezalandırma ve başkaldırı şeklinde kendini gösterebilmekte; bireylerin kendi istekleri dışında maruz kaldıkları eylemler olarak tanımlanmaktadır. Bu maruz kalma, kişinin istediği şeyleri yapmasını engelleyebileceği gibi istemediği bir şeyi zorla yapması ve/veya istemediği bir durum içinde mecburi bulunması şeklinde de ortaya çıkabilmektedir.

Hukuki açıdan ele aldığımızda ise şiddet insanın, benzerlerine karşı giriştiği, onlarda önemli ya da önemsiz hasarlar veya yaralar oluşturan, saldırganlık ve hoyratlık ifade eden hareketler olarak tanımlanır. Bu tanım; şiddet ile kalıcı bedensel hasar yaratan güç kullanımı arasındaki bağı vurgulamaktadır (Polat 2014). Türk hukuk sisteminde ise şiddet Anayasa'nın "Kişinin Dokunulmazlığı, Maddi ve Manevi Varlığı" başlığını taşıyan 17. maddesinde şöyle açıklanmaktadır: "Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

Bir yandan gelişen teknolojiyi de göz önüne aldığımızda insanlık tarihinin etkileşime en açık olduğu 21. yüzyılda şiddeti görülen zarar üzerinden tanımlamanın da bir adım ötesine geçmek gerekli bir hale gelmektedir. Galtung (1969) şiddeti; potansiyel olarak mümkün olan,

yapılabilir olanla yapılan, potansiyel olan ile fiili olan arasındaki uçurumun açılmasına neden olan ve bu uçurumu artıran ya da bu uçurumun azalmasına engel olan şey olarak tanımlar. Ona göre eğer bir toplum tüberkülozun neden olabileceği ölümleri ortadan kaldıracabilecek bilgi ve teknolojiye sahipse ancak o toplumda hâlâ tüberkülozdan ölen insanlar varsa orada yapısal şiddet vardır. Ona göre şiddet, insani ihtiyaçların karşılanmasının önüne geçilebilecek şekilde engellenmesi, daha genel bir ifadeyle, insanın ihtiyaçlarını karşılayabilirliğinin aslında olabileceğinden daha düşük bir düzeyde gerçekleşmesiyle insan yaşamının zarar görmesidir (Memiş 2015). Galtung'a göre şiddete maruz kalma riski de şiddettir. Bu tanım üzerinden günümüze bakacak olursak, özel alan kavramının giderek bulanıklaştığı bir yüzyılda kişilerin kendilerini güvende hissedememelerine neden olan ve dahi bu güvenlik hissi sağlanabilecekken çeşitli iktidar ilişkileri nedeniyle sağlanmayan yapı da bir şiddeti ifade etmektedir.

Çözüm bulunabilecek ve/veya insanların sakınabileceği durumların bilinçli olarak ortadan kaldırılmaması ve sürekli şiddete uğrama riski yaşamaya mecbur bırakılan bir grup insanın varlığı da şiddet eyleminin bir parçasıdır. Bu noktada pek tabii şiddet uygulayanın iktidar sahibi olması ve kendi iradesini ötekinin iradesinin yerine koyabilmesi önem kazanmaktadır. Taraflardan birinin iktidarcasına diğerinden üstün oluşu sayesinde, kendi iradesini ötekinin iradesinin yerine koyabilmesiyle oluşmuş ve sürmüş olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Yani, iktidar farklılığının sonucunda birinin iradesinin diğerinin iradesine bağlanması şiddeti oluşturmaktadır; insan ile insan arasındaki ilişkinin şiddete dayalı bir ilişki olması, taraflardan birinin hayat karşısındaki konumunun değişmesiyle; hayatının öznesi olma şansını yitirmesiyle oluşmaktadır (Akt. Afşar 2015).

İktidar sahibinin, diğerleri üzerinde kurduğu baskı, onlara verdikleri ve/veya vermedikleri, özne olma haklarını ellerinden alması, özgürlük alanlarını gasp etmesi, güvende hissetme haklarını ellerinden alması, geçici/kalıcı zarar vermesi bir şiddet eylemidir ve tüm

şiddet eylemlerinde bir iktidar ilişkisi mevcuttur. Güç sahibi bir tarafın bulunduğu ve bu gücün kullanıldığı ilişkilerde de mutlaka bir şiddet olayına rastlanacaktır.

1.2. Toplumsal Cinsiyet ve Şiddet İlişkisi

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet, kadının insan hakları ihlali ve kadına yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak değerlendirilmektedir. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, kadına kadın olmasından dolayı uygulanan ve kadınları orantısız bir biçimde etkileyen şiddet anlamına gelmektedir (İstanbul Sözleşmesi 2011). Bu çalışmada ise “kadına yönelik şiddet” ifadesini tercih edeceğiz. Günlük dil içerisinde toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ile kadına yönelik şiddet terimleri neredeyse birbirlerinin yerini alabilecek kadar yakın anlamlı kullanılmaktadır. Ancak toplumsal cinsiyete dayalı şiddet hem kadınlara hem de erkeklere yönelik, cinsiyetinden dolayı uygulanan şiddeti kapsar.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet kavramı, şiddet türlerinin cinsiyete dayalı bütün formlarını içeriyor olması ve toplumsal cinsiyete bağlı olarak kadın olsun erkek olsun şiddetin farklı biçimlerinin mağdurları olan bireylerin, farklı şiddet biçimlerinin uygulayıcısı haline gelmelerini dolayısıyla da mevcut toplumsal gerçeklik içindeki şiddet sosyalizasyonunun yapısını daha geniş kapsamda ortaya koyuyor olması sebebiyle özellikle son yıllardaki çalışmalarda ön plana çıkmış görünmektedir (Ertürk 2015).

Russo & Pirlott (2006), cinsiyete dayalı şiddetin, kadınlar ve erkekler tarafından farklı şekilde maruz kalınan karmaşık, çok yönlü bir olgu olduğunu belirtir yani toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ifadesi oldukça geniş bir anlama sahiptir. LGBTI+ bireylerin uğradığı nefret saldırıları, erkeklere karşı gerçekleştirilen cinsel saldırılar ya da sözel şiddet de toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin örnekleridir. Her ne kadar bu tür şiddet olayları da eşitsiz toplumsal cinsiyet güç ilişkilerinden kaynaklansa da kadına şiddet olgusuyla aralarında niteliksel farklılıklar bulunmaktadır. Tesadüfi şiddet dışında tüm şiddet biçimleri esas itibarıyla

“toplumsal cinsiyetlendirilmiş” (gendered) olduğundan, bu terim farklı şiddet deneyimlerinin ayırt edici özelliklerini ortaya çıkarmak yerine bunları gizleyebilir (Ertürk 2015).

Kadına ve kız çocuklarına yönelik şiddet, bireysel ve tesadüfî şiddet biçimleri olmaktan ziyade cinsiyetçi toplumsal yapılar içinde kökleşmiş, en sistematik ve yaygın insan hakları ihlali biçimlerinden biri ve ayrımcılık formu olarak dikkat çekmektedir (UNWomen 2013). Toplumsal cinsiyet temelli şiddet kavramsallaştırması, kadın ve kız çocuklarına yönelik şiddeti içermekte olduğu gibi erkek ve oğlan çocuklarına yönelik şiddet biçimlerini de içermekte olduğundan “kadına yönelik şiddet” kavramsallaştırmasından daha geniş bir tanıma sahip bir kavramsallaştırma olarak karşımıza çıkmaktadır (Akt. Uluocak vd. 2014). Bu bağlamda kadına yönelik şiddeti yüzyıllardır süregelen bir sorun olarak ele almak, ortaya çıktığı ve sürdürüldüğü nedenlerden koparmadan anlamak ve çözümleyebilmek aynı zamanda ataerkinin kadına bakış açısına dokunabilmek adına toplumsal cinsiyete yönelik şiddetten farklı bir açıyla ele almak daha doğru olacaktır.

1.2.1. Kadına Yönelik Şiddet ve Ataerki İlişkisi

Kadına yönelik şiddet, köklü ataerki sistem tarafından kadına kadın olduğu için uygulanan bir şiddet biçimi olarak farklı bir noktada konumlandırılarak yorumlanmalı ve bu noktada özel olarak tanımlanmalıdır. Hegemonik erkekliğin kadına uygun gördüğü yerde var olma şansı tanımak ve dışına çıkmasına izin vermemek için kullandığı şiddet pratikleri erkek egemen toplumun devamlılığını sağlamak amacıyla hayatın her alanına sirayet etmiş bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. Kadına şiddet, esas itibariyle ataerki yapının farklı ekonomik ve sosyal koşullarla eklemelenmesi ve farklı biçimlere bürünmesiyle erkek egemenliğinin devamlılığını sağlar ve çoğu kez toplumsal onay ve yasalarla desteklenerek de pekişir (Ertürk 2004). Şiddet, erkekler için ayrıcalık savunusu, üstünlük iddiası ya da avantaj sağlama vasıtasıdır (Connell 1998). Aynı zamanda erkekler için hegemonik erkekliğin kuruluşunu ve yeniden üretim sürecini besleyen araçsal bir pratiktir.

Bu noktada hegemonik erkeklik ve ataerki tanımlarına da açıklık getirmek gerekir. Temel anlamıyla “Erkeklerin genel olarak kadına üstün tutulduğu; soyun, kalıtın, orunun, konut yerinin, yetkenin vb. baba yanınca belirlendiği ve elde edildiği toplumsal örgütleniş biçimi” (Türk Dil Kurumu 2019) olarak ele alabileceğimiz ataerki düzeni Millett şu şekilde anlatır:

“Tüm diğer tarihi uygarlıklar gibi bizim toplumumuz da ataerkildir. Bu gerçek oldukça açıktır, çünkü askeri kurumlar, sanayi, teknoloji, üniversiteler, bilim, siyasi kurumlar ve ekonomi kısacası toplumdaki tüm iktidar kaynakları -ki buna polisin cebir kullanan gücü de dahildir- erkeklerin ellerindedir. Siyasetin özü iktidardan geçtiği için böyle bir farkındalığın etki yaratmaması beklenemez. Ataerki devletin, nüfusun yarısını oluşturan kadınları kontrol etmek için kurumlaşmış olması iki yönlü gerçekleşir: Erkekler kadınlara, yaşlı erkekler daha genç erkeklere hükmedeceklerdir.” (Millett, 1987).

Bu tanımlamadan yola çıkarak ataerkinin kadınların ezilmesinin ana nedeni olduğunu ve tüm toplumların bu egemenlikle tanımlandığını söylemek mümkündür. Ataerki insanlığın ilk çağlarından beri tüm toplumlarda varlık göstermiş, kendine yer edinmiş ve kadınların ezilmesinin ilk ve en önemli nedeni olarak günümüzde de hâlâ varlığını devam ettiren bir egemenlik türüdür. Kadınların evde, sokakta, işte, sosyal mecralarda ezilmesinin ana nedeni olarak kabul edilmektedir. Bir grup olarak ataerkinin sefasını en çok sürenler, erkeklerin kadınlardan üstün olduğu ve bize hükmetmeleri gerektiği varsayımının faydasını en çok görenler erkekler olmuştur ve bu bugün de böyledir. Fakat bu sefanın bir de bedeli olagelmıştır. Erkekler, ataerkinin nimetleri karşılığında kadınlara hükmetmekle, ataerkinin zarar görmemesi için gerekirse şiddet kullanarak bizleri sömürmek ve bastırmakla “yükümlüdürler” (Hooks 2012).

Bu iktidar ilişkisini ortaya koyabilmek için Connel tarafından kavramsallaştırılmış bir diğer tanım da hegemonik erkekliktir. Bu kavram, kadınlar ve diğer erkeklik(ler) üzerinde belirleyici olan spesifik bir “erkeklik ideal tipi”ne karşılık gelmektedir. Hegemonik erkeklik, daima kadınlarla ilgili olduğu kadar, ikincil konuma itilmiş çeşitli erkeklik biçimleriyle ilgili

olarak da inşa edilmektedir. Bu anlamda farklı erkeklik biçimleri (erkeklikler) arasındaki etkileşim, ataerkil bir toplumsal düzenin işleyiş biçiminin ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir. Toplumsal cinsiyet sorunlarını göz ardı eden endüstriyel/milliyetçi militanlık, erkek şiddetini ve bunun ardında yatan erkeklik kalıplarını pekiştiriyor. Küresel düzeydeki silahlanma yarışı ve yaygın çevre yıkımı göz önüne alındığında, insanların hayatta kalma sorunu, toplumsal cinsiyetin önemli bir rol üstlendiği toplumsal güçler oyununu anlamamızı gerektirmektedir (Connell 1998).

Bu kavramdan yola çıkan Connel, şiddetin de tamamen iktidar ilişkisiyle bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır. İktidarı içeren belirli işlemlerin gözlemlenmesi oldukça kolaydır: Viktoryen aile reisi Bay Barrett, kızının evlenmesini yasaklar; parlamento, eşcinsel ilişkiyi suç sayar; bir banka müdürü bekâr bir kadına kredi vermeyi reddeder; bir grup genç, tanımadıkları bir kıza tecavüz eder. Ama bir iktidar yapısına, belirli bir kapsamı ve sürekliliği olan bir toplumsal ilişkiler kümesine bireysel güç veya baskı uygulanmasının ötesini görmek çoğunlukla güçtür. Yine de sözü edilen türde eylemler, yapı olmaksızın anlaşılabilir değildir. Sözgelimi, medyada sürekli bireysel sapkınlık olarak sunulan tecavüz, iktidar eşitsizlikleri ve erkek üstünlüğü ideolojilerine köklü biçimde yerleşmiş bir “kişiden kişiye” şiddet biçimidir. Toplumsal düzenden sapsak bir yanadursun en açık anlamda bu düzenin bir uygulamasıdır (Connell 1998). Bu bağlamda şiddetin toplum düzeni için bozucu değil düzenin devamlılığını sağlayıcı bir şey olduğunu söylemek mümkündür. İktidar gücünün, diğerlerine uyguladığı şiddet iktidarda kalmasını sağlayan ana nedendir. Kadınların erkekler tarafından uğradıkları şiddet de bu toplumsal düzen içinde “anormal” bir olay değil, aksine düzenin devamlılığı için iktidarın gerekli gördüğü bir davranış biçimidir. Güç sahibinin elindeki gücü kaybetmemek adına gösterdiği şiddet, bu eşitsiz düzeni ayakta tutan bir rol üstlenmektedir.

1.2.2. Kadına Yönelik Şiddetin Uluslararası Belgelerde ve Türk Hukukundaki Tanımı

Ataerki ve hegemonik erkeklik tanımlamalarından yola çıkarak söylemek mümkündür ki, kadına yönelik şiddet belirli özelliklere sahip belirli kadınlara özgü bir sorun değildir. Hatta tam aksine iktidar ilişkilerinin erkekler lehine işlediği bir dünya düzeni içinde küresel bir sorun olarak konumlanmaktadır. Her kültürden, bölgeden, etnik kökenden, dini inanıştan kadın şiddet yaşama riskine sahiptir. Kadına yönelik şiddet ataerkinin devamlılığı için tüm toplumlarda bir şekilde varlık göstermeye devam etmektedir.

Kadına yönelik şiddet tarih boyunca var olduğu halde uzun yıllar bir şiddet biçimi olarak ele alınmamıştır. Kadınların insan haklarından eşit bir şekilde yararlanabilmesi ve süregelen ayrımcı tavrın kalkması amacıyla 1979 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nde (CEDAW) başlarda şiddete ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Ancak daha sonra yayınladığı 19 maddelik Genel Tavsiye Kararı'yla kadına karşı şiddeti ayrımcılığın bir türü olarak belirtmiş ve üye devletleri kadına karşı şiddeti önleyici tedbirler almakla yükümlü kılmıştır (Karıncı 2008). Özelliği itibariyle CEDAW insan hakları normlarını kadın haklarıyla bağdaştırarak “insan hakları”nı genel olarak tanımlamak yerine kadınların da bunlara hakkı olduğunu belirtircesine “kadın hakları” ifadesi ile bağdaştırmıştır (Akın 2013). Bunun yanında 19 maddelik tavsiye kararında kadına yönelik şiddet, “Kadına kadın olduğu için yöneltilen veya kadınları nispetsizce etkileyen şiddettir. Buna fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya acı verme, bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya özgürlükten yoksun bırakma dahildir” şeklinde tanımlanmıştır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 1993 yılında yayınladığı, Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Komitesi Deklarasyonu'nda kadına yönelik şiddet, “İster kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren

ya da vermesi muhtemel olan toplumsal cinsiyet temelli herhangi bir şiddet eyleminde bulunma veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma” (1. madde) biçiminde tanımlanmış daha sonra bu tanımın içine ekonomik açılardan yoksun bırakma eylemi de dahil edilmiştir.

İlk defa bağlayıcı ve kadına yönelik şiddetin insan hakları ihlali olduğunun vurgulandığı sözleşme ise Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 11 Mayıs 2011’de İstanbul’da imzaya açılan “Kadına Yönelik Şiddetin ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Sözleşme”dir. İstanbul Sözleşmesi olarak adlandırılan bu sözleşmede, şiddetin kadın-erkek eşitsizliğinin bir sonucu olduğu özellikle vurgulanmıştır. Sözleşme hem CEDAW’ın güçlenmesine hem de CEDAW’da düzenlenen ayrımcılığın kaldırılarak eşitliğin sağlanmasına destek oluşturacak niteliktedir (Moroğlu 2012).

Uluslararası alandaki gelişmeler Türkiye’ye de yansımış, yasaların düzenlenmesi ve uygulanmasına itici güç olmuştur. İstanbul Sözleşmesi’nin imzalanmasıyla birlikte, 1998 yılından beri uygulanmakta olan ve yaygın olarak 4320 sayısıyla bilinen Ailenin Korunmasına Dair Kanun’un değiştirilmesi, uygulamada karşılaşılan eksiklerinin ve aksaklıkların giderilmesi ülke gündemine girmiştir (Moroğlu 2012). Türkiye’de Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’a (Resmi Gazete, 2012/6284, madde: 2) göre şiddet; “Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı” olarak ele alınmıştır.

Yukarıda bahsettiğimiz şiddet tanımları ve kadına yönelik şiddet kavramından sonra kadına yönelik şiddetin de daha geniş kapsamlı ele alınması gerekmektedir. Şiddetin fiziksel zarardan öte psikolojik ve ekonomik zararları da göz önüne alındığında kadına yönelik şiddet

günümüzde özellikle kadın sivil toplum örgütleri tarafından farklı başlıklara ayrılarak ele alınmıştır. Bu da karşımıza şiddet türleri olarak yeni bir kavramı çıkarmaktadır.

1.2.3. Kadına Yönelik Şiddet Türleri

Kadına yönelik şiddeti geleneksel şiddet tanımıyla ele almak, sadece fiziksel zararları sınırlandırmak durumun ciddiyetini ve sorunun büyüklüğünü anlamayı engelleyecektir. Kadınlar hem kamusal hem özel alanda sistematik olarak çeşitli şiddet türlerine maruz kalmaktadır. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun 2018 raporuna göre; 2018 yılında 440 kadın öldürülmüş, 317 kadına cinsel şiddet uygulanmıştır. 2014'te Aile ve Sosyal Çalışmalar Bakanlığı ve Hacettepe Üniversitesi'nin birlikte yürüttüğü araştırmaya göre ise ülkedeki kadınların en az üçte birinin fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kaldığı ortaya konmuştu. Bu kadar ciddi rakamlar ve oranlar ortaya çıkmasına rağmen bahsi geçen şiddet verileri sadece fiziksel ve cinsel şiddeti kapsamaktadır. Bunlar dışında da kadınlar sürekli olarak psikolojik, sözel ve ekonomik şiddetle başa çıkmak durumunda kalmaktadırlar.

2016 yılında kadın hakları savunucu bir platform olan Erktolia, sosyal medya üzerinden binlerce kadının katıldığı “#budaşiddet” etiketiyle bir kampanya başlattı. Kampanya kapsamında kadınlar sadece fiziksel ve cinsel değil, birçok şiddet türüne maruz kaldıklarını belirten paylaşımlar yapmışlardır. Bu paylaşımların yanı sıra şiddet türleri üzerine de tanımlamalar yapılmıştır. Günümüzde artık birçok kurum tarafından kabul edilen şiddet türleri şu şekilde tanımlanmıştır.

1.2.3.1. Fiziksel Şiddet

Bedensel bütünlüğü bozmaya yönelik, herhangi bir kişinin (çoğunlukla erkek ya da devletin), bedensel güç ya da sözde üstünlüğünü direkt fiziksel bir temas ya da herhangi bir cismin şiddet materyali olarak kullanılması yoluyla fiziksel bir zarar verme ya da vermeyi amaçlayacak şekilde davranma olarak tanımlanabilecek fiziksel şiddet tanımlaması en kolay

şiddet türlerinden biridir. Her türlü yaralama, yakma, boğma, herhangi bir silah yoluyla zarar verme, ısırma, cisim fırlatma gibi fiziksel bir acıya yol açacak herhangi bir davranış ya da bunlardan herhangi biriyle tehdit etmek üzere bağırma, çevredeki cisimlere yumruk veya tekme atma gibi bir yolla fiziksel şiddet uygulama, fiziksel şiddet uygulayacağı düşüncesini yaratacak şekilde bakma gibi her türlü davranış fiziksel şiddete girer.

1.2.3.2. Duygusal Şiddet

Etkilerinin fiziksel şiddet gibi direkt değil, zaman içinde ortaya çıkışı nedeniyle; tespit edilmesi farkındalık gerektiren, çoğunlukla önemsiz görülen bir şiddet türü olup -çoğunlukla- duygusal ihtiyaçlarınız şiddet uygulayıcısı tarafından tamamen keyfi bir biçimde karşılanır ya da karşılanmayabilir. Böylece şiddet uygulayanın istediği kişiye dönüşmeniz veya ihtiyaçlarınızın karşılanması için onun istediği şekilde davranarak kontrol altına girmeniz hedeflenir. Bu şiddet türünde şiddet gören aşağılanır, küçümsenir, çeşitli istemediği durumlarla tehdit edilir, utandırılır, suçlu hissettirilir, ilgisiz bırakılır, alay edilir, sevdiği ya da önemseydiği şeylerin zarar görmesinden endişe duymasına sebebiyet verilir. Psikolojik veya duygusal şiddet; sürekli bir korku, kişinin kendini değersiz hissetmesi, depresyon, intihar ya da eğilimi, alkol/madde bağımlılığı, utanç ve suçluluk gibi ağır duyguların uyandırılması, uyku ve beslenme bozuklukları, sosyal ilişkilerde bozulma, duygusal/psikolojik rahatsızlıklar veya bozukluklar gibi kişinin hayatını ve işlevselliğini etkileyen sonuçlar doğurabilir.

1.2.3.3. Cinsel Şiddet

Diğer şiddet türlerinde de olduğu gibi çoğunlukla cezalandırmak veya kontrol etmek amacıyla cinsel ilişkiye zorlama, evlilik dışı/içi tecavüz, istemediği halde herhangi bir cinsel davranışta bulunma, istemediğiniz bir şekilde cinsel ilişki biçimine zorlanma, röntgencilik, cinsellik içeren davranışlar esnasında veya cinselliği uyandıracak şekilde başkalarına izlettirme, bekâret kontrolüne zorlama, sık bir şekilde aldatma, istemediğiniz beden bölgelerinize dokunma, cinselliği bir ödül-ceza sistemi olarak kullanma, bedeninizi ve cinselliğinizi

aşğılama, herhangi bir cisimle penetrasyon, cinsel taciz, cinsel organları teşhir, istemediğı halde cinsel içerikli görüntüler izletme, istenmeyen cinsel içerikli konuşmalar, gebe kalmaya ya da kalmamaya zorlama, evliliğı zorlama, aile büyüklerince ensest gibi her türlü davranışı içerir.

1.2.3.4. Ekonomik Şiddet

Maddi bir üstünlüğün, gücün diğerk şiddet biçimlerinde olduğı gibi kişı üzerinde güç ve kontrol kurma, kimi zaman da ceza verme amacıyla kullanılmasıdır. Yaygın olarak; paranıza el koyma ya da bir kısmını alma, parayla yapacağı herhangi bir yatırım/birikim/ihtiyaç karşılama durumlarını engelleme veya var olan birikimi üstüne alma, kişinin çalışmasına veya işiyle/maddi kazancıyla ilgili gelişimine engel olma, ihtiyacından az bir parayla yaşamaya zorlama, maddi ihtiyaçlarını nedensiz ya da akılcı olmayan bir nedenle karşılamama veya maddi olarak muhtaç konuma düşürme.

1.2.3.5. Dijital Şiddet

Dijital bir ağ, ortam üzerinden kişinin gözetlenmesi, denetlenmesi, takip edilmesi, nerede olduğı veya ne yaptığına dair kanıt istenmesi, gizli kaydının alınması veya izinle alınan kaydın bu ortamlar üzerinden yayılması ya da tehdit edilmesi, bu ortamlar üzerinden alınan kişisel bilgilerle tehdit edilmesi veya sömürülmesi, özel hesaplarının denetlenmesi/karıştırılması veya bununla ilgili tehdit edilmesi, internet üzerinden kişiyi küçük düşüren/hakaret eden//nefret içeren eylemlerde bulunulması. (Erkolia 2016)

Birçoğuna artık aşına olduğumuz ve kadınlar olarak sürekli maruz kaldığımız ve dahi mücadele ettiğimiz şiddet türlerinden en yenisi tabii ki 21. yüzyılda teknolojinin gelişimiyle internetin hayatımızın bir parçası haline gelmesi sonucu ortaya çıkan dijital şiddettir. Gün geçtikçe internet kullanımı artmakta, sosyal medya üzerinden bilgi paylaşımları süreklilik kazanmaktadır. 21. yüzyılın teknoloji çağı olması nedeniyle artık teknoloji, özellikle bilişim

teknolojisi, günlük hayatta da vazgeçilmez araçlar olarak bireylerin yaşamına girmiştir. Fotoğraf ve video paylaşım siteleri, elektronik haberleşme araçları çok daha fazla kullanılmakta, bu da yeni bir şiddet türünün giderek büyüyerek hayatımızda yer edinmesine neden olmaktadır. Tezin ikinci bölümünde dijital şiddeti anlama zeminini kurmak üzere öncelikle sosyal medyanın ayırt edici özellikleri ortaya konacak, sonrasında ise dijital ortamın kadınlara yönelik tehditleri ve şiddet tartışılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL MEDYA VE ŞİDDET İLİŞKİSİ

2.1. Sosyal Medya Nedir?

“Bilgiyi hiçbir dönemde olmadığı kadar ucuz hale getiren, coğrafi sınırları kaldıran, dünyayı hiç olmadığı kadar küçük hale getiren internetin insanlık için etkisi matbaanın icadından bile daha önemli ve büyük olacaktır...” (Civelek 2009)

Tek yönlü bilgi paylaşımından, çift yönlü ve eş zamanlı bilgi paylaşımına ulaşılmasını sağlayan bir medya sistemi olan sosyal medya gittikçe çeşitlenen ve farklı amaçlara yönelik uygulamaların ortaya çıktığı yeni bir iletişim şeklidir. Sosyal medya; kullanıcıların açık veya kısmen açık profiller oluşturarak, iletişimde olmak istedikleri kişilerin listesini hazırlayarak kendi paylaştıkları ve başkalarının paylaştığı içerikleri görmeye imkân sağlayan web tabanlı sistemler olarak tanımlanabilir (Ellison and Boyd 2007).

Sosyal medya kavramını daha iyi açıklayabilmek amacıyla ilk olarak hepimiz için temel bir gereksinim olan iletişimin tanımını yapmak ve bugünkü geldiği noktaya nasıl ulaştığını anlatmak gerekecektir. Türk Dil Kurumu (2019) tarafından “Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, iletişim” olarak tanımlanan iletişim kaynak ile hedef arasındaki bilgi aktarımı olarak kavramsallaşmıştır. Birbirlerine ortamlarındaki nesneler, olaylar, olgularla ilgili değişimleri haber veren, bunlara ilişkin bilgileri birbirine aktaran; aynı olgular, nesneler, sorunlar karşısında benzer yaşam deneyimlerinden kaynaklanan, benzer duygular taşıyıp bunları birbirine ifade eden insanların oluşturduğu topluluk ya da toplum yaşamı içinde gerçekleştirilen tutum, yargı, düşünce ve duygu bildirişimlerine iletişim denmektedir (Oskay 2015). İletişim, anlamlarında uzlaşılmış simgeler aracılığıyla bilgilerin, duyguların,

düşüncelerin biriktirilip aktarılmasının ve paylaşılmasının hem ortak hem de değişik zaman ve mekân boyutlarında gerçekleştirilmesi olarak tanımlanabilir (Zıllıoğlu 1993). Değişik zaman ve mekân boyutlarında gerçekleşebileceği üzerinden tanımlanabilen iletişim yüzyıllar içinde toplumsal değişimlerle eş zamanlı olarak sürekli değişim ve gelişim göstermiştir. Paylaşım ve etkileşimin amaç, araç, özne ve nesnelerinin zamansal ve uzamsal açılardan farklılaşması çoğu zaman iletişim sözcüğünün içeriğine de yansımıştır. 14. yüzyıl Fransa'sında iletişimin ticari ilişkilere karşılık gelmesi örneğinde olduğu gibi. Özellikle kitle iletişimi ekseninde ele aldığımızda geçen zaman ve gelişen teknolojinin etkisiyle, iletişim kaynak ve hedef arasındaki tek taraflı bilgi aktarımından farklı bir noktaya gelmiş, bambaşka bir boyuta taşınmıştır. Eski Yunan ve Eski Roma'da agorada gerçekleştirilen iletişim de kitle iletişimi idi (Güngör 2011).

Bu bağlamda düşünüldüğünde öncelikli olarak radyo, televizyon gibi konvansiyonel medya araçlarının gelişmesinin ardından dijital medyanın ortaya çıkışıyla kaynak, hedef ve bilginin etkileşimi de iletişimde yaşanan bu değişimden nasibini almıştır. Teknolojinin gelişimiyle ilk olarak televizyon, dergi, gazete gibi konvansiyonel medya araçlarıyla gelişim gösteren iletişim, hemen ardından yeni medya kavramıyla bambaşka bir boyuta taşınmış, çift yönlü bir hal almıştır. Kaynak ve hedefin bir arada çalıştığı yeni medya modeliyle klasik iletişim anlayışı da büyük bir değişime uğramıştır. İnternet zaman, mekân sınırlarını aşarak, küresel bir düzeyde, birey-topluluklar arasında iletişimi mümkün kılan, etkileşimli bir mecra olarak insanın toplumsal ilişkisinde önemli açılımlara sebep olmuştur (Timisi 2003).

İletişim araçlarının kronolojisini çıkardığımızda ilk olarak mağara resimleriyle başlamak mümkündür ancak bizi ilgilendiren konvansiyonel medyadan günümüze yaşanan değişim olduğu için bu sıralamayı internetin tarihçesi üzerinden ele alabiliriz. 1971'de ilk *mail*'in atılışından günümüze bir iletişim kanalı olarak internet giderek gelişmiş yeni kanallarla günlük hayatta oldukça aktif bir rol oynamaya, bu ilk *e-mail*'in ardından, artık

sosyal medya olarak adlandırdığımız mecralar her geçen gün çeşitlenerek hayatımızda daha çok yer almaya başlamıştır. 2000’li yıllardan itibaren ortaya çıkan sosyal medya, bireylerin internet üzerinden yer ve zaman sınırlaması olmaksızın fikirlerini ve görüşlerini belirtmelerine olanak sağlayan, internetin sunduğu multimedya özelliklerini sınırsız bir şekilde kullanım imkânı tanıyan, aynı zamanda başka bireylerle karşılıklı görüş alışverişine ve paylaşımına dayalı bir interaktif ortamın varlığını hayata geçiren geniş tabanlı bir platform olarak tanımlanabilir (Çalışkan, Mencik 2015). Teknolojinin çok hızlı bir şekilde ilerlemesi ve internetin hem kullanım hızının hem de kullanım alanının genişlemesiyle iletişim kurma biçimlerimizdeki birçok alışkanlık değişim göstermiş, birçok yeni kavram hayatımıza girmiştir. Bu kavramların şüphesiz en önemlilerinden biri de sosyal medyadır. Kronolojik olarak şu şekilde özetlemek mümkündür:

1971	1991	1994	2000	2004	2005	2006	2010
İlk e-mail	WWW doğuşu	İlk blog	Wikipedia	Facebook	Youtube	Twitter	Instagram

Bugünkü sosyal medyanın temellerini oluşturan bu süreçlerle birlikte, uzunca bir süre tek taraflı olarak sürdürülen iletişim süreci yapısal bir değişim yaşamıştır. Yazı ve resimden oluşan iletişim süreci, daha sonra ses ve görüntünün eklenmesiyle zamanı ve uzamı yapısal dönüşüme uğratmıştır. Bilgisayar ve internetin gelişmesiyle söz konusu iletişim süreci bir kez daha yapısal bir dönüşüme uğramış, yazının, resmin, sesin ve görüntünün aynı anda karşılıklı akışı sağlanarak interaktif bir iletişim süreci başlamıştır (Çalışkan, Mencik 2015). Bu interaktif süreç bireylerin çift yönlü katılımını sağladığı için, kullanım oranı da hızla

yükselmiştir. Bireysel seviyede ağların kullanımı hayatımızda baskın hale gelmeye başlamıştır.

Gelişmiş toplumlardaki bireyler günde serbest zamanlarının ortalama beş ila yedi saat kadarını yayın ağları, telefon ve internette geçirmektedir. Tabii bunların yanında işte veya okulda geçirilen zamanları da saymak gerekmektedir. Bireylerin sosyal paylaşımları incelendiğinde, sosyal paylaşım siteleri (SPS), sohbet odaları, e-posta yazışmaları, mesajlaşma (SMS), anlık mesajlaşma ve blog tutmayla geçirilen saatleri de buna ekleyebiliriz (Van Dijk 2016).

İnternet ve sosyal medyanın gelişimiyle ortaya çıkan yeni dünya düzeni Castells tarafından “Ağ Toplumu” olarak adlandırılmaktadır. Bu süreç iletişimin ağırlıklı olarak ağlar üzerinden gerçekleştirildiği, toplumun bu ağ ilişkileri üzerinden şekillendiği bir dönemdir. Castells bu kavramı şu şekilde açıklar:

“Tarihsel bir eğilim olarak enformasyon çağında baskın olan işlevler, süreçler giderek ağlar etrafında örgütlenmektedir. Ağlar toplumlarımızın yeni sosyal morfolojisini oluşturur; ağlar oluşturma mantığının yayılması da üretim, deneyim, iktidar ve kültür süreçlerinde işleyişi, sonuçları ciddi biçimde değiştirir. Toplumsal örgütlenmenin ağ biçiminde olması, başka zamanlarda, başka uzamlarda gerçekleşmiş olsa da yeni teknolojik paradigma, toplumsal yapının tamamına yayılması için gerekli maddi zemini de sağlar... Akışların iktidarı, iktidarın akışlarının önüne geçer. Ağda yer almak ya da almamak, her ağın diğerleri karşısındaki dinamikleri, toplumumuzda baskın olmanın ve değişimin başlıca kaynaklarıdır. Bu sebeplerden dolayı, bu topluma ağ toplumu dememiz yerinde olacaktır.” (Castells 2005).

İlk kez Manuel Castells tarafından 90’lı yıllarda geliştirilen ağ toplumu kavramı, 20. yüzyılın sonlarında enformasyon ve iletişim teknolojileri alanında yaşanan radikal gelişmeleri ve bu gelişmelerin yarattığı toplum modelini tanımlamak amacıyla kullanılır. Castells’e göre ikinci milenyum sona ererken yaşanan sosyal, teknolojik, ekonomik ve kültürel dönüşümün doğurduğu yeni toplum biçimi karşısında 20. yüzyıl boyunca kullanageldiğimiz “endüstri toplumu”, “sanayi-sonrası toplum” ya da “bilgi toplumu” gibi tanımlamalar yetersiz

kalmaktadır. Batılı toplumlardan başlayarak yaygınlaşan bu toplumsal model kendinden önceki bahsi geçen toplumsal modellerle benzerlik gösterse de tanık olmadığımız başka nitelikler ve yenilikler taşımaktadır.

2.2. Sosyal Medyanın Özellikleri

Ortaya çıkan ve kavramsallaşan bu yeni toplum düzeni, beraberinde yeni kuralları, avantajları ve dezavantajları da getirmiştir. Her şeyden önce çift yönlü iletişime geçilmesi, kullanıcıların katılımcılara dönüşerek aktif bir şekilde iletişimin parçası olmaları, iktidar ilişkilerinde bağımsız özgür bir alan oluşturma vaadi, ulaşım ve paylaşım noktasında eşitlik fırsatı sunmasıyla sosyal medya etrafında oluşan ağ toplumunun demokratik olacağına ilişkin güçlü bir iddia söz konusudur. Ancak bunun karşıtı olarak internet ve ağ toplumunda tekelleşme ve iktidarın yeni yüzü aracılığıyla yeni bir baskıcı yönetim tarzının gelişeceği de iddia edilmektedir (Timisi 2003).

Sosyal medyayla ilgili birçok çalışması bulunan Michael Frunchter, sosyal medyayı 5C ile açıklamaktadır. Frunchter'e (2009) göre sosyal medyayı oluşturan bu 5C; *conversation* (sohbet), *commenting* (yorumlamak), *contribution* (katkı), *community* (topluluk) ve *collaboration* (iş birliği)'dir. *Conversation*, sosyal medyanın esasını karşılıklı iletişimin oluşturduğunu göstermektedir. *Commenting*, sosyal medyada paylaşılanların her türlü eleştiri ve yoruma açık olduğunu ifade etmektedir. *Contribution*, yapılan yorumlara yeni fikirlerle katkı sağlamaktır. *Community*, normal yasantımızda meydana getirdiğimiz topluluklara ihtiyaç duyduğumuz gibi sosyal medyadaki sosyal kısım için de topluluğa ihtiyaç vardır. *Collaboration* ise, sosyal medyanın varlığını devam ettirebilmesi için olması gereken işbirliğini ifade etmektedir.

Mavnacıoğlu ise (2009), sosyal medyanın özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

- Zaman ve mekân sınırlaması olmadan, paylaşımın ve tartışmanın esas olduğu bir internet uygulamaları zinciridir.
- Bireyler, kendi ürettikleri içerikleri çok kolay bir şekilde internet ortamında ve mobil ortamda yayınlamaktadır.
- Bireyler, başka kullanıcıların içeriklerini, yorumlarını takip etmektedirler.
- Birey hem takip eden hem de takip edilendir.
- Temeli, kuralları belirlenmiş bir iletişime değil samimi bir sohbet mantığına dayanır.
- İçerikler detaylı incelendiğinde informel oldukları ve zamanla kullanıcılar arasında bir dedikodu zincirine dönüşebildiği görülmektedir.

İnsanları ortak bir ağ içinde buluşturan, yeni bir toplumsal yapı oluşturan ve iletişime tamamen yeni bir boyut kazandıran sosyal medya günlük yaşamımızı, davranışlarımızı ve alışkanlıklarımızı da yeniden yaratırken birçok avantajı da beraberinde getirmiştir. Engelsiz, sansürsüz, ucuz, çift yönlü bir iletişim seçeneği sunan sosyal medya tüm bu özellikleriyle her geçen gün hayatımızda daha çok yer alırken mümkün olan en ideal iletişim şeklini de hayatımıza sokmuş bulunmaktadır. Bu kadar çok, sık ve yaygın kullanılan ve ideal iletişim üzerinden şekillenen sosyal medya, konvansiyonel medyanın aksine her kültürden, her toplumdan ve her topluluktan insanı geniş bir ortak ağ içinde buluşturarak çok daha demokratik ve eşitlikçi bir alan sunarken, bilginin sadece bir sınıfa ait olmadığı çok daha eşit dağılabildiği bir alan da oluşturur.

Daha demokratik ve eşitlikçi olarak tanımladığımız internetin özelliklerini Jan Van Dijk (2016) şu şekilde sıralamıştır:

- Mevcut kitle iletişim araçlarının tek taraflı iletişiminden ayrılan interaktif bir araç,
- Kullanıcıların izleyiciler, dinleyiciler veya okuyuculardan katılımcılara dönüşmesine olanak sağlayan aktif ve yaratıcı bir ortam,

- Bireysel kullanıcıların, diğer pek çok şeyin yanında politika ve kitle iletişim araçlarının merkezinde olup biteni tayin edebilmelerini sağlayan doğrudan bir araç,
- Kabul edilmeden önce farz olunan uzmanlığın kendini kanıtlaması gerektiği için, prensipte herkes için eşit bir platform,
- Bireysel müellifler veya işletmeler yerine ürünlerin çevrimiçi olarak ortak yaratabilecekleri bir ağ aracı.

Bu pozitif özelliklerin ve hayatımıza kattığı avantajların yanı sıra internet kullanımının artması ve dahi sosyal medyanın günlük hayatlarımızın bu kadar büyük birer parçası olmasıyla bazı kavramlar da yeni anlamlar ve alanlar kazanmıştır. Bunların başında yeniden tanımlanması gereken kamusal alan-özel alan kavramları gelmektedir.

2.3. Kamusal Alana Erişmek

Habermas'ın “Özel şahısların, kendilerini ilgilendiren ortak bir mesele etrafında akıl yürüttükleri, rasyonel bir tartışma içine girdikleri ve bu tartışmanın neticesinde o mesele hakkındaki ortak kararı kamuoyuna oluşturdukları araç, süreç ve mekânların tanımladığı hayat alanı” olarak tanımladığı kamusal alan uzun yıllardır toplum bilimlerinin merkezini oluşturmuştur (Habermas 2004). Toplumsal hayat içinde, her yurttaşın ulaşabildiği bir alan olarak ele alabileceğimiz kamusal alan birtakım kurallar çerçevesinde varlık gösterebilir; bunlarında başında da ifade özgürlüğü ve özerklik gelmektedir. Habermas, Fransa'daki kafeleri, salonları ve Almanya'daki masa önü toplulukları örnek göstererek farklı yerlerde benzer özellikler gösteren alanlar üzerinden bir kamusal alan tarifi yapmıştır. Habermas tarafından yapılan bu kamusal alan tanımlamasının bizim çalışmamız için en belirleyici ve önemli olan özelliklerinden yola çıktığımızda medyanın toplumsal, siyasi ve ekonomik konuları ele alıp tartışmaya açmasıyla bir kamusal alan görevi yaptığını söylebiliriz. Paylaşım ve bir aradalık anlamına gelen “*common*” sözcüğünden türemiş olan iletişim temelde toplum ve toplumsal paylaşım ile ilişkilidir. Zamanla sözcüğün anlamı genişleyerek ortak bilgi, ortak

duygu, ortak duyarlılık, ortak görüş yaratmak anlamlarında da kullanılır duruma gelmiştir. Aslında toplumsal bir bütün olmak, bir şeylerin paylaşıldığı bir insan topluluğu olabilmek, daha örgütsel bir toplumsal yapı oluşturabilmek için iletişim temel öncüdür (Güngör 2011). Timisi'ye göre:

“Kamusal alan kavramı modernizmin demokratik geleneklerini ortaya koymak açısından en azından Habermas’la birlikte toplum bilimlerinde merkezi bir öneme sahiptir. Enformasyon toplumu kavramı ise 20. yüzyılın son çeyreğinde meydana gelen temel teknolojik yeniliklerin etkilerini biçimlendirdiği bir toplumsal oluşumu tanımlamak üzere kullanılmaktadır. Tarihsel farklılıklarına karşın, her iki kavramın birbirini tanımlayan en azından iki ortak referans noktası vardır. Kamusal alan kavramı sivil toplum içinde devlete karşı bireyin siyasal, kültürel ve ekonomik haklarının özerkliğini vurgulamaktadır. (...) Enformasyon toplumu kavramı ise yeni iletişim teknolojileri temelinde yeni bir ekonomik sektörün oluşumuna dayalı ve bu sektör aracılığıyla var olan yeni bir üretici sınıfın biçimlendirdiği, bilginin merkezde olduğu toplumsal bir yapıyı tanımlamaktadır.” (Timisi 2003)

Enformasyon toplumu ile kamusal alanı birbirine bir şekilde bağlayan ortak özelliklerini ele alırken, konvansiyonel medyanın bu noktada referans noktası olmak için yetersiz olacağını söylememiz de mümkündür. Althusser, ideolojiyi “insan zihninin işleyişinin ürünü olan tasarımlar” olarak tanımlar ve bu üretimin ve yeniden üretimin belli aygıtlar aracılığıyla gerçekleştiğini söyler (2002). İdeolojinin yeniden üretiminde işlevsel olan bu aygıtları devletin ideolojik aygıtları olarak tanımlar. Geleneksel medya da iktidarın ideolojisini yayan aygıtlardan biridir. Günümüz şartlarında medyanın ele aldığı, tartışmaya açtığı ya da toplumsallaştırdığı konuları belirleyen kamu değil; iktidar sahipleridir.

Murdoch ve Golding, Habermas’ın kamusal alan kavramsallaştırmasında ideal konuşma durumunun öncüllerini yurttaşlık hakkı olarak görürken, yurttaşın toplumsal söyleme katılma ve iletişim araçlarında temsil edilme ve geri besleme mekanizmalarının işlemesine özel bir önem atfetmektedirler. Hem Murdoch ve Golding hem de Habermas yurttaşın kamusal alana katılmasında demokratik iletişimin önemini vurgular (Timisi 2003). Medyanın giderek tekelleşmesi, iktidar sahiplerinin medya üzerindeki güçlerinin giderek artması beraberinde medyanın özerk ve fikir özgürlüğü sağlayabilecek bir alan olma özelliğini de yok etmiştir. Kamusal alan ve yeni medya tartışmaları bu bağlamda yeniden önem

kazanmıştır. İnternet ve sosyal medya, geleneksel medyadan farklı olarak kullanıcının bizzat bir içerik üreticisi haline gelmesiyle, geleneksel medyada mevcut olan sınırlama, sansür ve eşikbekçiliği seçiciliğinden muaf olarak, birey/grupların sözlerini söylemeleri, tartışmaları, konuşmaları ve konsensüse ulaşmaları için bir iletişim ortamı olmanın ötesinde bir kamusal buluşma noktasıdır. Bu noktada internet medyasının, giderek artan kullanımı ve kitlelerin yaşamında daha çok yer kaplamasıyla yeni bir kamusal alan olarak belirginleştiğini söylemek mümkündür.

2.3.1. Sanal Cemaatler

İçinde bulunulan dönemi “ağ toplumu” olarak tanımlayan Castell, teknolojinin ve ağların yeni umutlar sunduğuna da değinmektedir. Ona göre, internet ve yeni bilgi teknolojileri çokuluslu şirketlere olduğu kadar bireyler, küçük gruplar ve azınlıklara da açıktır. Dolayısıyla bu küçük gruplar varlıklarını bu ağlarda gösterebilmekte ve güce meydan okuyabilmektedirler (Slattery 2015). Marjinal gruplara, azınlıklara ve bireysel fikirlere açık olması, herkesin görüş bildirebileceği bir alana dönüşmesi interneti özerk bir alan olarak konumlandırmıştır. Özellikle sosyal medyanın kullanımının artması ve demokratik iletişimin güçlenmesiyle yeni bir iletişim şekli ve topluluk algısı oluşmuştur. Bu alan içinde varlık gösteren topluluğu Rheingold “sanal cemaatler” olarak tanımlamıştır. Nasıl ki Anderson’ın “hayalî cemaat” kavramı ulus devlet inşası eksenindeki kamusal alan tasarısını ifade ediyorsa, Rheingold tarafından yapılan sanal cemaat tanımı da enformasyon toplumunun yeni kamusal alanına işaret etmektedir. Sanal cemaatleri yeterli sayıda insanın, insani duygularla, siber alanda kişiler arası ilişkiler kurmak üzere elektronik ortamda kamusal tartışmalara yeterince uzun bir süre katılmasıyla ağda oluşan toplumsal kümelenmeler olarak tanımlamıştır (Akt. Timisi, Rheingold 1993).

İnternetin yeni kamusal alanın mekânı olduğunu savunan Rheingold topluluk içinde yüz yüze gerçekleşen konuşma ve sanal topluluklarda gerçekleşen konuşma ile kafeler ve

bilgisayar konferansları arasında yakın bir ilişki olduğunu; geniş toplumsal grupların her iki ortamda da bir otoritenin yönetimlerinden bağımsız olarak kendilerini yönettiğini söylemektedir. Rheingold, Habermas'ın kamusal alan kavramlaştırmasını yeni elektronik ortamlara uyarlamaktadır. Ona göre 19. yüzyılın kamusal alanı modern demokrasinin oluşumu için yapı taşlarını oluşturmuştur. İnternet ve yeni iletişim ortamlarında yaratılan kamusal alan da modern demokrasinin açmazlarına yönelik bir çözüm olarak düşünülmelidir. Rheingold'a göre internet kamusal alan kavramının gereklerini yerine getirmektedir. Her isteyene açık erişim, gönüllü katılım, kurumsal rollerin dışında bir katılım, kamuoyunun rasyonel tartışmaya katılan yurttaşlar birliği tarafından gerçekleşmesi, devlet ve örgütlü iktidarların eleştirisi (Timisi 2003).

Bu yeni kamusal alanın sakinleri kabul edilen sanal cemaatler, kendilerine özgü bir kültür, ortak beğeniler, ortak bir dil ve anlayış da geliştirmişlerdir. Bu topluluk özerk ve fikir özgürlüğünün var olduğu bir alanda olduğu için “marjinal” gruplara ve azınlıklara da söz hakkı tanınmıştır. Sosyal ağlar, insanları küresel bir bağlantıya entegre ederken aynı zamanda bilginin çoğalmasını ve düşüncenin aktarımını hızlandırmaktadır. Sosyal ağlar sayesinde insanlar arasındaki küresel bağlantıda yeni bir dönem başlamış olup, düşünceler ve yenilikler, hızlı bir biçimde yayılmaktadır (Akt. Çalışkan ve Mencik, Gülbahar vd. 2010). Tüm bunlarla birlikte konvansiyonel medyada kendine yer bulamayan bu grupları birbirine bağlayan bir iletişim kanalı olarak da hizmet veren internet, yeni bir sistemle toplumsal hareketlere de hizmet etmeye başlamıştır. Birçok kuruluşun ulaşmakta zorlandığı ve hedef kitle olarak tanımlanan kişilere hızlı ve kolay erişimin sağlanması ve toplumsal mesajların hızlıca yayılabilmesiyle toplumsal hareketler de bu yeni kamusal alan tanımlamasıyla biçim değiştirmeye başlamıştır.

2.3.2. Dijital Aktivizm

İletişim artık yer ve zaman kısıtlamalarından bağımsız yapıya dönüşmüştür. Zaman ve mekân kısıtlamasından bağımsız olarak kullanıcılara iletişim süreci içerisinde hem “alıcı” hem de “kaynak” olabilme imkânı tanıyan “sosyal medya”yla ana akım medyada seslerini duyur(a)mayan dezavantajlı bireyler hızlı ve anlık bir iletişim kurabilmeye, örgütlenmeye ve taraftar kazanmaya başlamıştır. Sosyal medya dezavantajlı bireylere sağladığı bu olanaklarla günümüz toplumsal hareketlerinin merkezinde yer almaktadır. İletişim ve örgütlenme anlamında toplumsal hareketlerin eyleme dökülmüş bütün türlerinde sosyal medya bu mekanizmanın merkezinde yer almaktadır (Castells 2013).

Hooks (2012) geleneksel medyanın kadın hareketi için yarardan çok zarara neden olduğunu şu şekilde açıklamıştır: “Herkese feminizmi öğretebileceğimiz geniş tabanlı bir eğitim hareketi yaratamamakla, insanların feminizme dair bir şeyler öğrendikleri ilk yerin ana akım ataerkil kitle medyası olmasına izin veriyoruz ve medyadan öğrendiklerinin çoğu olumsuz şeyler oluyor. Bu süreçte alternatif medya başat temsil pratiklerinin karşısında baskılananların, alt kültürlerin ve toplumda öteki olarak konumlandırılanların kimlik politikalarını, değerlerini, sözlerini ifade eden metinleri dolaşıma sokabilmektedir.” 1990’ların başlarından itibaren söyleyecek sözü olanların kendilerini ifade edebilmeleri açısından, daha önce olmayan, görece olarak da ucuz bir imkân olan “internet” alternatif kullanımların hizmetine sunulmuş ve alternatif medyanın en önemli araçlarından biri olarak yerini almıştır (Özkan 2018). Bu bağlamda sosyal medya bizlere kadınların da kendilerini ifade edebildikleri bir alan sunmuştur.

Geleneksel medya kanallarında kendilerini ifade etme şansı bulamayan kadınlar diğer “marjinal” gruplar gibi sosyal medya üzerinden kendilerine özel ve demokratik kabul edilebilecek bir iletişim ağı yaratmışlardır. Günümüzde sosyal medyanın kullanıcı merkezli yapısı yeni toplumsal hareketler için alternatif bir kamusal alan oluşturmuştur. Bu noktada

günümüzün yeni toplumsal hareketlerinin dijital alana kaydığı ve bunun da yeni bir aktivizm türünü oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Kadın hareketinin Türkiye’de son on yılda kazandığı ivme kadınların kendilerini ifade edebilecek, kimliklerini tanımlayabilecek bir alan üzerinden iletişime geçme şansı yakalamalarıyla yakından bağlantılıdır. Kadın sivil toplum örgütleri, kadın haklarını savunan kurum ve kuruluşlar sosyal medya üzerinden daha önce hiç ulaşamadıkları kadar çok kadına ulaşmakta, çok daha fazla insanın ilgisini çekmekte ve daha çok katılımcı eylemlere imza atabilmektedirler. Sosyal medyanın yeni bir kamusal alan oluşturmasıyla ortaya çıkan bu dijital aktivizm sadece kadın örgütlerinin daha çok dikkat çekmesine neden olmamış aynı zamanda kadınların bireysel sorunlarının da bu kamusal alanda görünür olmasının önünü açmıştır. “Kişisel olan politiktir” sözünden hareketle, kadının ev içi özel yaşam-iş yeri gibi alanlarda yaşadığı sorunlar da kamusal bir sorun haline gelip daha görünür kılınmıştır. Ataerki ve hegemonik erkeklik tarafından bastırılan, yok sayılan ve şiddetle susturulan kadınlar kendilerini ifade edebilecekleri, kendi temsillerine karar verecekleri yeni bir alana kavuşmuşlardır.

Kurulan çift yönlü iletişim sayesinde kadınlığa ait sorunlar konvansiyonel medyada olduğu gibi erkin ağızından değil kadınların kendi ağızlarından anlatılmaya başlanmıştır. Yukarıda bahsettiğimiz Erktolia’nın 25 Kasım 2016 yılında gerçekleştirdiği sosyal medya eylemiyle şiddetin kadınlar tarafından kadınların deneyimleriyle tanımlanması buna bir örnektir. Geçtiğimiz yıl yayınlanmaya başlayan başörtülü kadınların örtülerini çıkarma hikâyelerini paylaştıkları dini inançlarını, örtünme sebeplerini ve yaşadıkları değişim süreçlerini kendi ağızlarından anlattıkları “*yalnızıyürümeyeceksin*” projesi de buna bir başka örnektir. Her iki örnekte de erk sahibinin verdiği tepkiler ve duyduğu rahatsızlık kadınların uzun zaman sonra kendilerine ait bir alanda varlık göstermelerinin ataerkinin yıkımı için ne kadar gerekli ve önemli olduğunu ispatlar niteliktedir.

Sonuç olarak internetin bireysel katılımcılar tarafından oluşturulan bir iletişim ağı olarak kamusal alan görevi görmesi “marjinal” gruplar için ifade alanı yaratması önemli bir gelişmedir. Ucuz, kolay erişilebilir ve çift taraflı iletişimle özerk bir alan yaratılması kadın hareketine oldukça pozitif etkilerde bulunmuştur.

2.4. Sosyal Medyanın Tehditleri ve Dijital Şiddet

Konvansiyonel medyadan sosyal medyaya kadar gelişen tüm süreçlerde, medya toplum yapısını ve bireyler arasındaki ilişkiyi yeniden yaratma, üretme, şekillendirme ve yorumlama gücünü her zaman elinde tutmuştur. Sosyal medyanın yaygın kullanımı ve ortaya koyduğu yeni iletişim şekilleriyle yeniden üretme gücü bireylerin eline geçmiştir. İktidarın ideolojik aygıtı olarak kullandığı geleneksel medya kanallarının aksine, bireylerin üretici konuma geçmesi özgür ve daha demokratik bir alanı da beraberinde getirmiştir. Buradan hareketle özellikle feminist teorisyenlerin yeniden üretim aracı olarak teknolojinin diğer tüm ezilen gruplarla birlikte kadınlar yararına da kullanılabileceği öngörüsünü göz önüne alarak, sosyal medyanın yukarıda da bahsettiğimiz gibi azınlıklar yararına kullanılabilecek yeni bir alan açtığını söylemek mümkün olmuştur. Yeniden üretim araçlarının kadınların yararına olduğu öngörüsü, bahsettiğimiz örneklerde de görülebileceği gibi oldukça doğru bir öngörü olmuştur. Ancak bu alan kadınlar için yararlarının yanı sıra birçok zorluğu da beraberinde getirmiştir. Sosyal medyanın yaygınlaşması anonim kullanıcıların artması, özel alan kavramının değişime uğraması ve kolay erişimle birlikte yeni bir taciz ve şiddet şeklini de literatüre sokmuştur. Sosyal medyanın şiddetle olan ilişkisi de demokrasi ve özgürlük kavramıyla olan ilişkisi kadar hızla ilerlemektedir.

Demokratik bir iletişim alanı olarak ele aldığımız ve özellikle kadın hareketine yönelik katkılarını göz önünde bulundurduğumuz sosyal medya şiddet olgusunu da beraberinde büyötmektedir. Yeni teknolojilerle birlikte hayatımıza yeni şiddet tanımlamaları ve biçimler de hızla dahil olmaktadır. Her ne kadar yeni bir şiddet tanımlaması yapmış olsak da kadınların

sosyal medyada karşılaştıkları şiddet de kökenini diğer şiddet türleriyle aynı yerden ataerki ve eril hegemonyadan almaktadır. Bu bağlamda şiddet, yeni medyada gerçek ortamın sanal bir benzeşmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Şiddet yine, iktidar sahibinin gücünü kullanarak kişiyi özgürlüklerinden mahrum etmesi, istemediği bir şeyi yapmaya zorlaması ve istediği bir şeyi yapmaktan alıkoyması, korku ve güvensizlik hissettirmesiyle varlık göstermektedir. Kadınların kendilerine bir alan yaratabildikleri sosyal medyada da şiddetin bu kadar yoğun bir şekilde görülmesi ancak toplumun tüm değerlerine işlemiş ataerki sistemde açıklanabilir. Kadının kadın olduğu için gördüğü şiddet zamandan, mekândan, toplumsal sınıf ve etnik kökenden, dini inançtan ve yaşama tarzından bağımsız olarak ataerkinin varlık gösterdiği her yerde karşımıza çıkabilmektedir.

Dijital ortamda görülen şiddet kökenlerini karşılaştığımız diğer şiddet türleri gibi ataerki ve hegemonik erkeklikten almış olsa da uygulanış şekli ve ortaya çıkardığı sonuçlar bağlamında temel farklılıklar göstermektedir. Dijital şiddetin asıl amacı geleneksel şiddet tanımındaki gibi fiziksel bütünlüğe zarar vermek değil psikojik bir etki bırakmaktır. Kadınlarda korku uyandırmak, ifade alanlarını kısıtlamak, özgür ve güvenli alandan yoksun bırakmak için uygulanan dijital şiddet diğer şiddet türlerinin aksine daha az görünür bir noktadadır. Şiddet uygulayan ile şiddete uğrayanın çoğu vakada aynı fiziksel mekânda olmamaları dijital şiddetin “daha az önemli” olduğu yönünde bir algı yaratmaktadır. Dijital ortamda yaşanan şiddeti gerçek hayatta yaşanandan ayıran en önemli özelliklerden biri de sürekli bir bilinmezlik içermesidir. Dijital şiddet aynı zamanda bireyde korku ve stres oluşturmaktadır.

Bu da etkileri uzun zaman süren ve yıpratıcı bir şiddet türü olarak dijital şiddetin dikkate alınması gerekliliğinin bir başka nedenidir. Erişimin arttığı, herkesin ve her şeyin ulaşılabilir olduğu bir toplum düzeninde kadınların giderek sosyal medya üzerindeki güvenilir ve özgür alanlarını da kaybettikleri görülmektedir.

2.4.1. Dijital Şiddetin Kapsamı

Dijital şiddetin internet kullanımıyla doğru orantılı olarak her geçen gün artış gösterdiği bir noktada hâlâ kapsamıyla ilgili soru işaretleri bulunmaktadır. Sosyal medyanın kamusal alana dönüşmesi kadınlar için birçok fayda sağlamakla birlikte özel alanın sınırlarının kaybolmasına neden olmuştur. Bu nedenle bir kadına sosyal medya üzerinden uygulanan bir şiddet tam anlamıyla özel alanına bir müdahale olarak kabul edilmemektedir. Bu konudaki araştırmaların azlığı, konunun yeterince görünür kılınmaması neyin dijital şiddet olduğu sorusunun net olarak cevaplanamamasına sebep olmaktadır.

Bu noktada dijital şiddetin kapsamını anlamak adına, Birleşmiş Milletler tarafından gerçekleştirilen “Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet ve Çevrimiçi/Online İstismar” konusunun ele alındığı İnternet Yönetişim Forumu sonucu hazırlanan raporda (IGF 2015), yer alan toplumsal cinsiyete dayalı siber/çevrimiçi şiddet kavramlarını ele alacağız.

- **Gizlilik ihlali:**

- Bireyin izni olmadan özel verilere erişilmesi (kişisel hesapların ele geçirilmesi, şifrelerin çalınması, kimliklerin kullanılması/çalınması, bir kullanıcının hesaplarına giriş yaparken bir başka kullanıcının bilgisayarına erişilmesi vb. “intikam pornografisi” dahil olmak üzere),
- Fotoğraf ve/veya videoları bireyin izni dışında alma, erişme, kullanma, manipüle etme ve/veya dağıtma,
- Bireyin bilgisi dışında veya onayı olmadan (cinsel içerikli) görüntüler, ses klipleri ve/veya video klipler de dahil olmak üzere özel bilgi ve/veya içeriği paylaşma ve/veya yayma,
- *Doxing* (sanal ortamda kişisel bilgiye ulaşma), taciz ve/veya başka amaçlarla bireyin izni/rızası olmadan bir kişi hakkında şahsi olarak tanımlanabilen bilgileri araştırmak ve yayınlamak ve bunu “gerçek” dünyadaki kadına karşı şiddet ve taciz amaçlı kullanma,

· Bir kullanıcıyla temas kurmak için onun çocuklarına, ailelerine, meslektaşlarına ulaşma ve onları taciz etme.

- **Gözetim ve izleme:**

- Çevrimiçi ve çevrimdışı etkinliklerin izlenmesi ve/veya gözetlenmesi,
- Kullanıcının izni olmaksızın casus yazılım veya klavye kaydedicilerin kullanılması,
- Bir kadının rızası olmadan hareketlerini izlemek için GPS ya da yazılımların kullanılması,
- *Stalking* (ısrarlı takip).

- **İtibara ve/veya güvenilirliğe zarar verilmesi:**

- E-postaları ve/veya içeriği onay olmadan silme, gönderme ve/veya değiştirme,
- Kullanıcısının itibarına zarar vermek amacıyla gerçek dışı kişisel veriler (çevrimiçi hesaplar, reklamlar veya sosyal medya hesapları gibi) oluşturma ve paylaşma,
- Sahte fotoğraf ve/veya video düzenleme ve/veya oluşturma,
- Kimlik hırsızlığı (örneğin bir profil oluşturup onu herkese açık olarak yayınlama ve paylaşımlar yapma),
- Birinin itibarını zedelemek amacıyla özel (ve/veya kültürel olarak hassas/tartışmalı) bilgileri yayma,
- Bir kişinin itibarını zedelemek üzere (saldırganlık/hakaret içeren) rahatsız edici, aşağılayıcı ve/veya yanlış bilgi içeren çevrimiçi yorumlar ve/veya ilanlar yapma.

- **Taciz (Buna çevrimdışı taciz eşlik edebilir):**

- İstenmeyen mesajlar ve/veya temas yoluyla “siber zorbalık” ve/veya tekrarlanan tacizle dikkat çekme,

- Cinsel ve/veya fiziksel şiddet tehditleri de dahil olmak üzere doğrudan şiddet tehditleri (örneğin “Sana tecavüz edeceğim” gibi tehditler),
- Küfürlü yorumlar,
- Cinsel içerikli materyallerin istenmeyen şekilde gönderilmesi ve/veya alınması,
- Fiziksel şiddete teşvik,
- Sosyal medya mesajları ve/veya e-posta yoluyla cinsiyeti ve/veya cinselliği hedef alan nefret içerikli konuşma,
- Kadınları cinsel nesneler olarak gösteren çevrimiçi/online içerik,
- Cinsiyetçi ve/veya cinsiyete bağlı yorumlar yapma (örneğin “sürtük” g”bi terimlerin kullanılması),
- Bir bireyden ziyade bir grup insan tarafından mobbing yapılması veya taciz amaçlı bir hedef seçme ve özellikle teknoloji tarafından kolaylaştırılan bir uygulama olarak mobbing kullanılması.

- Doğrudan tehditler ve/veya şiddet:

- Mağdur seçimi (planlanan cinsel saldırı, teknoloji kullanımı yoluyla kadın ticareti dahil),
- Cinsiyetleştirilmiş şantaj ve/veya gasp,
- Kimlik, para ve/veya mülkiyet hırsızlığı,
- Fiziksel saldırıya neden olan kimliğe bürünme.

- Topluluklara yönelik hedefli saldırılar:

- Bazı kuruluşların ve toplumların web sitelerinin, sosyal medya hesaplarının ve/veya e-posta hesaplarının ele geçirilmesi,

- Faaliyetlerin gözlemlenmesi ve izlenmesi,
- Topluluk üyelerine doğrudan şiddet tehditleri,
- Sığınmaevi adresleri gibi gizli bilgilerin açıklanması.

2.4.2. Dijital Şiddetin Nedenleri

Yukarıda bahsi geçen dijital şiddet kapsamını göz önünde bulundurduğumuzda bu şiddete yol açan, ataerki ve kökenin hegemonik erkekliğin bulunduğu nedenleri incelemek gerekecektir. Binark ve Bayraktutan (2013) internet ve sosyal medyadaki etik ihlalleri aşağıdaki biçimde sınıflandırmıştır:

- Siyasi nedenler: Bu nedenler arasında iktidar/güç mücadelesiyle karşılaşmaktadır. Elleriindeki iktidarı/gücü kaybetmemek için çıkarları doğrultusunda sosyal medyaya sansür veya denetim uygulamaya kalkışarak etik ihlallere neden olmaktadır.
- Ekonomik nedenler: Yeni medya teknolojilerini ellerinde tutan kapitalist girişimler sosyal medyadaki etik ihlallerin ekonomik nedenlerini teşkil etmektedir. Kullanıcıların yoğun reklamsal içeriğe maruz kalması, haber/reklam ayrımının ortadan kalkması gibi unsurlar etik ihlallere neden olmaktadır.
- Kültürel nedenler: Kişilik haklarının ihlali, mahremiyetin çiğnenmesi vb. pek çok konuda bilinç ve eğitim eksikliği de etik ihlallerin kültürel nedenleri arasındadır.

Binark ve Bayraktutan tarafından belirlenen bu nedenler aslında sosyal medyada karşılaşılan şiddetin nedenlerini açıklamakla birlikte bu şiddetin bu kadar kolay ve yaygın bir şekilde uygulanmasının nedenini ortaya koymamaktadır. Yapılan araştırmalar Türkiye’de sosyal medya kullanımının artmasıyla birlikte şiddet vakalarının da arttığını göstermektedir.

We Are Social’ın 2018 yılı araştırması, Türkiye’de yaklaşık 54 milyon 330 bin kişinin aktif olarak internet kullandığını, bu kişilerden yüzde 84’ünün internete düzenli olarak her gün girdiğini ve PC, tablet ya da akıllı telefonlar aracılığıyla ortalama 7 saati internette

geçirdiklerini göstermiştir. Araştırmaya göre, Türkiye’de 51 milyon Facebook, 33 milyon da Instagram hesabı bulunmaktadır. Şehirler bazındaki sıralamada ise İstanbul 4 milyon kullanıcıyla Mexico City (Meksika), Quezon City (Filipinler) ile beşinci sırada yer almaktadır. Instagram’da ise Türkiye, yüzde 41’lik nüfus/kullanıcı sayısı oranıyla İsveç’in ardından dünya ikincisi konumundadır. ABD’nin 110 milyonla ilk sırada yer aldığı Instagram kullanıcı sayısı listesinde ise Türkiye 33 milyonla beşinci sırada yer almaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması verilerine göre ise 2017 yılında 16-74 yaş grubundaki bireylerde bilgisayar ve internet kullanımı sırasıyla yüzde 56,6 ve yüzde 66,8’dir. 2017 yılında bilgisayar ve internet kullanım oranları 16-74 yaş grubundaki erkeklerde yüzde 65,7 ve yüzde 75,1 iken, kadınlarda yüzde 47,7 ve yüzde 58,7 olmuştur. 2017 yılında sabit ve mobil genişbant internet erişim imkânına sahip hanelerin oranı yüzde 78,3 olarak tespit edilmiştir.

İnternet kullanım oranının bu kadar arttığı Türkiye’de ne yazık ki bu alanda karşılaşılan dijital şiddete ilişkin çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Yapılan çalışmalar da genellikle çocukların ve lise çağındaki gençlerin uğradığı sosyal medya şiddetini ele almaktadır. Bu alanda yapılan en kapsamlı araştırmalardan biri olan “Üniversite Öğrencileri Arasında Siber Zorbalık Davranışı” başlıklı çalışmada (Bayram, Sayılı 2013), üniversite gençliği arasında siber zorbalık davranışının ne ölçüde var olduğunun ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Çalışmanın örneklemi 612 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışmada öğrencilerin yüzde 30,6’sının en az bir kez tehdit veya küçük düşürülmek amacıyla siber şiddete maruz kaldıkları ortaya çıkarılmıştır. Çalışmada erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla siber zorbalığı uyguladıkları ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca kız öğrencilerin siber şiddete daha fazla maruz kaldıkları sonucu elde edilmiştir.

Bu araştırma sonuçları eşliğinde bu kadar yaygın olan dijital şiddeti, diğer şiddet türelerinden ayıran kolaylaştırıcı nedenler de bulunduğunu söylemek gerekecektir. Bu nedenleri genel olarak;

- Anonimlik hakkı,
- Ciddi bir cezaya tabi olmaması ve
- Kolay erişim ve ulaşım alanının geniş olması şeklinde kategorize edebiliriz.

2.4.2.1. Anonimlik Hakkı

“Adı sanı bilinmeyen” olarak tanımlanan anonimlik, kişilerin sahte kimlikle ve/veya kimliksiz bir şekilde sosyal medyada varlık göstermelerini kapsar. Kişilerin kendi kimliklerinden bağımsız bir şekilde sosyal medyada hesap açmaları, bu hesaplar üzerinden paylaşım yapmaları, fikir ve görüşlerini bu hesaplar üzerinden belirtmeleri onlara yeni bir özgürlük alanı oluşturur; ancak bu özgürlük alanı kimliksizliğin getirdiği rahatlıkla, diğer kullanıcıların kişilik haklarını ve özel yaşamlarının gizliliğini çok daha rahat bir şekilde ihlal etmelerini sağlar. Basın hukukunda, bir yazıyı yazanın o yazıyı imzalamaya zorunlu tutulmaması ve bir süreli yayında imzasız olarak, rumuzla ya da takma adla yayımlanan bir yazının yazarını öğrenmek için baskı yapılmaması kuralı kişilerin fikirlerini özgürce açıklamalarına olanak sağlarken, sosyal medyada anonimlik sorumluluktan kurtulmanın bir yolu olarak kullanılmaktadır.

Gerçek hayattan farklı bir iletişim modelinin ortaya çıkması, herkesin anında ve hızlı erişim sağlayabilmesi olumlu görünse de anonimlik hakkıyla birleştiğinde çok ciddi sorunlara neden olmaktadır. “Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet ve Çevrimiçi/Online İstismar” (2015) konulu forum sonucu hazırlanan raporda çevrimiçi kötüye kullanım ve cinsiyete dayalı şiddetin büyük bir kısmının adsız hesaplar veya takma adlar veya sahte isimler içeren hesaplar

kullanılarak gerçekleştirildiği ve bunun da olayın faillerinin belirlenmesini zorlaştırdığı belirtilir.

2.4.2.2. Hukuki Cezaların Uygulanmaması

Dijital şiddetin giderek artmasının bir diğer nedeni de oluşturulan özgür iletişim ortamıyla kişilerin cezaya tabi olmadan, karşı tarafın alanını gasp edebileceklerini düşünmeleridir. Yaşanan fiziksel ve cinsel şiddet olaylarında dahi kadın lehine kararların çıkmadığı, şiddet uygulayanın lehine kararların verildiği durumlardan yola çıkarak dijital ortamda yaşandığı ve psikolojik/sözle taciz olduğu için yeterince ciddiye alınmadığı düşüncesiyle, şiddet uygulayan çok daha rahat hareket etmektedir. TCK madde-123 kişilerin huzur ve sükûnunu bozma, madde-105 ise cinsel taciz suçlarını düzenlemektedir. TCK madde-106'da tehdit suçu ve cezası belirtilmiştir. Hakaret suçu ve cezası TCK madde-125'te açıklanmıştır. TCK madde-132 haberleşmenin gizliliğini ihlal ve madde-134 ise özel hayatın gizliliğini ihlal suçlarını kapsamaktadır. Bu tür suçların basın ve yayın yoluyla yayımlanması halinde de aynı cezaya hükmolunur. Ancak hem kadınların bu hakları konusunda bilgi sahibi olmamaları hem de zaten yargının bu yasaları gerektiği gibi uygulayacağına dair bir inanç olmaması; verilen ceza örneklerine baktığımızda para cezasından öte bir yaptırımın görülmemesi hukukun dijital şiddet için caydırıcı bir öge olmamasına neden olmaktadır.

2.4.2.3. Kolay Erişim ve Ulaşım Alanının Geniş Olması

Söz konusu sosyal medya platformlarında oluşturulan halka açık profiller de kullanıcıların farklı türden saldırılara uğramaları için uygun bir ortam oluşmasına neden olmaktadır. Sosyal medya kullanımının günlük hayatımızın büyük bir parçası olmasıyla birlikte kişinin kendi temsiline kendi tercihiyle karar vermesi ve özel alanın bireyin kendi tercihiyle dışarıya açılması kavramın içeriğini tamamen değiştirmiştir. Bireyin kendini temsiline karar verme hakkı olurken, diğer yandan herkesin bu temsil hakkında “yorum yapabilme hakkı” ortaya çıkmıştır, bu süreçle birlikte annelik, evlilik, cinsellik gibi konular da

sosyal medyayla kamusallaştığı için özel yaşamın gizliliği, anlayışı değişim göstermiş; özel yaşamın parçası olan bu konular kişilerin rahatça erişip yorum yapabileceği alanlara dönüşmüştür. Tüm bu paylaşım ve bilgi alma süreçleri konvansiyonel medyanın aksine gizli tutulamaz bir hale gelmiştir. Özel yaşam alanı ise kişinin belirli kimselerle ve belirli ölçüde paylaştığı yaşam parçalarını içerirken, yaşamın gizliliği hakkı sosyal medyada korunamaz bir hale gelmiştir. Her türlü görsel materyalin kişinin iznine gereksinim olmadan paylaşımı, kişinin bireysel paylaşımlarının dahi izinsiz olarak paylaşılabilmesi gibi örnekler özel yaşamın gizliliğini ihlale yönelik en sık karşılaşılan örneklerden birkaçıdır. Kişiye ait tüm bilgiler herkes tarafından kolayca erişilebilir hale gelmiştir. Konumuz bağlamında bizi en çok ilgilendiren kısım kadınların verilerinin, görsel ve/veya işitsel herkes tarafından erişilebilir ve paylaşılabılır olmasının yarattığı sorundur. Hiç tanımadığı birisi ve/veya eski sevgilisi ve/veya şu an hayatında olan kişi kadına ait verilere onun izni dahi olmadan erişebilmektedir.

Sosyal medya bir yandan daha önce bahsettiğimiz gibi, kişileri hedeften kaynağa çevirerek çok daha demokratik bir iletişim kanalı görevi görürken, diğer yandan da tüm bilgilerin kayıt altına alınabildiği bu sebeple de tepeden kontrole açık bir alan olarak demokratik bir kanal olmaktan uzaklaşabilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL MEDYADA KADINLARA YÖNELİK DİJİTAL ŞİDDETE İLİŞKİN BİR SAHA ARAŞTIRMASI

“Sosyal Medyada Kadınlara Yönelik Dijital Şiddet” konulu bu çalışma, kadınların bu konudaki deneyimlerini merkezine almaktadır. Araştırmanın amacı, modeli, evren ve örnekleme, araştırmanın yapılışı, veri toplama araçları ve verilerin analizine ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır. Bu araştırma betimleyici araştırma modelinin kullanıldığı nitel bir araştırmadır.

3.1 Araştırmanın Amacı ve Sorunsalı

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencisi kadınların sosyal medya kullanım alışkanlıkları çerçevesinde maruz kaldıkları dijital şiddeti, dijital ortamda kendilerini ne kadar güvende hissettiklerini ve bu şiddete karşı nasıl bir direniş geliştirdiklerini saptamaktır. Dijital ortamda yaşanan taciz/şiddet olayları, yukarıda da ayrıntılı şekilde açıkladığımız sebeplerle görünmez kılınmakta ve önemsizleştirilmektedir. Ancak kadınların, kendilerini temsil hakkı edindikleri böyle bir alanda dahi erkek iktidarın yaptırımlarıyla karşılaşmaları, kendilerine özel alanların dahi bu şekilde bozulmaya çalışılması üstünde durulması gereken elzem bir konudur. Dijital ağlar üzerinden uygulanan psikolojik ve sözlü şiddet de, fiziksel şiddet gibi kadınların beden ve akıl bütünlüğüne bir tehdittir ve kadın çalışmalarının ve kadın hareketinin ele alması gereken bir konudur. Açılan her yeni var oluş alanı kadınlar için yeni bir mücadele alanıdır ve bu alanlar birbirinden bağımsız düşünülemez. Dijital şiddet gerçek hayattaki taciz ve şiddetle benzer kökenlere sahiptir. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı, kadın mücadelesinin değinmesi gereken bir başka alan olan dijital şiddetin görünür kılınmasını sağlamak ve bu şiddet türünün kadınlar üzerindeki etkilerini açığa çıkarmak olacaktır.

Yapılan bu çalışmanın toplumsal amacı, teknolojinin gelişip yaygınlaştığı bir dönemde teknolojik aletlerle yoğun bir etkileşim içerisinde büyüyen ve dijital yerliler olarak tanımlanan üniversite öğrencilerinin sosyal medya uygulamaları üzerinden dijital şiddete yönelik algı ve tavırlarının belirlenmesidir.

Araştırmanın temel sorusu, “dijital ortamda çeşitli sosyal medya uygulamalarını kullanan kadınların dijital şiddete ilişkin bir algılarının olup olmadığı”dır. Bununla birlikte araştırmada, “kadınların dijital şiddet karşısında nasıl davrandıkları” sorunsallaştırılmıştır.

3.2 Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma eleştirel ve feminist bir yaklaşımla gerçekleştirilmiştir. Eleştirel çalışma mevcut toplumsal sistem, yapı ve ilişkiler içerisinde ideoloji ve iktidar arasındaki ilişkinin aldığı biçimi ve sonuçlarını ele almaktadır. Feminist çalışma ise ataerkil ideolojinin kadınların ve toplumsal cinsiyetin yeniden inşasında oynadığı rolü ele almakta, kadınların ve toplumsal cinsiyetin özgürleşmesi için gerekli olan koşulları sorgulamaktadır. Kuramsal çerçeveler içinde kadınların sorunlarına ve toplumsal cinsiyet ilişkilerine odaklanan araştırma yapmak feminist araştırmaların temel niteliğidir (Öztan 2015). Feminist araştırmaları diğer sosyal bilim araştırmalarından farklı kılan dört temel ortak özellikten söz eden Öztan, bu özellikleri şu şekilde sıralamıştır: 1. Feminist bir bakış açısının kabulü ve toplumsal cinsiyet ilişkilerine odaklanmak, 2. Geleneksel bilimsel yöntemlerde vurgulananın aksine gündelik hayat ve kişisel deneyimlere verilen önem, 3. Araştırmacı ve araştırılan arasındaki hiyerarşinin reddedilmesi, 4. Kadınların özgürleşmesi ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kaldırılmasının araştırma hedefleri arasında yer alması.

Çalışma saha araştırmasından oluşmuş, araştırma tekniği olarak derinlemesine görüşme kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme tekniğiyle veri toplanmasının temel nedenleri: Araştırmada az sayıda kişiden detaylı bilgiye ihtiyaç duyulması, araştırma sorularına ilişkin

yüzeysel bilgiden çok kişilerin görüş, düşünce, fikir, bakış açısı, duygu ve deneyimlerine önem verilmesi ve derinlemesine görüşmenin bu verileri daha ayrıntılı ortaya çıkarabilmesi olarak sıralanabilir (Kümbetoğlu 2012).

Yapılan yarı yapılandırılmış açık uçlu sorulardan oluşan derinlemesine görüşmelerde; üniversite öğrencisi kadınların anlatı ve ifadeleri, düşünce ve değerlendirmeleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Görüşme zamanlarının kısıtlı olabilme ihtimali göz önünde tutularak, hazırlanmış olan bir rehber form ile farklı insanlardan görüşülen konu hakkında daha sistematik ve bütünlüklü bilgi edinilmiştir. Bu form, görüşmelerde ortaya çıkarılması planlanan veriler için soru ve başlıkların bir listesi şeklinde oluşturulmuştur. Sorular hazırlanırken, soruların görüşülene bir anlam ifade etmesine, görüşülecek kişilerin deneyimleri, koşulları ve faaliyetlerine uygun olmasına, ihtiyaç ve haklarına duyarlı olmasına, görüşülenlerle bir etkileşim ortamı yaratmasına ve araştırma sorunsalına odaklanmış olmasına dikkat edilmiştir. Türleri bakımından sorulan sorular: demografik sorular, deneyim/davranış soruları, fikir/inanç soruları, duygu soruları, bilgi soruları ve duyumsal sorular olmuştur (Kümbetoğlu 2012, Creswell 2015).

Araştırmada, üniversite öğrencisi kadınlarla yapılan görüşmelerin ses kayıtlarının çözümü, görüşme esnasında alınan notlar ve gözlem notları veri olarak kullanılmış; bu veriler, belirli temalar altında metne dönüştürülmüştür. Görüşme çözümlemesi, oldukça zaman alan ve zahmetli bir süreçtir. Araştırmanın bu sürecinde Kümbetoğlu'nun (2012) aktardığı çözümlemede dikkat edilmesi gereken hususlar, çözümlemeyi kolaylaştırmak için göz önüne alınmıştır. Nitel veri grubu, analitik kategoriler oluşturularak kodlanmıştır. Oluşturulan temalar, görüşmeci anlatılarından ve araştırmanın temel sorularından yola çıkılarak belirlenmiştir. Metinde sıklıkla tekrarlanan, odaklanılan kavramlar ve temalar saptanmış, benzer anlamlara sahip veriler aynı başlıkların altına yerleştirilmiştir. Böylece, sorularda ve ifadelerde yer alan ve teorik çerçevede belirlenen kavramlar etrafında metin bölümlere

ayrılmıştır. Bu parçalar arasında karşılaştırmalar yapılarak farklılıklar ve benzerlikler ortaya çıkarılacaktır (Neuman 2013).

Feminist araştırma yöntemlerine bağlı kalınarak gerçekleştirilen bu araştırmada, görüşmeci kadınlar, birincil veri kaynağı, “bilen özneler” olarak kabul edilmiştir. Araştırmanın soruları görüşmeci kadınların aktardığı bilgi ve deneyimler ışığında cevaplandırılmıştır. Görüşmeler kadınların deneyimlerinden ve yaşam anlatılarından derlenen bilginin önemini bilerek kurgulanmıştır. Bu araştırmada, bir feminist araştırma ilkesi olarak, araştırılanlarla araştırmacı arasında eşitlikçi ilişkiler kurulmaya çalışılmıştır. Görüşmecilerle taraflı bilinçlilik ilkesine dayalı olarak hiyerarşik olmayan, karşılıklı anlayış, duygu, deneyim ve fikir paylaşımına dayanan ilişkiler kurulmasına özen gösterilmiştir.

Bu araştırmada, kadınların maruz kaldıkları dijital şiddeti, kendilerini dijital ortamda ne kadar güvende hissettiklerini ve bu şiddete karşı nasıl bir direniş geliştirdiklerini incelemek için Ağustos 2018-Nisan 2019 tarihleri arasında gerçekleşen niteliksel araştırma kapsamında bir dizi derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmeci grubu “kartopu örneklem” olarak tanımlanan, kaynak kişilerden diğer görüşülecek kişilere ulaşılması ve bir kartopu gibi, ilerledikçe örneklemin büyümesiyle (Kümbetoğlu 2012) oluşturulmuştur. 19-23 yaş arası halihazırda üniversite okuyan sosyal medya kullanıcısı kadınlardan oluşan bu grupla karşılıklı olarak derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşülen kadınların tamamından, görüşmeye katılımlarının gönüllü olduğuna dair imza alınmış ve görüşmenin içeriğine dair yazılı olarak bilgilendirilmişlerdir.

Örneklem grup seçilirken Castells’in *Ağ Toplumunun Yükselişi* kitaplarında yer alan ve Prensky’nin (2011) ilk olarak tanımladığı “dijital yerli” kavramından yola çıkılmıştır. Doğduğu andan başlayarak bilgisayar, cep telefonu ve internetle büyüyen insanlar için kullanılan bu kavram günümüzde genellikle 1980 ve sonrasında doğan insanları ifade etse de Türkiye için halihazırda üniversite okuyan öğrencileri kapsadığını söylemek mümkündür.

Çocuk yaştan beri internetle iç içe büyüyen ve aktif olarak sosyal medya kullanan kesim şu anki üniversite öğrencileridir. Sosyal medya araçlarından Facebook, Twitter ve Instagram etkisini en fazla gençler üzerinde göstermektedir. Çünkü gençler sosyal medyayı daha fazla ve yoğun olarak kullanmaktadırlar (Duggan ve Brenner 2013). Bu nedenle de görüşme yapılacak örneklem grup üniversite öğrencileri arasından seçilmiştir.

3.3 Bulguların Çözümlemesi

3.3.1 Demografik Özelliklerine İlişkin Veriler

Çalışmada 18 kişiyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Katılımcıların tamamı 19-23 yaş aralığında, üniversite okumakta olan genç kadınlardır. Görüşülen 18 kişiden 12'si İstanbul'da doğup büyümüş ve eğitim hayatına burada devam eden kişilerdir, 6 kişi ise şehir dışından İstanbul'a gelerek eğitim hayatına burada başlamıştır. Görüşme yapılan üniversite öğrencisi kadınlardan 6 kişi özel okul öğrencisiyken, 12 kişi devlet üniversitesinde okumaktadır.

Yapılan görüşmeler sırasında kullanıcıların doğup büyüdükleri şehir ile sosyal medya kullanımları arasında bir ilişki olabileceği gözlemlenmiştir. İstanbul'da büyüyen ve eğitim hayatına burada devam eden katılımcılar, yaşadıkları şehrin sosyal medya kullanım alışkanlıkları üzerinde bir etkisi olduğunu gözlemlemediklerini belirtirken; daha küçük şehirlerden İstanbul'a üniversite eğitimi için gelen Melek ve Ayşenur küçük şehirlerde yaşamının sosyal medya kullanım alışkanlıklarını değiştirdiğini ifade etmişlerdir. Melek sayfiye ve küçük bir şehirde yaşamının kendisi üzerinde toplumsal bir baskı oluşturduğunu belirtirken, Ayşenur küçük şehirlerde sosyal medya kullanımının daha çok olduğunu çünkü başka bir sosyalleşme alanı bulunmadığını belirtmiştir.

Tabii ki otokontrole sebep oluyor sosyal medya kullanımı. Ben yazlık yerde yaşıyorum. Yaklaşık dört ayım deniz kenarında geçiyor. Düşünsene bir giydiğim şeyleri bikini ve şort giyiyorum. O yüzden ben yazın çok fotoğraf atmam. Ay şurada kıçımın kenarı gözükmüş, ay

şurada bikini giymişim, öyle düşünüyorsun yani. İnsanlardan çekiniyorsun yani. Ne kadar insanların ne düşündüğü umurumda değilse de ben küçük bir yerde yaşıyorum. Onu orda giyiyorsun bütün kumsal seni görüyor ama bunun fotoğrafını atınca kendini teşhir ediyormuşsun gibi hissettiriyorlar. Yaşadığım yerden dolayı bir şekilde bir toplum baskısı oluyor tabii üstümde. (Melek)

Görüşme yaptığımız Melek sosyal medya kullanımının gerçek dünyada kendisine ilişkin algıyı nasıl belirlediği konusundaki endişelerini belirtmiştir. Sosyal medya kullanımı her ne kadar kişilerin gerçek sosyal mekânlardan farklı bir bağlamda yer almalarına imkân verse de yukarıda ifade ettiği üzere görüşmecî sosyal medyanın gerçek dünyaya ilişkin bir baskı aracı olma rolüne dikkat çekmektedir.

Aslında ilk başlarda çocukken, yani sosyal medyayı ilk kullanmaya başladığımda Mersin'deydim. Benim için sosyal olan hayat sosyal medyaydı. Dolayısıyla kendimi daha rahat ifade edebiliyordum. Ama şu an yirmi bir yaşımdayım, İstanbul'da üniversite okuyorum ve bu tamamen değişti. Artık gündelik hayatımla sosyal medyayı ayrı olarak nitelendirmiyorum. Günlük hayatımı destekleyen bir şey olarak görüyorum. (Ayşenur)

Bir diğer görüşmecimiz Ayşenur ise sosyal medyanın kullanım amacı ve alanı üzerine dikkat çekmiştir. İstanbul'dan daha küçük bir şehirde yaşadığı dönemde sosyal medyanın tek sosyalleşme alanı olduğunu, baskıdan ve kendini ifade edebileceği uzak bir alan olarak sosyal medyayı kullandığını ancak daha büyük bir şehirde yaşadığı değişimle sosyal medyanın bu gerekliliğini yitirdiğini belirtmiştir.

Okudukları okulda oluşan sosyal çevrenin de sosyal medya paylaşımı üzerinde etkili olduğunu belirten kadınlar, özellikle üniversiteyle birlikte yaşadıkları değişimin altını çizmişlerdir. İstanbul'da nispeten daha düşük gelir seviyesine sahip bir semtte doğup büyüyen ancak üniversite eğitimine özel bir okulda devam ederken aynı zamanda okulun yurdunda kalan Yeliz, hayatındaki bu değişimin sosyal medya kullanım alışkanlığını da tamamen değiştirdiğini anlatmıştır.

Eskiye göre daha özgür hissediyorum ama özgür hissettikçe daha güvende hissetmiyorum gibi. Yetiştirilme tarzım ve arkadaş çevremle alakalı. Gittiğim lise ile şu anki üniversitem çok farklı. Orada kabul gören şeyler diğer tarafta görmüyor. Eskiden paylaşım yapamayacağım şeyleri şu anda paylaşıyorum. Düşünmüyorum kim ne der diye, sadece şey oluyorum, liseden bir kişinin gördüğünü ya da beğendiğini görünce bu kesin içinden bunu demiştir diye düşünüyorum. (Yeliz)

Yeliz’le aynı semtte doğup büyüyen ve eğitim hayatına özel bir üniversitede devam eden Derya da benzer süreçlerden bahsetmiştir. Ancak Derya okuduğu üniversitede yoğun şekilde muhafazakâr gruplar bulunduğunu bu sebeple aynı baskının şekil değiştirerek orada da devam ettiğini belirtmiştir.

Arkadaşlarımla geziyorum mesela, sonra liseden öğretmenimle karşılaşıyorum oo çok gezdin, nerelere gittin napiyorsun, alkol alıyorsun falan hani mesela. Kaç yaşında insan mesela, ben kaç yaşında yetişkin bir bireyim, hâlâ böyle tepkiler falan olabiliyor. Mesela okul çevresinde de var ama bu kadar açık yapamıyorlar. Okuldan insanlarla takipleştiğim zaman biraz daha kapalı insanlar sosyal medyada alkol aldığımı görüyor, gezdiğimi ya da açık fotoğrafımı görüyor. Bir tık böyle farklı bir bakış yakalıyorsun, okula gidiyorsun ertesi gün, o dün n’aptın falan oluyor, eğlendin mi, sanki kötü bir şey yapmışsın gibi oluyor. Sana bakış açısı değişiyor. (Derya)

Hem Derya’nın hem de Yeliz’in dikkat çektikleri en önemli nokta özel üniversiteyle dahil oldukları farklı yaşam tarzıdır. Genellikle orta-üst sınıf kişilerin gittiği özel üniversitelerdeki öğrencilerin, kendi doğup büyüdüğü ve ekonomik olarak alt sınıf olarak tanımlayabileceğimiz bölgedeki kişilere oranla hayat tarzlarındaki farklılıklar nedeniyle çok daha esnek bir iletişime açık olduklarına dikkat çeken Yeliz’in yanı sıra yine özel ancak genellikle muhafazakâr olarak tanımlayabileceğim bir kesimin okuduğu bir okula giden Derya toplumsal baskının burada, üstü daha kapalı olsa da, devam ettiğini belirtmiştir. Yaşanılan çevrenin ve sosyal ortamın sosyal medya kullanım alışkanlıkları üzerinde etkili olabileceği, en azından kişiler üzerinde oluşan baskı sebebiyle paylaşımlar üzerinde bir yönlendirme yapılabileceği ortaya çıkmıştır.

3.3.2. İnternet Kullanımına İlişkin Veriler

Katılımcıların internet kullanım sıklıkları, en çok hangi sosyal medya ağını kullandıkları, takipçi kitleleri, kimleri takip ettikleri de görüşme esnasında kendilerine sorulmuştur. Kadınların internet kullanım sıklığına bakıldığında katılımcıların büyük bir çoğunluğunun günde 2-3 saat arası bir süreyi sosyal medyaya ayırdığı görülmüştür. 13 kişi günde ortalama 2-3 saatini sosyal medyaya ayırırken, 2 kişi 2 saatten daha az süre ayırdıklarını, 3 kişi ise günde ortalama 5 saat veya daha fazla süreyi sosyal medyada geçirdiklerini söylemişlerdir. Derinlemesine görüşme yapılan 18 kadından tamamının Instagram, Twitter ve Facebook hesapları bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar, benzer bir sonuçla büyük bir çoğunluğunun en çok kullandığı uygulamanın Instagram olduğunu gösterirken, tamamı için Facebook sadece hesaplarının bulunduğu ancak aktif olarak kullanmadıkları bir uygulamadır.

Katılımcılar gün içinde sosyal medyaya harcadıkları vaktin büyük bir çoğunluğunu Instagram üzerinde geçirdiklerini, çünkü insanların hayatlarında ne olup bittiğine dair en çok bilgiye oradan ulaştıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca görsel bir mecra olan Instagram'da kendi imajlarını oluşturma fırsatı bulduklarını, kadın olarak kimliklerini kendi iradelerine uygun bir şekilde gösterebildiklerini söylemişlerdir. Günde ortalama 5 saatlerini sosyal medyada geçiren Eda ve Seda Instagram'ın yazılımsal olarak kullanım kolaylığı sağladığını ve çok sık paylaşım yapıldığı için sürekli aktif bir şekilde kontrol ettiklerini söylemişlerdir.

Instagram, Snapchat ve Facebook var aktif girip baktığım, Twitter'a pek bakmıyorum. Direkt istatistiği var bunun zaten Iphone her seferinde uyarıyor. Günde 5 saat harcıyordum, bayağı fazla. Scroll down bunun çoğunluğunu kaplıyor zaten. Sürekli yenileniyor, fark etmiyorsun ne kadar zaman geçtiğini. Genelde takip ettiğim kişi kadar takipçim var 800 kişi falan, içlerinden 100 kişi falan da hepimizin takip ettiği insanlar. (Seda)

Sosyal medyada günde ortalama 5 saatini harcayan Seda, bu sürenin çoğunluğunu ana sayfa üzerinde takip ettiği kişilerin gönderilerine bakarak geçirmektedir. Çoğu zaman sürekli

yenilenen bir sistem içinde ne kadar vakit geçirdiğini fark edemediğini belirten Seda, bunu ölçebilmek için telefonun uygulamasından faydalandığını ancak azaltmak için bir çaba sarf etmediğini belirtmiştir.

En yoğun olarak kullandığım Instagram. Bir kere yazılımsal olarak çok kolay ve kullanım esnasında belki de eğlenceli olduğu için. İkincisi insanların belli bir imaj oluşturup kendilerini geniş kitlelere ulaştırabilecekleri en geniş sosyal medya uygulaması olduğu için. İnsanlardan en çok en hızlı haber aldığım uygulama olduğu için. Belki 10 saat vakit geçiriyordum. Telefon sürekli elimde. Sürekli olmasa da bakıyorum, sosyal medyadan başka işler de yaptığım için. Aktif olarak en az 5 saat vardır. (Eda)

Katılımcılar arasında sosyal medya uygulamaları üzerinde en çok vakit geçiren Eda, Instagram'ı kullanmanın diğer sosyal medya uygulamalarına oranla (Facebook, Twitter) çok daha kolay olduğuna, ayrıca gençler arasında en yaygın kullanılan uygulama olduğu için herkese ulaşmayı mümkün kıldığına dikkat çekmiştir. Kendine ait, kendini ifade edebileceği ve kendi için oluşturmak/göstermek istediği imajı en rahat Instagram üzerinden yapabildiğini söyleyen Eda, kadınların kendilerinin temsiline karar verebilmesine olanak sağlayan sosyal medyanın bu özelliğini en açık şekilde Instagram'da gösterdiğini ortaya koymuştur.

Ortalamaya oranla sosyal medyada daha az vakit geçiren (günde 1-2 saat) katılımcılardan Ayşenur ise sosyal medya alışkanlıklarını kısıtlamak için özellikle çaba harcadığını belirtmiştir. Sosyal medyada çok vakit geçirmenin, kendisini kötü etkilediğini düşünen Ayşenur buna bir çözüm olarak takipçi sayısını azaltmayı bulmuştur. Yine sosyal medyada çok fazla vakit harcadığını düşünen Hazal da (2-3 saat) bu alışkanlığını kırmak için dönem dönem sosyal medyayı kapatma ihtiyacı hissetmektedir, aynı durumda şikâyetçi olan bir başka katılımcı olan Nazlı da (2-3 saat) önceki sosyal medya hesaplarını kapatarak daha az kişiyi takip ettiği ve daha az kişi tarafından takip edildiği yeni hesaplar açma gereği hissetmiştir.

Çok aktif olmamakla beraber Twitter kullanıyorum. Instagram en aktif olarak kullandığım. Facebook ise bir şeye ihtiyacım olduğunda girdiğim baktığım aktif olarak kullanmadığım sosyal medya uygulamaları. Hepsinde birer hesabım vardır ama kullandıklarım bu uygulamalar. Önceden çok fazla vakit geçiriyordum. Takipçilerimi, takip ettiklerimi biraz sınırlandırdım daha az zaman harcayabilmek adına. Hesaplarımı tamamen kapatmak istemedim çünkü iş için de kullanabiliyorum. Aslında kontrollü kullanıldığı zaman seviyorum sosyal medyada dolaşmayı. Sadece sevdiğim insanları, gönderilerini merak ettiğim insanları takip ediyorum. Gündelik hayatımda gördüğüm tanıdığım insanları bıraktım sadece. Hayatı hakkında merak ettiğim şeyleri olan insanları açıkçası. Onun dışında beğendiğim, ilgi alanları benimle uyuşan sayfaları takip ediyorum. Bunların birçoğu bana ilham vermesi için takip ettiğim sayfalar. Hepsini severek takip ediyorum. (Ayşenur)

Sosyal medyayı hem kişisel olarak hem de iş için aktif olarak kullanan Ayşenur, şu an günde sadece 1-2 saat kullandığını söylese de önceden bu kullanımın çok daha yoğun olduğunu, çok fazla kişiyi takip ettiği için kullanım saatinin arttığını söylemiştir. Sosyal medya erişilebilirliği artırdığı, dünyanın her yerinden herkese ulaşmamızı sağladığı için sadece kendi “gerçek hayattaki” çevremizi değil, mekânsal olarak uzak olduğumuz kişileri de sosyal ağımıza eklememize olanak sağlamaktadır. Bu da bilginin erişilebilirliğini artırdığı gibi olumlu bir sonucun yanı sıra, katılımcılarımızdan Ayşenur’un anlattığı gibi aslında hayatına ve/veya işine dair bir şey merak etmediğimiz birçok kişinin hesaplarını takip ederek vakit geçirmemize ve sosyal medyada çok fazla zaman harcamamıza sebep olabilmektedir.

Yaklaşık 5-6 senedir sosyal medya kullanıyorum Son zamanlarda maalesef ki en fazla Instagram’ı kullanıyorum. Ortalama haftada bir paylaşım yapıyorum. Beğendiğim ünlü ve az ünlü hesapları takip ediyorum. Yakın ve uzak arkadaşlarımı takip ediyorum onlar da beni ediyor. Vaktimi çok fazla harcadığımı düşündüğüm için hesaplarımı sık sık kapatıyorum, sonra dayanamayıp tekrar açıyorum. Hayır, bağımlı değilim. (Hazal)

Sosyal medyada “gerçek hayatında” var olan sosyal çevresi dışında da kişileri takip eden ve çok fazla vakit harcamaktan şikâyetçi olan Hazal da, çözümü dönemsel olarak hesaplarını kapatmakta bulmuştur. Ancak günümüzde özellikle “dijital yerliler” olarak adlandırdığımız üniversite öğrencileri arasında haberleşmenin en aktif kanalı sosyal medya olduğu için uzun süre kapalı tutması mümkün olmamıştır.

Bu benim ikinci kullandığım Instagram hesabı, ben bundan 3 yıl öncesine kadar çok aktif bir Instagram kullanıcısıydım; bin-iki binin üzerinde takipçim vardı. Ama o zaman takip eden kişilerin çoğunu tanımıyordum. Bir süre sonra çok yoruldum. Benim takip ettiğim kişiler de hiç tanımadığım kişilerdi. Sonra sınava çalışmam gerekiyordu, çok fazla vaktimi harcıyordu, artık gözlerim ağrıyordu. Sonra uygulamayı sildim, dondurdum, kapattım. Ben iki yıl boyunca hiçbir şekilde kullanmadım Instagram'ı. Bundan önceki Twitter hesabımda da çok fazla kişi vardı, tanımadığım insanlar da vardı. Sosyallik olarak insanı çok fazla geliştiriyor. Ama bir insanın hayatında binlerce kişi olması ve onları sürekli gözetleyebilmesi, gözlemleyebilmesi çok yorucu. (Nazlı)

Birkaç yıl önce günümüzden çok daha aktif bir şekilde sosyal medya kullanan ve hem takipçileri hem de takip ettikleri arasında tanımadığı çok fazla kişi bulunan Nazlı, sosyal medya üzerinden bu kadar aktif olmanın hem fiziksel hem de ruhsal sağlığı için zararlı olduğu görüşündedir. Sınava çalışmak gibi kendisi için büyük önem taşıyan dönemde sosyal medyanın onun için faydalıdan çok zararlı bir hale geldiğini de belirten Nazlı, bir süre sosyal medya kullanımına ara vermenin onun için doğru bir tercih olduğunu belirtmiştir. Sosyal ağların ücretsiz bir şekilde sürekli ulaşılabilir olması, zaman ve mekândan bağımsız bir iletişim seçeneği sunması kişinin günlük hayatından çok fazla vakti almasına sebep olabildiği gibi, katılımcımızın da bahsettiği üzere sorunlara neden olabilmektedir.

Çok yoğun olduğum dönemlerde hesaplarımı kapatıyorum. Çünkü sosyal medyanın böyle zamanlarda her zamankinden daha fazla vaktimi aldığını ve beni meşguliyetlerimden uzaklaştırdığını hissediyorum. (Fusun)

Bir başka katılımcı Fusun da hayatında yoğunluk yaşadığı dönemlerde sosyal medyadan uzak kalmak istediğini, çünkü sosyal medyanın irade dışı onun hayatında çok fazla şeye engel olduğunu belirtmiştir.

Yaklaşık 9 ay kullanmadım, üniversite sınavına hazırlanıyordum mezuna kalmıştım. Telefonumu falan sattım kullanmamak için, o ara hiç kullanmadım sosyal medya. Vakit kaybetmemek içindi sadece. Yine kapatmak için de büyük bir hedefimin olması gerekiyor, insanlarla alakası yok yani. (Yeliz)

Sınava hazırlık döneminde sosyal medyadan uzak kalmayı tercih eden bir başka katılımcı Yeliz de vakit kaybı dışında herhangi bir sebebin sosyal medya hesaplarını kapatmasına sebep olamayacağını vurgulamaktadır.

Üç-dört yıldır sosyal medya kullanıyorum. Üç-dört kez bu kararı aldım. Bir ay kadar da kararında durdum kullanmadım. Sürekli bir şeyleri paylaşma merakı bir yerden sonra beni rahatsız etti kapattım. Ama sonra evet bir şeyler paylaşmalıyım, insanların ne yaptığını görmeliyim amacıyla tekrar açtım. Evet, ruh halime göre kimi zaman çok özgür hissediyorum ama bazen bir şeye sinirlenip sosyal medya hesabımı kapatıyorum. (Sultan)

Sadece vakit kaybı sebebiyle değil, tüm hayatını paylaşma isteği duymanın verdiği rahatsızlıktan dolayı sosyal medya hesaplarını dönem dönem kapatma ihtiyacı hisseden Sultan, bu kararlarında çoğu zaman istikrarlı olamasa da sosyal medyanın onun üzerinde yorucu bir etkisi olabildiğini ancak hem kendi hayatını paylaşma hem de başka insanlardan haber alma isteğinin daha ağır bastığını vurgulamıştır.

Günde ortalama 2-3 saat sosyal medyada vakit geçiren kullanıcılar ise, her gün bir şekilde sosyal medyaya girdiklerini artık dünyadan haber alma şeklinin bu olduğunu belirtmişlerdir. Kendileri paylaşım yapmasalar dahi diğer insanların paylaşımları için sosyal medyaya giren katılımcılardan Nazan, genelin görüşlerine benzer şekilde gündemden uzak kalmamak için sosyal medyayı her gün kontrol ettiğini ancak ne kadar vakit geçirdiğini görmek için de bunu kontrol eden bir program kullanma gereği hissettiğini söylemiştir.

Her gün kontrol ediyorum tabii ki ama Instagram'a baktığımda günde ortalama bir buçuk saat kullanıyordum. Bunu kontrol eden program kullanıyorum. O da ana sayfada geziniyorum arada bir *story*'leri geziyorum. Kendim *story* atarsam atıyorum. Öyle sık sık *post*'lar paylaşan biri değilim. Ama Twitter'a yatmadan önce mutlaka bakıyorum. Uyandığımda falan bugün ne olmuş gibisinden bir bakıyorum ayılmak açısından. Biraz da gündemden uzak kalmamak açısından. Öyle çok sık kullanmıyorum. Tumblr vardı belki biliyordunuz fotoğraf uygulaması Instagram'ımı açtıktan sonra o uygulamayı sildim. Instagram'da zaten istediğim içerikleri görebiliyorum diye. Instagram ve Twitter'ı aktif kullanıyorum sadece. (Nazan)

Yapılan görüşmeler sonucu görülen şudur ki, aktif sosyal medya kullanıcısı üniversite öğrencisi kadınlar en aktif haberleşme kanalları ve kendilerini ifade etme alanları sosyal medyaya gün içinde belli bir vakit ayırmakta ancak bu vaktin çokluğu nedeniyle de rahatsızlık duymaktadırlar. Sosyal medyanın sürekli işleyen bir haber/gönderi akışına sahip olması ve gündeme dahil olmak için en yaygın kanal olarak kullanılması katılımcıların sosyal medyada geçirdikleri vakit üzerinde tam olarak inisiyatif sağlayamamalarına neden olmaktadır. Hatta bu kontrolü sağlayabilmek adına çoğunluğunun sosyal medyada geçirdikleri vakti düzenleyebilmek adına başka bir uygulamadan yardım aldıkları görülmüştür. Bir yandan da çift taraflı bir iletişim kanalı olması nedeniyle sosyal medya katılımcıların kendilerini anlatma/gösterme ihtiyaçlarına hem daha görece daha özgür bir alanda cevap vermektedir. Bu da katılımcıların sosyal medya hesaplarını dönem dönem kapatsalar da tekrar bu iletişim kanalına dönmelerine yol açmaktadır.

3.3.2.1. Kilitli Hesap Kullanımı

Sosyal medya kullanım alışkanlıkları üzerine konuştuğumuz katılımcılara hesaplarının anonim ve/veya gizli hesap olup olmadığı sorulmuştur. Katılımcılardan 13 kişi özellikle Instagram'ı kilitli olarak kullandıklarını belirtmişlerdir. Kilitli hesap kullandıklarında kendilerini daha rahat hissettiklerini ve kendilerini takip edecek kişilere karar verme hakkına sahip olmak istediklerini söyleyen katılımcılardan hiçbiri Instagram'ı başka bir isimle anonim olarak kullanma gereği hissetmemiştir. Görsele dayalı bir mecra da anonim olmanın gereksiz olduğunu düşünen katılımcılar, tam tersine gizli hesap kullanmanın ise Instagram için bir zorunluluk haline geldiği görüşündedirler.

Instagram'dan tanıdığım insanlarla takipleşiyorum. Tanımadıklarımı takip etmiyorum. Rahatsız edici mesajlar ya da yorumlar alabiliyorum o yüzden tanıdıklarım ile takipleşiyorum. Hesabımı da gizli kullanıyorum. Aslında baştan beri kilitli kullanıyorum çünkü hiçbir zaman sağlıklı olduğunu düşünmüyordum. Tanımadığım birinin beni görmesi, paylaştıklarımı görüp

yorumlar yapması hoş gelmiyor bana. Rahatsız olabiliyorum. Ama takip etmediğim kişilerin mesajları her şekilde bana ulaştığı için tabii ki rahatsız edildiğim oluyor. (İrem)

Kullanmaya başladığı tarihten itibaren Instagram hesabının kilitli olduğunu söyleyen İrem, özel alanını korumanın sosyal medyada zor olduğunu ancak bu sınırı çizmek için elinden geleni yaptığını belirtmiştir. Sosyal medya üzerinden iyice belirsizleşen özel alan kavramını yine sosyal medyanın sunduğu bir seçenekle sağlamaya çalışan katılımcımız İrem, buna rağmen bu alan içine müdahil olmayı denediklerini ve dahi zaman zaman başarılı olduklarını vurgulamıştır.

En başından beri gizli hesap kullanıyorum, hiç açık kullanmadım. Sosyal paylaşım sitesi okey, ama kendi hayatımdan bir şeyler paylaşıyorum sonuç olarak. Beni tanımayan ve hiçbir şekilde *interact* etmediğim insanların benim ne yaptığımı bilmelerinin gerekli olmadığını düşünüyorum. O yüzden de gizli kullanıyorum. (Seda)

Takipçileri arasında “gerçek hayatta” tanımadığı insanlar olsa da kimin özel alanına dair bilgi sahibi olacağına kendi karar vermek istediğini söyleyen Seda, bir şekilde ortak bir noktada buluşmadığı ve iletişime geçmediği ve/veya iletişim ağının dışında kalan herhangi birinin kendi hayatını gösterdiği ve bir anlamda kendini ifade ettiği bir alanda var olmasını rahatsız edici bulduğunu belirtmiştir.

Sosyal medya üzerinde kendimi özgür hissetmiyorum. Bu yüzden gizli hesap kullanmayı tercih ediyorum. Gizli olmak daha keyifli ve özgür hissettirdiği için tercih ediyorum. Sosyal medya hesaplarımı sık kullanmadığım için tatsız olaylarla karşılaşmıyorum ama her zaman bir ihtimal olduğunu bildiğim için de hesaplarımı gizli tutmayı, takipçilerime kendim karar verebilmeyi tabii ki tercih ediyorum. (İlayda)

Herkese açık bir hesap kullanmanın özgürlük alanına bir müdahale olduğunu ve kendisini kendi istediği şekilde gösterebilmek adına gizli hesap kullandığını belirten İlayda, sosyal medyanın artırdığı erişilebilirliğinin her zaman içinde bir tehlike ihtimali barındırdığına dikkat çekmiştir. Bu sebeple kendi güvenli alanını yaratmanın erişilebilirliği bu kadar kolay bir mecrada ayrıca önemli olduğunu vurgulamıştır.

Hep tanıdığım insanlardan oluşuyor listem. Aksi takdirde tanımadıklarımı zaten onaylamıyorum. Gizli hesap kullanıyorum. Instagram'ı yeni açtığım için şöyle bir şey keşfettim, mesela okulda görüp de hiç sohbet etmediğin insanlar seni takip ediyor, resimlerini falan beğeniyor. Arkadaşlarımla hesaplarında görüyordum, yorumlar yapıyor biraz da böyle bir gösteriş yapıyor. Ben daha çok eşimi dostumu görmeyi seviyorum. Instagram benim için birazda kişisel yani, daha çok arkadaşlarım, yakın çevrem, akrabalarımı çok takip ediyorum mesela. Şöyle söyleyeyim benim hesabım kilitli olduğu ve çok fotoğraf paylaşmadığım için öyle çok olay yaşamıyorum. (Nazan)

“Gerçek hayatta” hiçbir şekilde diyaloga girmediği kişilerin dahi kendisiyle sosyal medya üzerinden bir şekilde iletişim kurmasının rahatsız ediciliğini vurgulayan Nazan da bu duruma çözüm olarak kilitli hesap kullanımını tercih edenlerden. Sadece yakın çevresiyle takipleşmenin kişisel bir alan yaratmak için önemli olduğunu da belirten Nazan, bu sonuca yaşadığı olaylardan sonra ulaştığını da belirtmiştir:

Twitter'a kendi fotoğrafımı dahi atmıyorum sadece profil fotoğrafım kendim, ama genelde hangi adını kullanıyorsun, sana hangi adıyla hitap edeyim, sana bir şey söylemek istiyorum ya da merhaba tanışabilir miyiz, seni gördüm tanışmak istedim falan, bu tarzda giriş yapan insanlar çok atıyorlar. Mesaj kutumda birikiyor bunlar, ben sonradan görüyorum. Ben Instagram'ı ilk açtığımda hemen kilitlememiştim hesabımı, o dönem böyle bir akın oldu ve fotoğraflarımın altlarına yorum yapıyorlar ve o dönemde öyle bir şey fark ettim ve garibime gitmişti. Sonrasında böyle bir yola başvurdum. *Story*'lerimi falan tanımadığım insanlar izliyor, garipsedim, o yüzden hesabımı gizli yaptım. Mesela hesabımı kilitli kullanıyorum ama bu yüzden hesabımı kilitli tutmak zorunda hissetmemeliyim kendimi. Fotoğrafımın altına yazmasınlar çirkin fotoğraflar atmasınlar diye değil de kendim istediğim için hesabımı açık tutmak isterdim bu konumda olmak isterdim. Benim hesabımı kilitli tutmak istememin sebebi daha çok bir nebze bazı insanların görmemesini istediğim için bir nebze de sataşılmasın bulaşılmasın diye (Nazan)

Hesabını gelen mesaj ve yorumlar sonucunda kilitlemek durumunda kalan Nazan bu durumdan rahatsız olduğunu, çünkü kendi iradesiyle karar verme hakkının elinden alındığını da ayrıca belirtmiştir. Görünen o ki aktif olarak sosyal medyayı kullanan üniversite öğrencisi kadınlar, bu alanda kendilerini özgürce ifade edebilmek ve istedikleri için temsil edebilmek adına özel bir alan yaratmak için çabalamak durumunda kalmaktadırlar. Sosyal medyanın

sunduğu sınırsız erişilebilirlik sadece demokratik bir iletişim kanalı yaratmamış, özel alan kavramını değiştirdiği için güvensiz bir alan ortaya çıkarmıştır. Kendi alanlarını tanımadıkları ve/veya istemedikleri kişilerden uzak tutmak için kadınların çoğunluğu kilitli hesap kullanımını tercih etmek durumunda kalmışlardır. Demokratik bir iletişim kanalı olarak tanımlanan sosyal medyanın, kadınlar için yarattığı ortamın iradeleri dışında hareket etmek zorunda kalmalarıyla o kadar da demokratik olmadığı ortadadır.

Instagram hesaplarını gizli kullanmamayı tercih eden katılımcılar ise, bu mecranın bir sosyal imaj oluşturma alanı olduğunu, gelecekteki işleri için bir portfolyo oluşturabildiklerini bu yüzden de daha çok kişiye ulaşmak için hesaplarını açık tutmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Özel bir okulda beslenme ve diyetetik öğrencisi olan Özge, sayfasını zamanla ilerideki mesleğiyle bağlantılı bir sayfaya dönüştürdüğünü bu yüzden de gelecek müşteri potansiyeli için açık kullanmayı tercih ettiğini belirtmiştir. Yine aynı şekilde mimarlık öğrencisi olan Ayşenur da yaptığı çizimleri paylaşmak için sosyal medyayı kullandığını, bunların daha çok insana ulaşabilmesi için de hesaplarını gizli tutmadığını söylemiştir.

Hemen hemen her gün paylaşım yapıyorum. Aslında benim sayfam diyet, sağlıklı yaşam üzerine bir şeye dönüştü. Tabii buradan da arkadaşlarımı takip ediyorum ama ilerideki meslektaşlarımı da takip ediyorum. Kendi adımla sağlıklı yaşam adı altında paylaşımlar yapıyorum diyebilirim, bu yüzden de daha çok insana ulaşsın diye hesabımı gizlemiyorum. (Özge)

Ben biraz grafik tasarım işiyle uğraşıyorum. İşimde hoşuma giden bir şey olursa onları paylaşıyorum. Resimler yapıyorum yaptığım resimleri bazen paylaşıyorum. Çektiğim kendi fotoğraflarımı paylaşıyorum. Özellikle bu çizimler daha çok insana ulaşsın istiyorum. Bu yüzden de kendi hesabımı işletme hesabı olarak kullanıyorum zaten öyle olduğu zaman kilitleyemiyorsun bildiğim kadarıyla ve çok daha fazla veriye ulaşabiliyorsun. Analizler işletme hesabıyla çok daha başarılı oluyor. Genel olarak sosyal medyaya yatkınım. O yüzden hesaplarım açık. (Ayşenur)

Instagram hesaplarını kendi adlarıyla kullanan kullanıcıların Twitter hesaplarını ise anonim kullanmaya daha yatkın oldukları görülmüştür. Yapılan görüşmelerde görsel bir

mecra olan Instagram'ın karşısında Twitter'ın fikir üzerine kullanılan bir mecra olduğu fark edilmiştir. Katılımcıların büyük kısmı Twitter kullanma nedeninin haber takibi olduğunu söylemiştir. Ana akım medyanın, giderek daha çok devletin ideolojik aygıtı görevini üstlendiği bir süreçte, “marjinal” gruplardan biri olarak kadınların doğru haber takibi için sosyal medyayı kullanması, bir anlamda sosyal medyanın erkten bağımsız bir alan vaat ettiğini de bir kez daha göstermiştir. Konvansiyonel medya, erke ait olanı erk için sunarken, sosyal medya kendi haber dilini yaratıp ezilen her grup için haber üretme görevini üstlenmiştir. Katılımcılar da bu alandaki karşılıklı iletişime dayalı haber paylaşımının kendilerine de söz hakkı tanıdığını belirtmişlerdir.

Genellikle aktif fikir paylaşımı için kullanılan Twitter'da, katılımcıların tamamının hesabı olmasına rağmen hepsi aktif olarak kullanmamaktadır. Yine de Instagram'dan sonra en çok kullandıkları uygulama olan Twitter'ı, aktif paylaşım yapmasalar da gündemi öğrenme ve güncel bilgi alma amacıyla sürekli takip etmektedirler. Twitter'ın bu fikir paylaşımı mecrası olma özelliği ve siyasi konularda genellikle Twitter üzerinden iletişim kuruluyor olması katılımcılara özgür bir alan sunduğu gibi yeni bir güvensizliği de beraberinde getirmiştir. Katılımcılar yaşanan koşullar içinde en demokratik kabul edilen iletişim kanallarında bile, iktidarın tahakkümü altında özgürce fikir paylaşmanın mümkün olmadığını, bu sebeple hesaplarını kendi isimleriyle kullanmaktan çekindiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılardan hukuk öğrencisi olan Melek'in de Twitter'ı anonim olarak kullanmasına neden olmuştur.

Anonim kullanıyorum. Aslında ilk olarak kendi isimle kullanıyordum. Ama sonrasında tehdit boyutuna kadar gitti aldığım mesajlar. Aslında holiganlık da yapmıyorum. Buna rağmen şiddet içerikli mesajlar aldığım için adımları gizleme yoluna gittim. Örnek verebilirim: Mesela “a... k... karısı sen ne anlarsın siyasetten. Siz gidin evde kocanıza kendinizi s...tirin” tarzında. Çok küçüktüm bu küfürleri yediğimde, lise öğrencisiydim. Kötü etki yarattı yani hâlâ hatırlıyorum mesela. Üniversiteye başladığımda Twitter adımları avukat bilmem ne yaptığım için en azından küfür falan yemiyorum. Ama yine de şiddet görmediğimi söyleyemem. Şiddet tek boyutlu bir şey değil yani. Siyasi durum da belli yani ciddi anlamda büyük davalar da

açılabilir, bu yüzden adım gizli. Hepimizin yaptığı kadar yapıyorum aslında bunu ama hiçbirimiz güvende değiliz. Hukuk fakültesindeyim bizim atılan arkadaşlarımız oldu biraz da bunun korkusuyla bu yola başvurdum. (Melek)

Melek'in paylaştığı olay daha önce yukarıda bahsettiğimiz anonimlik hakkının kendi güvenli alanını yaratmak için de kullanılabileceğinin bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın kullanıcıların sosyal medyayı kendi fikirlerini belirtmek için kullandıkları bir alanda, hem fikirleri hem de kadınlıkları üzerinden hakarete uğradıkları noktada çözümü kendi kimliklerini göstermemekte buldukları ortadadır. Sadece bireysel şiddet için değil, Melek'in bahsettiği üzere, iktidarın sebep olabileceği şiddet için de anonim bir kullanıcı olmak koruyucu görevi görmektedir. Kişilerin kimliklerini gizleyerek sosyal medyada var olmaları onların, başka kullanıcılarla diyaloglarında daha korkusuzca şiddet uygulayabilmelerine neden olabildiği gibi bu şiddetten korunmalarını da sağlayabilmektedir. Özellikle siyasi konular için Twitter'ı kullanan Melek, bu konudaki fikirlerini kendi açık kimliğiyle belirtmenin ona zarar vereceğini düşünerek dikkatli davranmanın hem bir kadın hem de muhalif görüşte bir birey olarak onun için zorunluluk olduğunu belirtmiştir.

Twitter'ı diğer katılımcılar gibi siyasi gündemi takip etmek ve bu konudaki görüşlerini belirtmek için kullanan Sultan da siyasi bir durum üzerinden kendisine edilen hakareti anlatarak, neden kendi kimliğini açıkça belirtmek istemediğinin altını çizmiştir.

Onun dışında Twitter'dan birinin yazdığı şeye cevap verdim onun üzerine küfür olarak geri dönüş aldım. Sadece çok basit bir şekilde kendimi ifade etmeye çalıştım ama üstüne çok büyük bir küfür yedim. Siyasi bir konuda cinsiyetçi bir küfürdü. Küfredildiğinde "Bunu bana neden yaptınız?" diye sordum ama tabii ki yine büyük bir tepki aldım. (Sultan)

3.3.2.2. Sosyal Medya İlişkileri

Günde ortalama 2-3 saatlerini sosyal medya üzerinde geçiren katılımcılar için sosyal medya yeni bir sosyalleşme alanı olduğu gibi ilişkilerin oluşup geliştiği yeni bir alan görevi de görmektedir. Çift taraflı bir iletişime olanak sağlaması, kolay erişilebilirliğiyle sosyal

medya sadece bu yüzyılın iletişim kanalı olmakla kalmamış ikili ilişkileri de yeni bir boyuta taşımıştır. Özel alanın bu kadar paylaşılabılır hale gelmesi değişimle birlikte sorunu da getirmiştir. Özel alan kavramı sosyal medyayla birlikte şekil değiştirirken, kimin bu alana girip giremeyeceği konusunda kişinin inisiyatifi de azalmıştır.

Özel alan kavramının bu kadar bulanıklaştığı bir alanda ikili bir ilişkinin sağlıklı bir şekilde kurulmasının ne kadar zor olabileceğini belirten katılımcıların büyük bir kısmı yine de sosyal medyanın ilişki başlangıcı için çok da yanlış bir platform olmadığı görüşündedirler. Sosyal medya üzerinden başlayan, devam eden ve biten ikili ilişkiler üniversite öğrencisi kadınların birçoğu tarafından deneyimlenmiş ve/veya yakın çevrelerinde gözlemlemişlerdir. Bu tanışma isteklerinin, karşılıksız kalması halinde bir şiddete dönüşebileceğinin de bilincinde olan kullanıcılar aradaki iletişim farkının ısrar üzerinden anlaşılabilceğini belirtmişlerdir.

Benim kardeşim mesela Instagram'dan tanıştı ve çok mutlular, ilişkileri çok güzel devam ediyor. Kendi iradesiyle alakalı cevap verip vermemesi. Ben kişisel olarak internetten tanıştığım biriyle olmadım. Günlük hayatımdan insanlarla birlikte oldum. Tanışma olarak kadınlar da erkeklere yazabilir. Merhaba falan yazılabilir. Ama istenmediği halde ısrarcı olmak mesela erkekler bazen ilk evrede anlayamayabiliyorlar başka bir gün de merhaba diye yazabiliyorlar. Reddedildiği anda ısrarcı oluyorsa taciz boyutuna girmiştir. (Nazan)

Bu şekilde elbet tanışılabilir ama iki tarafın da isteğiyle olmalıdır, hayır cevabının üzerine iletişim ya da mesajla ulaşma arzusu devam etmemelidir, aksi halde tacize girer. (Songül)

Katılımcılardan Nazan ve Songül sosyal medya üzerinden birileriyle tanışmanın, sosyal ağların bu kadar hayatımızda olduğu bir dönemde kabul edilebilir bir tanışma yöntemi olduğu görüşündedirler. Karşılıklı saygı çerçevesi aşılmadığı ve ısrara dökülmediği sürece tanışmak amacıyla iletişime geçilmesinin rahatsız edici olmadığını belirtmişlerdir.

Bu atılan mesajın içeriğine göre değişir bence. Eğer edepsiz bir mesaj gelmişse elbette bunu taciz olarak tanımlarım ancak medeni bir şekilde sadece soru sorma amacıyla atılan bir mesajın taciz olduğunu düşünmüyorum. Bu şekilde tanıştığım ve sonrasında yakın arkadaş

olduğum kişiler var, onların samimiyetine güvendiğim için onları hayatıma alabilmişim. Ancak güven duymadığım kişilerle bu şekilde bir tanışmanın uygun olacağını düşünmüyorum. Özellikle sadece sevgili bulma amacıyla mesaj atan kişilerin bu şekildeki taleplerini son derece kesin bir şekilde reddederim. (Fusun)

Sosyal medya üzerinden sevgililik merkezli bir ilişki başlatmak için atılan bir mesajın rahatsız edici olabileceğini belirten Fusun, ancak hayatların paylaşıldığı ve kişinin kendini ifade edebildiği sosyal ağlardan birileriyle iletişim kurmanın ve arkadaş olabilmenin mümkün olduğunu söylemiştir.

Hayır, birinin bana, tanımadığım birinin mesaj atmasını şiddet ya da taciz olarak tanımlamam. Sonuçta profilim açıksa ve mesaj alımını herkese açıtıysam bunu taciz olarak tanımlamam garip olurdu. Bu şekilde tanıştığım birçok arkadaşım var zaten. (Yasemin)

Fusun gibi sosyal medya üzerinden tanıştığı birçok arkadaşı olduğunu belirten Yasemin de mesaj alımını herkese açmış olduğu için buradan atılan mesajların özel alanına bir tehdit olmadığı görüşündedir.

Yani birileriyle tanışmaya sıcak bakıyorum. Sosyal medyadan tanıştığım çok arkadaşım, çok fazla tek gecelik ilişkim ve hatta uzun bir ilişkim, sosyal medyadan tanışıp 2,5 sene kadar birlikte olduğum biri oldu. Yani buna sıcak bakıyorum, bunu seviyorum. (Eda)

Sosyal medyayı oldukça aktif bir şekilde kullandığını belirten Eda ise bu mecra üzerinden birileriyle tanışmayı sevdiğini ve buradan ilişki kurmanın onun için doğru olduğunu belirtmiştir. Sadece arkadaş olarak değil hem cinsel hem romantik anlamda ilişki yaşadığı birçok kişiyle sosyal ağlar üzerinden tanıştığını belirten katılımcımız çok fazla vakit ayırdığı bir mecradan insanlarla tanışmanın doğal olduğunu savunmaktadır.

Bunların yanı sıra sosyal medya üzerinden kurulan ikili ilişkilerin gerçeklikten uzak ve güvensiz ilişkiler olduğunu düşünen katılımcılar da olmuştur. Yüz yüze iletişim kadar sağlıklı bir iletişimi sosyal medya üzerinden kurmanın mümkün olmadığını düşünen katılımcılar, tanımadığı bir kişiyle bu şekilde iletişime geçmenin büyük risk taşıdığı görüşündeler.

Kesinlikle doğru bulmuyorum hatta inanılmaz karşıyım yani ben sosyal medyadan tanıştığım biriyle bir ilişki yaşamının mantıklı bir hareket olabileceğini düşünmüyorum. Ben bugüne kadar sosyal medyada tanımadığım birinden gelen bir mesaja cevap vermedim, vereni de sağlıklı bulmuyorum. Tanımadığın bir insan, başına her şey gelebilir, nasıl tanımadan cevap verebiliyorsun, bir de sevgili oluyorsun, hiç mantıklı bulmuyorum. Saygı da duymuyorum açıkçası. (Melike)

Benim için çok mantıksız. Yüz yüze görmediğim, tanımadığım etmediğim bir insanı nasıl hayatıma alabilirim yani. Ne kadar yürütebilirim. Sonuçta telefon, masada ben onu kapattığım anda biter. Ama birinin hayatında erkek arkadaş, kız arkadaş, illa sevgili anlamında değil, arkadaş olarak bile ben çok saçma buluyorum yani. (Nazlı)

“Gerçek hayatta” tanımadıkları biriyle sosyal ağlar üzerinden iletişim kurmanın ve dahi arkadaş veya sevgili olmanın güvene dayalı bir ilişki türü olamayacağını savunan Melike ve Nazlı ise, yüzyüze olmayan bir iletişim şeklinin onlarda güven duygusu yaratmadığı gibi sağlıklı da olamayacağı görüşündedirler.

3.3.3. Sosyal Medyada Güven Duygusu

Katılımcıların sosyal medyada kendilerini güvende hissedip hissetmedikleri de sorulmuş çok büyük bir çoğunluk güvende hissetmediğini belirtmiştir. Katılımcıların en çok kullandıkları sosyal medya uygulaması olan Instagram kendi görünüşlerini yeniden temsil alanı bulmalarıyla, ana akım medyaya karşı kadınların kendi alanlarını yaratma çabasıyla açıklanabilirken, kadınların belirlenmiş vücut ölçülerinde, uygun görülen kıyafetlerle ve davranış şekilleriyle ana akım medyada temsil edilen kadın imgesine karşılık, kadının kendi medya aracında kendi görüntüsünü istediği gibi sergileyebilmesi, sansürden uzak bir alanda var olabilmesi önemli bir kazanım olarak görülmektedir. Ancak tüm bunlarla birlikte demokratik bir iletişim aracı olan sosyal medyada, kadınlar kendi temsillerine karar verdikleri noktada dahi güvende hissedememektedirler. Katılımcılar Instagram kullanımları sırasında da paylaşımlarıyla ilgili tepki aldıklarını, kendi özgür iradeleriyle kendileriyle ilgili yaptıkları paylaşımlara sık sık tepki geldiğini ya da gelme ihtimalini düşündüklerini belirtmişlerdir.

Kadının bu mümkün olan özgürlük alanını elinden alan ve katılımcıların sosyal medyayı kullanırken güvende hissetmemesine neden olan sebepleri 4 ana başlık altında toplayabiliriz;

- Sürekli ulaşılabilir olma,
- İktidar güçlerin baskısı,
- Toplumsal baskı,
- Cinsiyetçi bakış açısı.

Bu ana başlıklar altında paylaşımlarında dikkatli olması gerektiğini düşünen ve iktidar güçlerinin baskınına üzerinde hisseden Ceren, sosyal medyanın birçok iyi yanına rağmen tamamen güvenli bir ortam sunmadığını belirtmiştir. Aynı şekilde bir hukuk öğrencisi olan Nazan da sosyal medyada iktidarın gölgesini sürekli hissettiğini, özgür ve güvenli bir ortamda hissedemediğini belirtmiştir. Demokratik bir iletişim kanalı olarak ele aldığımız sosyal medya, üniversite öğrencisi kadınların gözünde giderek bu özelliğini kaybetmekte, vaad ettiği özgür iletişimi yerine getirememektedir. Kadınların büyük bir çoğunluğu yazdıklarından dolayı başlarına gelebilecek olanların korkusunu yaşamaktadırlar.

Sosyal medya üzerinde aslında dönem dönem kendimi güvende hissettiğim de oluyor, hissetmediğim de. Hissetme nedenim sosyal medya sayesinde yaşananlar daha göz önünde olduğu için diğer insanlara ulaşma şansımız ve toplum olarak buna müdahale etme şansımızın arttığını düşünüyorum. Bu başıma gelebilecek bir olayda kendimi güvende hissetmemi sağlıyor. Mesela bir taciz olayında, bir şiddet olayında kolaylıkla herkese ulaşıp farkındalık yaratıldığını düşünüyorum ve destekleyecek kişiler bulabiliyorsunuz. Bunun yanında güvende hissetmiyorum bunun sebebi özgür hissetmemem, sosyal medyayı çok dikkatli kullanmamız gerekiyor böyle bir dönemde özellikle yazdığımız herhangi bir şey bir şekilde sizin hayatınızı kötü etkileyebiliyor. (Ceren)

Benim için oluşturmuyor çünkü herhangi bir mimlenme veya gözaltı korkusuyla tekrardan yazıp siliyorsam kendimi tabi ki rahat hissetmiyorum. Bazı attığım şeyleri sildiğim oluyor bazen hesabımı kilitlesem mi diyorum. Çevremde ki giydiren söven insanlar kitli kullanıyor. Tabi ki özgür bir alan hissetmiyorum sürekli kendimi törpülüyorum aslında. Belirteceğim

şeyleri maddeyle ya da yasal şeylere dayandırıyorum. Direk sövmeyeyim diyorum en azından. Benim sevdiğim şey biraz böyle interaktiflik farkındalık yaratıyorsun. Yanlış yapılan haberlerin ya da durumların gerçeğini görmeyi bilgi sahibi olmayı seviyorum. Goygoy olarak ta rahatlatıcı buluyorum bazı şeyleri. (Nazan)

Sosyal medya kullanımlarında iktidarın ve genel görüşün aksine bir şey paylaşmanın kendileri için ciddi anlamda sorunlar yaratacağını düşünen katılımcılar Ceren ve Nazan, sosyal ağlar üzerinde genel olarak kendilerini özgür hissedemediklerini belirtmişlerdir. Yazdığı tek bir cümle üzerinden dahi alabileceği tepkilerin bilinciyle hareket etmek zorunda kaldığını belirten Ceren, dijital aktivizm yönüyle kadınlara daha güvenli bir alan oluşturan sosyal medyanın çift yönlü işlediğine ve diğer yönüyle bir tehdit oluşturduğuna dikkat çekmiştir. Nazan ise doğru habere ulaşmanın bir yolu olarak gördüğü sosyal medyada kendisini rahat hissedemediğini, mimlenme korkusuyla sürekli olarak fikirlerini uygulama aşamasında kendisine oto sansür uygulamak zorunda olduğunu vurgulamıştır. Bu da göstermektedir ki, demokratik bir iletişim kanalı olarak bahsedilen sosyal medya bu işlevini tam olarak yerine getirememekte egemen inanç ve düşüncelerin gölgesi altında kalmaktadır.

Bir başka hukuk öğrencisi olan Derya da sosyal medya paylaşımlarında sürekli bir oto sansür uygulama gereği hissettiğini, çünkü ileride yapacağı mesleğinde bunların karşısına çıkmasından tedirgin olduğunu bu nedenle siyasi konularda yazarken dikkatli olduğunu belirtirken, bu baskıya zaman zaman yakın çevreden gelen toplum baskısının da eklendiğini belirtmiştir.

Yok asla güvende hissetmiyorum. Twitterda daha fikir üzerine kullandığım için orada bir şey oluyor zaten sürekli sansür yeme hali. Nereden ne attığım görülüyor, ileride karşıma çıkar mı sıkıntı yaratır mı, iktidar yanlısı olmayan tweetlerde hep aklımda bu oluyor atılan tweetlerden açılan davalar. O yüzden twitterda daha usturuplu şeylere gidiyor elim insanın beyni ona yöneltiyor. Instagramda ise biraz daha böyle sosyal çevre şey oluyor. Onu paylaşırsam şöyle derler mi, akrabalar falan var çünkü. Atıyorum alkollü bir şey paylaştığım zaman *storyimi* akrabalarım gizliyorum. Öyle bir baskı oluyor genelde. (Derya)

Kendi hayatını temsil hakkının bir anlamda gasp edildiğini ortaya koyan Derya hem iktidarın hem de toplumsal baskının sosyal medya kullanım alışkanlıkları üzerinden etkili olduğunu söylemiştir. Kendisine oto sansür uygulamak durumunda kalan ve dahi istediği paylaşımları yaptığında bile bir şekilde dikkatli davranması gereken katılımcı kendisine ait özgür bir sosyal medya ortamı yaratmakta sorun yaşamaktadır.

Aynen oluyor. İşte buna da toplumsal baskı diyorum. Neden dekolte verdin fotoğrafın çok açık değil mi çok çıplak değil misin sence de gibi şeyler. Aslında bu da baktığımızda bir şiddet sonuçta bu benim kararım ve paylaşmışım bu da bir şiddet ama halkımız bence bu şekilde düşünmüyor. (İrem)

Paylaşımlarıyla ilgili olarak aldığı tepkilerin genellikle çevresinden, kendisini nasıl temsil ettiğiyle ilgili olduğunu söyleyen İrem özellikle bir kadın olarak nasıl görünmesi gerektiği üzerinden eleştirilere maruz kalmıştır. Kadınlar kendilerini temsil etme haklarının bir noktada eril tahakküm tarafından gasp edildiğinin bilincindedirler. Gerçek hayattan farklı bir iletişim modelinin ortaya çıkması, herkesin anında ve hızlı erişim sağlayabilmesi birçok noktada olumlu görünse de katılımcı kadınların hayatlarında sorunlara neden olmuştur.

Sürekli herkes tarafından ulaşılabilir olmanın, bu kadar kolay bulunmanın ve yapılan her hareketin herkes tarafından öğrenilebilmesinin rahatsız ediciliğine değinen Nazlı, sosyal medya bize seçim şansları tanısa da bunun yetersiz olduğunu ve özel alanının kendi iradesiyle herkese açık hale gelmesinin rahatsız edici olabileceğini vurgulamıştır.

Mesela hesabım gizli çünkü çok fazla güvende hissetmiyorum. Çünkü şöyle söyleyeyim bir örnek üzerinden gidelim. 1 ay önce falan bir etkinliğe katıldık bizim okulun düzenlediği. Bende şansa, kura vardı, kitap hediye edeceklerdi oradan çıktı. Çok samimi söylüyorum o an bana tam 10-15 tane erkekten instagram takip isteği geldi. O an benim hesabım açık olsa beni takip edebilirler, mesaj atabilirlerdi. Mesajım da kapalıydı. Ya da ne bileyim fotoğraflarıma yorum yapabilirlerdi. Bu engel mi yine o bana istek atabiliyor tabii ama benim inisiyatifime kalıyor bir süreden sonra kabul ederim ya da etmem. Ama ben neden tanımadığım birini kabul edeyim mesela bir süreden sonra çok da özgür olduğumu düşünmüyorum. Çünkü adımı bilen herkes beni sosyal medyada görmek isterse görebiliyor. (Nazlı)

Sosyal medyada kendilerini güvende ve özgür hissetmeyen kadınlar, bunun en önemli nedenlerinden birinin de kadının toplumdaki yeri olduğunu belirtmişlerdir. Daha önceki alıntılarda da yer verdiğimiz gibi kadınlar siyasi bir olay üzerinden dahi geri dönüş aldıklarında bu kadınlıklarına hakaret şeklinde gerçekleşmektedir. Cinsiyetçi küfürler, kadınlığı aşağılayan hakaretler siyasi bir tartışmada dahi sıkça görülmektedir. Bu nedenle güvensizliği oluşturan ana nedenin cinsiyetçi toplum yapısı olduğunu belirten kadınlar da olmuştur.

Bazı durumlarda güvensizlik hissettiğim oluyor elbette. Özellikle tanımadığım insanlardan gelen mesajlar yüzünden gerilebiliyorum. Ama genel olarak sosyal medyada özgür olduğumu düşünüyorum. Eğer kendini koruyabilirsen güvende olabileceğini düşünüyorum ama ülkemizde kadınlara her alanda farklı bir gözle bakıldığı için ve bazı insanların sosyal medyada her türlü paylaşımı yapabileceğini düşündükleri için kadın güvenliğinin zor olduğunun farkındayım. Kendini ne kadar korursan koru bir yerlerde münasebetsiz paylaşımlarda bulunanlar, istemeyeceğimiz mesajlar atanlar ve bizi taciz edenler hep var. Bunun için bir çözüm üretilmediği sürece de her zaman böyle olacak. (Fusun)

Sosyal medyada kendimi güvende ve özgür hissetmiyorum, herhangi biri başka bir hesapla bana ulaşır herhangi bir şey yazabilir, genelde bu alana çok bir güvenim yok. Türkiye de kadınların hiç bir mecrada güvende olduklarını düşünmüyorum, ama güvensizliğin beni yapmak istediğim herhangi bir şeyden alıkoymasına asla izin vermiyorum. (Songül)

Türkiye’de hiçbir mecrada katılımcıların güvende olmadığını belirten Songül, bunun sosyal medyada da aynı şekilde devam ettiğini zaten sadece kadın kimliği dolayısıyla hiçbir zaman güvende hissedemediğini belirtmiştir. Aynı şekilde kadınların genel olarak güvenli bir alanda var olmalarının mümkün olmadığını ve sürekli bir tehditle karşı karşıya olduklarını belirten Fusun da sosyal medyanın “gerçek hayatın” yanında görece daha bile güvenli sayılabileceğini ancak tacizin sosyal medya da dahil her yerde karşımıza çıkabileceğini vurgulamıştır.

Tüm bu anlatıların yanı sıra kendini sosyal medyada güvende hissettiğini belirten iki kişi, paylaşımlarının kendi hayatları üzerine olmadığını bu nedenle de daha özgür ve güvenli bir alan yaratabildiklerinin altını çizmişlerdir.

3.3.4. Dijital Şiddet Verileri

Çalışma kapsamında katılımcılara dijital şiddete uğrayıp uğramadıkları sorulmuştur. Bu noktada katılımcıların bir kısmı dijital şiddetin net bir tanımını yapamayacaklarını sadece onlara nasıl hissettirdiğine göre bir olayı şiddet olarak tanımlayıp tanımlamadıklarını söylemişlerdir. Dijital şiddetin genel bir tanımını isteyen katılımcılara, kendilerine göre yorumladıkları olayları öğrendikten sonra şu dijital şiddet tanımı verilmiş ve şu açıklama yapılmıştır; “Sosyal medya araçları vasıtasıyla psikolojik, cinsel veya ekonomik zarar vermeyi amaçlayan saldırılar dijital şiddet olarak adlandırılır. Dijital şiddete uğrayan kişi eski bir sevgili ya da eski bir partnerin tanıdığın iş okul arkadaşın, tanıdığın ya da tamamen bir yabancı olabilir. Dijital şiddette şiddet uygulayan kişi sosyal ağlar üzerinden, mesajlaşma uygulamaları üzerinden ya da GPS destekli uygulamalar üzerinden, e-mail yoluyla bunu yapabilir. Dijital şiddet dediğimiz hepsini kapsıyor. Dijital şiddetin en bariz etkisi de kendini güvende hissetmemendir. Biz burada sadece sosyal medya üzerinden bunu ele alıyoruz.”

3.3.4.1. Uzaktan Gelen Şiddet

Kadınların maruz kaldıkları şiddet olaylarını genel hatlarıyla incelendiğimizde hiç tanımadıkları birinden gelen ve tanıdıkları kişilerden gelen olarak ikiye ayrıldığını görebiliriz.

Hiç tanımadığı birinden şiddet gören kadınlar yaşadıkları olayları, tam olarak kimden ve neden geldiği asla belli olmayan sebepsiz olduğu için de psikolojik olarak fazlasıyla rahatsız edici bir hale gelen bir olay olarak tanımlamışlardır. İletişim kuracağımız kişiyi seçme hakkının gerçek hayattaki gibi işlememesi sosyal medya hesaplarında, tercihleri dışındaki kişilerle de iletişim kurmak durumunda kalmalarına ve hatta bu kişilerden

kendilerini nasıl temsil etmeleri gerektiğine dair dahi tepkiler almalarına yol açmıştır. Yaşadıkları bu şiddet olayı kadınların şiddeti nereden ve kimden geleceği belli olmayan bir şey olarak kodlamalarına, böylece hayatlarının her alanında şiddetle karşılaşma ihtimaline karşı tedbirli olmaları gerekliliğine yol açmıştır. Galtung'dan yola çıkarak yaptığımız şiddete maruz kalma riski de şiddettir tanımlamasında olduğu gibi kadınlar, şiddetin sebepsiz yere uygulanabilmesiyle hayatlarındaki sürekli var olan şiddete uğrama potansiyelini fark etmenin tedirginliğini yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Öncelikle instagramda ki bu olaya değineceğim. Instagramı daha yeni açtım. Ben hesabımı açmadan önce bir arkadaşım bana twitterdan mesaj attı şunu tanıyor musun bana bir hesap geldi bu sen misin diye. Direkt adım soyadım hiçbir noktalama ya da bir şey olmaksızın direkt adıma açılmış bir instagram hesabı gönderdi. Ben değilim tanımıyorum attığın için teşekkür ediyorum dedim. Ama resim yok belli ki bu işleri bilen birisi resim koymamış. Bildiğim kadarıyla üç yıla kadar hapis cezası var. Ama benim okulumun adını ve benim ismimi kullanmış. Benim adımı da biliyorsun yani uzun ve karmaşık bir şey kaç kişi vardır ki bu isimde aynı okulda okuyan. Ben bunu o zaman arkadaşlarıma falan şikâyet ettirdim ama kapanmadı o hesap. Ama daha sonradan en azından cezasını yaptırımlarının ne olacağını bildiği, benim arkadaşlarımı bilgilendirdiğim için en azından Marmara Hukuk yazısını sildi. Ama yani hesap olduğu gibi duruyor. Herkes biliyor benim olmadığını ama ben yine de bir tedirginlik hissediyorum. Ama ben kendi hesabımı bile kendi adıma alamadım onun yüzünden. Birine bir şey yazıyor mu ne içerikler paylaşıyor bunları takip etmediğim için bilemiyorum ve beni rahatsız diyor. Daha önce twitterda bir şey olmuştu onu söyleyeyim. Lise birinci sınıfta bir hesap vardı ama direkt benim adıma değil. Ama sürekli benim hayatımla ilgili şeyler paylaşıyordu. Sürekli olarak küfürler paylaşıyordu. Sen şöylesin sen böylesin sen şöyle yaptın gibi. Bu tarzda da kullanabiliyor insanlar sosyal medyayı. Kim olacağına dair hiçbir fikrim yok işte. En kötü yanı da o zaten. Kim olabilir ki diye çok düşündüm yakın çevremde de araştırdım söyledim ama böyle düşününce yani lisedekini zaten hiç bilemem. Üniversitedeki belki ne bileyim biri yapmış olabilir belki sadece öyle *fake* hesap oluşturmak için falan diyeceğim ama bilemiyorum o yüzden. Ama mutlaka art niyetli bir insandır yani aksi takdirde neden böyle bir şey yapsın ki? (Nazan)

Kendi adına açılan bir hesap ve yine onun adına paylaşımlar yapan bir hesaptan bahseden Nazan, dijital şiddeti uygulayan bu kişilerin kim olduğunu bilmemektedir. Şiddet uygulayanı uzaktan dahi tanımayan Nazan için şiddetin en tedirgin edici tarafı da bu

bilinmezlik olmuştur. Çünkü bu şekilde sorun çözüme ulaşamadığı gibi şiddet tehdidi sürekli olarak devam etmektedir. Karşıdaki kişilerin kimliklerinin bilinmemesi süreci daha zor bir hale getirmekle beraber, daha uzun süreli bir şiddete de neden olmaktadır.

Dekolteli fotoğraf falan atmışsın öyle saçma yorumlar geliyordu tabi ama onları hiç aldırış dahi etmiyorum. Bir keresin de bir fotoğrafımı facebook oyun sayfasında paylaşmışlardı. Bir sürü takipçisi olan bir sayfada. Beni çok sevmeyen birinin yapmış olduğunu zannediyorum. Bir sabah uyandım ve üç yüz kişi falan takip etmeye başlamış beni. Bir sürü erkek ve saçma sapan ergen yorumlar. Çok rahatsız ediciydi. Baya bir uğraşmışım hesabımı temizlemek için. (Ayşenur)

Hiç tanımadığı birisi tarafından hesabı birçok insanla paylaşılan Ayşenur da şiddetin geldiği yeri bilmemektedir. Tanımadığı ve istemediği kişiler tarafından hesabının takip edilmesi ve birçok yoruma maruz kalmasına neden olan kişiyi bilmemek de süreci zorlaştırır, aktif olarak bir çözüm bulmasının önüne geçmiştir.

Özel mesaj alıyorum hakaret içeren, kıyafetlerimle yaşama tarzımla alkol kullanımımın alakalı kötü yorumlar alıyorum. Bazen de sosyal medyada yansıtabileceğimiz şey karakterimizin tamamı olmadığı için ve genellikle instagram eğlenceli herkesin mutlu olduğu anlarda paylaşım yapmak istediği bir platform olduğu için genel olarak orada gösterebildiğim entelektüel bir yönüm olmadığını düşünüyorum. Bu yüzden de insanlardan işte gece hayatını çok sevmem sanki sürekli hayatımdaki yapabildiğim şey buymuş tek yeterliliğim buymuş gibi zekâ seviyemin düşük görüldüğü kişisel mesajlar aldığım oluyor. Bu insanlar kim, niye hayatımla ilgili böyle bir yorum yapma gereği hissediyorlar inan hiçbir fikrim yok. (Eda)

Sosyal medya hesaplarını eğlendiği anların paylaşımlarını yapmayı tercih eden Eda bu sebeple hiç tanımadığı kişilerden dahi tepki aldığını belirten Eda, insanların hayatı hakkında yorum yapmalarının ve özel alanına rahatça müdahale edebilmelerinin sosyal medyada kendisini rahatsız hissetmesine neden olduğunun altını çizmiştir. Sosyal medya üzerinden oluşturduğu imajın kişiler tarafından bu kadar rahatça eleştirilebilmesinin ve kendisi hakkında yargılarda bulunulmasının psikolojik olarak rahatsızlık verdiğini ve anlamlandıramadığı bir davranış olduğunu da belirtmiştir.

Aslında baştan beri kilitli kullanıyorum çünkü hiçbir zaman sağlıklı olduğuna düşünmüyordum. Tanımadığım birinin beni görmesi paylaştıklarımı görüp yorumlar yapması hoş gelmiyor bana. Rahatsız olabiliyorum. Ama takip etmediğim kişilerin mesajları her şekilde bana ulaştığı için tabi ki rahatsız edildiğim oluyor. Haftada bir mutlaka tanımadığım kişilerden mesaj alıyorum. Merhaba, tanışabilir miyiz, yolda gördüğüm kız sen miydin gibi muhabbete girme çabaları böyle şeyler. Diyorum ya bazen tanımadığım bir hesaptan yorum alıyorum kendimi endişeli hissediyorum çünkü biri onu görebilir kötü şeyler yazıyor yorumlara ben bile kim olduğunu bilmiyorum bu kesinlikle taciz (Melike)

Tanımadığı kişilerden gelen yorum ve mesajlarla rahatsız edildiğini belirten İrem, aldığı bu yorum ve mesajlar karşısında endişeli hissettiğini çünkü başkaları tarafından da görülmesiyle ilgili tedirginlik yaşadığını belirtmiştir. Tanımadıkları kişilerden şiddet gören kadınların ortak kaygısı kimden ve neden geldiği belli olmayan bu şiddet asla tam olarak son bulamamasından kaynaklanmaktadır. Şiddet uygulayanın amacının “rahatsızlık yaratmak” olduğunu ortaya koyan bu örnekler ışığında erkin şiddet üreterek kadını baskı altında tutma rolünü sosyal medyada da yerine getirdiğini görmek mümkün olacaktır.

3.3.4.2. Yakındaki Şiddet

Dijital şiddete uğrayan kadınların bir kısmı ise şiddeti uygulayanı yakından tanıdığını belirtmiştir. Kadınların özellikle romantik ilişkilerinin ardından dijital şiddet ile karşılaştıkları, ancak bu olayı kişisel ilişkilerden ötürü şiddet olarak tanımlamakta zorlandıkları gözlemlenmiştir. Kadınlar romantik ilişkilerin bitiminde ve hatta süregiden bir ilişki içinde sosyal medya üzerinden karşılaştıkları şiddeti özellikle ilk yaşadıkları anda kabullenmekte zorlandıklarını, hatta ilk hamlede o kadar da rahatsız edici bulmadıklarını belirtmişlerdir. Ancak sürecin ilerlemesi ve şiddetin dozunu artırmasıyla durumdan rahatsızlık duymaya başladıklarını, en yakınlarından gelen bu şiddetin onlar için oldukça sarsıcı ve tüm ilişkilerini etkileyecek bir deneyim olduğunu paylaşmışlardır.

Eski erkek arkadaşımın sosyal medya hesaplarımdan takipleşiyordum. Tweet atıyorum oradan o çıkarımı yapıp oradan o değerlendirmeyi yapıp onla mı geziyorsun, onla mı takılıyorsun diye paylaşımlarımdan özel hayat dair çıkarım yapıp laf söylüyordu. Yine eski erkek

arkadaşım attığım tüm tweetlere kendince cevap veriyordu falan. Kendince iğneleyici hakaret edici cevaplar veriyordu. Bunlardan çok etkilenmemiştim açıkçası ama konum bildiriyorum ya bildirdiğim konuma gelmişliği var mesela. (Derya)

Eski erkek arkadaşı tarafından sosyal medya üzerinden şiddete uğrayan Derya bu şiddetin “gerçek hayata” da yansıdığı bir durum yaşamamıştır. Sosyal medya araçlarını kullanarak kişinin bilgilerine ulaşılması ve bu bilgiler ışığında “gerçek hayatta” harekete geçilmesi, katılımcının durumu daha çok ciddiye almasına neden olmuştur. Sosyal medya üzerinden yaşanan şiddetin aksine buradan yansıyarak “gerçek hayatta” karşılaşılan şiddet çok daha yıpratıcı ve tedirgin edici olmuştur.

Çok uzun zaman önce yaşadığım bir duygusal ilişkide erkek arkadaşım tarafından maruz kaldım. Yani şöyle bir ilişki yaşadım bu ilişki esnasında erkek arkadaşım sosyal medya hesaplarımı kontrol etme isteğiyle geldi. Oraya gelen mesajların ya da orada yaptığım paylaşımlardaki vücudumun görünür bölgeleriyle alakalı söz sahibi olmak istedi. Erkek arkadaşım konusunda böyle bir şiddet gördüğümü düşünüyorum. Daha sonraki ilişkimde asla bunlara izin vermedim ama o zaman küçüktüm ve ilk ciddi ilişkimdi ne kadar yanlış olduğunu kestiremiyordum. (Eda)

Erkek arkadaşı tarafından ilişkisi sırasında şiddete uğrayan Eda ise, sosyal medya hesaplarının kontrol edilmesi ve özel alanına girilmesiyle karşılaşmıştır. İlişki esnasında bunun normal olduğunu düşünen katılımcı ancak ilerleyen süreçlerde bunu şiddet olarak tanımlamaya başlamıştır. Dijital şiddet kavramının hayatımıza son birkaç yılda girmiş olması ve kadınlar tarafından dahi tam olarak tanımlanamaması şiddete uğrayan kişinin durumu adlandıramamasına neden olmuştur. Ayrıca, ikili ilişkinin dinamiği, şiddetin bu kadar yakından gelmesi gibi faktörler de durumun tam olarak tanımlanamama sebeplerinden biridir.

Instagram hesabım eğer herkese açıksa paylaştığım fotoğraflar keşfet kategorisine düşüyor insanların görmesi için. Ben o şekilde görüldüğünü düşünüyorum. Takip etmediğim insanların mesajları istek olarak geliyor zaten. Oradan gelen sürekli ısrarcı aylar süren bir merhaba bile hoşuma gitmiyor. Onun dışında eski erkek arkadaşım beni kastettiği tweetler atmıştı. Tamamen beni gösteren tweetler orda yaşamıştım. Bana karşı bir şeyler anlatan fakat hoşuma gitmeyen şeylerdi. Yeni biriyle olan ilişkiyi sabote etmek istedi, rahatsız olmuştum. Dijital şiddeti belki

çok büyük bir olay yaşamadığım için çok fazla ciddiye almıyorum. Çünkü şöyle bir şey var istediğin kişiyi engelleyebiliyor ve onu bir daha görmüyorsun diye düşünüyorum ama zaten şiddetin sadece fizyolojik bir şey olduğunu son iki yılda yıkabildim. Eskiden öyle değildi yeni yeni oturan bir algı var. Psikolojik şiddetin ya da ne biliyim dijital şiddetin çok büyük yerlere gidebildiğini de gördüm. (Sultan)

Eski erkek arkadaşı tarafından dijital şiddete maruz kalan bir diğer katılımcı olan Sultan da eski ilişkisinin hayatının geri kalanını etkilediğini belirtmiştir. Şu anki ilişkisini sabote etmek amacıyla sosyal medya üzerinden saldırgan olarak niteleyebileceğimiz davranışlar sergileyen eski erkek arkadaşı katılımcının dijital şiddet kavramını ve etkileycilik alanını tanımlamasının en önemli nedeni olmuştur.

Diğer yandan kadınların sadece romantik ilişkilerinde değil, tüm ikili ilişkilerinde kadın olmalarından kaynaklı bir şiddet yaşama riskiyle muhatap oldukları da açıktır. İnternet kullanımının giderek arttığı ve özel alan kavramının şekil değiştirdiği günümüzde kişisel ilişkiler de bu durumdan etkilenerek farklı bir boyut kazanmıştır. Katılımcılar günlük hayatlarında tanıdıkları ancak asla yüz yüze kendileriyle bahsedileceği şekilde bir iletişime geçemeyecek kişilerin sosyal medya üzerinden çok daha rahat bir şekilde iletişim kurabildiklerini, şiddet ve/veya taciz olarak tanımladıkları davranışlarda bulunabildiklerini söylemişlerdir. Bu durum katılımcıların günlük hayatlarına da yansıyan ve insan ilişkilerini kökten etkileyen bir hal aldığı gibi hem sosyal medyadaki özgürlük alanlarını kısıtlamış hem de şiddet uygulayanı günlük hayatlarında sürekli görüyor olmaları uzun süreli etkilere neden olmuştur.

Şiddetle karşılaştım. Taciz demek daha doğru olur belki bilmiyorum. Lisede okuldan bir arkadaşım sosyal medya üzerinden benimle bel altı konuşmaya başlamıştı, muhabbetimi kestim ondan önce sert bir konuşma yaptım ve olay olmamış gibi davranmaya çalıştım. Yok saymaya çalışsam da uzun bir dönem beni düşündüren ve korkutan bir olay oldu aslında, özellikle bana bunu yaşatan kişiyi sürekli görüyor olmak çok zordu. (Hazel)

Lisedeyken yaşadığı ve tanıdığı bir kişi tarafından gelen şiddetin üzerinden uzun süren bir etki bıraktığını belirten Hazal, şiddet uygulayan kişi ile her gün yüz yüze gelmenin hayatını uzun süre olumsuz etkilediğini ve olayı atlatmasını zorlaştırdığını vurgulamıştır.

Mesaj istekleri, fotoğraflara yorumlar, *storylere* yorumlar. Bikinili fotoğraflarıma gelen birkaç yorum olmuştu. Bence bunlar taciz. İnsanların kendinde bunları rahatça söyleyebilme hakkı görmesi. Yani her gün yüz yüzeyiz ama gelip bana bunu söyleyemez, oradan söylüyor. Yok sayıyorsun belki engelliyorsun ama bir yerlerde karşılaşma ihtimalin hep var. (Şeyma)

Sosyal medya üzerinden şiddet uygulayan kişiyle sürekli karşılaşma ihtimali olmasının tüm hayatına yansıyan bir güvensizliğe neden olduğunu belirten Şeyma, şiddeti sosyal medya üzerinden engellemenin ya da yok saymanın mümkün olduğunu ancak şiddet uygulayanı “gerçek hayatta” tanımanın olayın etkisini büyüttüğünü söylemiştir.

Kendileri üzerinde büyük bir etki yaratacak kadar önemli bir dijital şiddet olayıyla karşılaşmadıklarını söyleyen katılımcılar ise Türkiye’deki kadınların hiçbir mecrada tam olarak güvende olmadıklarının farkında olduklarını, yakın çevrelerinde sürekli böyle olaylara şahit olduklarını, böyle bir durum yaşama ihtimallerinin her zaman olduğunu bildiklerini ve böyle bir olay yaşamasalar dahi bunun ihtimaliyle yaşamının bir zorluk olduğunu belirtmişlerdir.

Taciz ya da şiddetle karşılaşmadım ama bir kez beni takip etmesini istemediğim bir kişi bir şekilde takip edip uygunsuz yorumlar yapmıştı, engelledim. Bunu şiddet olarak tanımlayamam aslında. Yine de sosyal medyada kendimi güvende hissetmiyorum. İsteyen istediği zaman bana ulaşabiliyor çünkü. (Songül)

Şahsen karşılaştığımı düşünmüyorum, daha doğrusu ben biraz pozitif bakmaya çalışıyorum atılan bir mesaj ya da ricayı taciz olarak görmüyorum. Ama aynı şey başka bir arkadaşına yapıldığında o öyle görüyor. Ama çevremden duyuyorum, arkadaşımın arkadaşının başına gelmiş oluyor. Yakın bir arkadaşımın başına geldi, instagramdan cinsel ilişki teklifi edildi. (Yeliz)

Genelde şey bir dünya değil böyle burası güvenli diyebileceğim bir dünya değil kesinlikle. Tek tek tek hiçbirini değil yani. Bu tamamen internet kullanımının artmasıyla kendini ifade

edemeyen insanların daha böyle *self expression* yeri buldukları için ve her insan olduğu için o yüzden sakıncalı bir hale geldi bence. Şiddetle falan karşılaşmadım, yani şiddetle mesaj atan insanlar oldu ama taciz diyebilir miyiz bilmiyorum. Ben öyle şeylerle karşılaşmadım ama öyle şeyler olduğunu bilip duyuyorum. (Seda)

Dijital şiddetle bireysel olarak karşılaşmayan katılımcılar, kendileri bu olayı yaşamamış olsalar dahi yakından ve/veya uzaktan gelebilecek olan her türlü şiddetin bilinciyle hayatlarına devam etmek durumunda olduklarını belirtmişlerdir. Şiddete maruz kalma riskini de şiddet olarak tanımladığımız ilk bölümden yola çıkarak katılımcıların tamamının dijital şiddetle muhatap olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır.

3.3.5. Dijital Şiddete Nasıl Direniyorlar?

Nasıl bir evrimle ele geçirilmiş olursa olsun, çıkış noktası ne olursa olsun, egemenlik, mücadele olmaksızın yok edilemez (Firestone 1993)

3.3.5.1. Hukuksal Süreç

Dijital şiddete uğrayan ve/veya sürekli olarak bu şiddete uğrama riskiyle yaşayan kadınlara bu süreçte nasıl bir tepki geliştirdikleri ve/veya başlarına gelmesi halinde nasıl bir çözüm arayacakları da sorulmuştur. Katılımcıların cevaplarından genel olarak konunun çözüme kavuşacağına dair bir inançsızlık olduğu gözlemlenmiştir. Tamamı böyle bir durumda hukuksal yollara başvurabileceğini belirtse de bu noktada yargıya çok da güvenmediğini belirtmiştir. Dijital şiddet olarak ele aldığımız davranışların karşılığı hukuksal olarak şu maddelerde düzenlenmektedir; TCK Madde 123 Kişilerin Huzur ve Sükûnunu Bozma, Madde 105 ise Cinsel Taciz suçlarını düzenlemektedir. TCK Madde 106'da tehdit suçu ve cezası belirtilmiştir. Hakaret suçu ve cezası TCK Madde 125'te belirtilmiştir. TCK 132 haberleşmenin gizliliğini ihlal ve Madde 134 ise özel hayatın gizliliğini ihlal suçlarını kapsamaktadır.

Katılımcılar, ceza kanununda düzenlenmiş bu konuların Türkiye'deki etnik azınlıklara, farklı cinsel kimlik yönelimlerine ve egemen Sünni inancı dışındaki mezhep

aidiyetlerine yönelik gerçekleşen saldırılarda göz ardı edildiğini düşünmektedirler, Var olan yasalar tam olarak ve doğru biçimde kullanılamadığı için, yasalar ile dijital şiddetin önüne geçilmesinin çok zor ve çoğunlukla olanaksız olduğunu söylemektedirler.

Hukuksal olarak hiçbir şekilde kendini savunabileceğin bir yer yok. Gerçekten yok. Yani hâkimin karşısına olayı gerçekten büyütüp bir şekilde çıktığında, ben instagramda eski erkek arkadaşım ya da tanımadığım bir erkek tarafından rahatsız edildim diye gittiğin zaman hâkim ilk olarak bir delil isteyecek bir kanıt isteyecek bunun nereye vardığını isteyecek. Türk toplumu da çünkü bu şekilde illa ki ama illa ki önce bir şey olacak da ona göre önlem alacak. Bu konuda da savunmasız olduğumuzu düşünüyorum, çünkü başvuracak bir yer yok. (Nazlı)

Konu dijital şiddet olduğunda hukuka başvurmanın bir sonuç getirmeyeceğini düşünen Nazlı, hem hukuk sisteminin işleyişinde hem de Türk toplum yapısında şiddet vakalarında olay gerçekleşmeden önlem alınması gibi bir şey olmadığını, bu durumun da kadınları savunmasız bir hale getirdiğinin altını çizmiştir.

Kesinlikle hatta geçen gün arkadaşım ile konuştuk takip edildim saat akşam yedide dedi. Bundan sonra yanımda biber gazı taşımayı düşünüyorum dedi. Bir arkadaşım vardı mesela instagramdan buldu çocuk onu sonra geldi gerçek hayatta buldu her şeyini araştırdı evine kadar bu olayları görünce de endişeleniyorsun. Ama mesaj olunca o sırada engellemekten başka çaren yok. Sonuçta o insanı bulamazsın dava etsen günde belki on kere yaşıyorsun hangi birini dava edeceksin öyle bir yöntemimiz olmadığı için engelliyoruz. Bir iki gün aklımıza geliyor sonra bir şekilde hayatımıza devam ediyoruz. Kim uğraşacak ne kadar bir sonuç alabilir sonuçta bu bir sosyal medya hesabı günde milyonlarca kadın bunu yaşıyor. Ne kadar peşinden koşarlar bu yüzden dava etmek bile gelmiyor aklıma. (Melike)

Sosyal ağlar üzerinde yaşanan şiddetin her an “gerçek hayata” da yansıyabileceği gerçeğiyle birlikte dijital şiddetin daha tedirgin edici bir hal aldığını belirten İrem, yine de bu durumlarda hukuksal bir süreç başlatmayacağını çünkü bir sonuca ulaşamayacağını bildiğini belirtmiştir. Şiddetin bu kadar yaygın olduğu bir mecrada tek bir şiddet vakasının üstüne gitmenin ve cezalandırılmasının mümkün olmadığına inanmaktadır.

Mesela geçen gün bir arkadaşım var alevi olması nedeniyle yine hoş olmayan içerikli mesaj atıldı. A...koyduğumun kızıl başları eskiden olduğu gibi atılması, kesilmesi lazım tarzında

mesajlar. Bunun üzerine bizde işte dava açtık. Bir süreç başlattık. Böyle şeylerde evet ama biri bana instagramdan küfretse yani bunun için uğraşır mıyım bilmiyorum yani. Yani çok fazla bir yaptırım olur mu bilmiyorum çünkü. Manevi tazminat davası açılır. Söylediği şeye göre hâkime de bağlı olarak para cezası olur. Ülkemizde bu durumların çok fazla bir yaptırımı olmadığı için beraat de edebilir veya yaklaşık üç bin liralık para cezasına çarptırılır. (Melek)

Hukuk öğrencisi olan Melek de bu gibi durumlarda yargıya çok da güvenmenin mümkün olmadığı görüşündedir. Yaşanılan bazı olaylarda hukuksal süreç başlatmanın en azından caydırıcılık açısından gerekli olduğunu ancak her olay için bu süreçlere başvurmanın ve istenilen sonucun mümkün olmadığını belirtmiştir.

Hukuksal yollara başvurmanın yeterli bir sonuç doğuracağına inanmasalar da bu gibi durumlarda yine de yapılabilecek ilk eylem olarak bunu gören katılımcıların, ne olursa olsun bir direnme şekli geliştirmek en azından bir çözüm arayışına girmek istedikleri gözlemlenmiştir. Olayların nereye ilerleyebileceğinin asla belirlenemediği sosyal medya tacizinde hukuksal yollara başvurmak katılımcılar için bir çözüm olmasa da bir seçenek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kendim konuşup engelleyerek çözüm buldum ama daha ileriye giderse ilgili mecralara başvurulması gerek diye düşünüyorum. Hiç düşünmüyorum tabii güvenilir olduğunu, şey zaten gördüğüm kadın cinayetlerinin hepsinde başvurdum polis bir şey olmaz dedi ondan sonra barışırsınız dedi ya da güvenlik tedbiri alınmasına rağmen yine de öldürülen kadınlar var. Ben kendim halledemeseydim de yine olay büyüseydi de yetkili mercilere iletseydim sonradan başıma böyle bir şey gelmeyeceğini de asla bilemezsin. Çünkü insan şey oluyor bunlar halledebileceğim olaymış gibi geliyor ama yani mesela eski sevgili şiddeti, öldürülen insanlar bir sürü gördüğümüz için karşılaştığımız insanlar bir tık daha anormal olsalar kimin başına ne geleceği hiç belli olmuyor (Derya)

Sadece dijital şiddette değil kadınların uğradığı her türlü şiddet vakasında hukuksal süreçlere çok da güvenmediğini, yaşanan birçok vakada görülebileceği gibi kadınların şikayette bulunmalarına rağmen şiddete mağduru olduklarına dikkat çekmiştir. Dijital şiddetin daha halledilebilir gibi görünmesi nedeniyle de hukuksal süreçlere başvurulmadığını ancak son noktada yine de tek gidilebilecek yerin yargı sistemi olduğunu söylemiştir.

Güvenmiyorum, böyle bir olayı geç herhangi bir olayda da güvenmiyorum. Bir bence şöyle, o kadar güvenmiyorsun ama mecburen ülkenin güvenlik kollarına bu konuyu şey yapmak zorundasın bence güvensen de güvenmesen de bu ihtimali vermek zorundasın. İlk adım bu zaten karşıdaki insanı şikâyet etmek, IP adresi falan filan şeklinde. Bunun dışında da sen engellersin, sen her yerden uzaklaştırırsın. Maksimum yapabileceğin facebook, instagram, kendi şeylerine taciz spam bilmem ne şeklinde başvurabilirsin. Çünkü onlarınki bizimkinden daha doğru işliyor bu arada. Daha hızlı ve net işliyor bu konuda. Bunun yapılabilecek bütün adımları bu aslında. Güvenmiyorum hukuka okey ama başka da ne yapabilirsin. (Seda)

Hukuksal bir süreç başlatmaktan başka bir yöntem olmadığı için güvenmese bile zorunlu bir seçenek olarak tuttuğunu söyleyen katılımcı Seda, başka bir çıkış yolu bulamadığı noktada bunu bir seçenek olarak deneyebileceğini belirtmiştir.

Ülkemizde böyle mesajlar çok ciddiye alınmıyor şikâyet edildiği zaman ama yine de edilmesi gerekiyor çünkü nasıl biriyle karşılaşacağımızı bilmiyoruz, o mesajın ilerisi nereye gidecek bilmiyoruz. Bence cevap vermiş olsak bile bir yerden sonra güvende hissetmiyorsak, gerekli yerlere bildirmeliyiz ne olacak ya kafasını çok şey yapmıyorum, zaten ilgilenmeyecekler diye düşünmek saçma geliyor. (Yeliz)

Hukuka karşı güvensizliğe rağmen önlem almak adına bile olsa şikayette bulunulmasının önemli olduğunu düşünen Yeliz, dijital şiddetin varacağı yerin kestirilemeyeceğine bu yüzden alınabilecek tüm önlemlerin alınması gerektiğine dikkat çekmiştir. Katılımcıların tamamı şiddet vakalarında, hukuka güvenmediklerini açıkça belirtmişlerdir. Kadınların Türkiye’de her alanda şiddete uğradığı ve dahi bu şiddetin bildirildiği durumlarda göz önüne alındığında, kolluk kuvvetlerinin ve yargının caydırıcı cezaları vermediği, gerekli önlemleri almadığı açıkça görülmektedir. Bu tür vakalara şahit olan kadınlar da buradan sonuçla yaşadıkları şiddet karşısında hukuka güvenmemekte, kendileri çözüm üretmeye çalışmaktadırlar.

3.3.5.2.İfşa

Feminist "kız kardeşliğin" kökleri, ataerkil adaletsizliğin bütün biçimleriyle mücadele sorumluluğunu paylaşmakta yatar. Kadınlar arasındaki politik dayanışma, cinsiyetçiliği daima zayıflatır ve ataerkinin devrilmesi için uygun koşulları yaratır. (Hooks 2012)

Bir yandan da hukuksal yolların karmaşıklığı ve sunduğu güvensizlik nedeniyle kadınlar sosyal medya uygulamaları üzerinden bu şiddete karşı bir çözüm üretmeye de çalışmışlardır, Bunlardan ilki uygulama üzerinden şiddet uygulayanın şikâyet edilmesidir ancak bu hem her zaman olumlu dönüşle sonuçlanmamış hem de şiddet uygulayan kişinin her zaman başka bir hesap üzerinden sizinle iletişime geçme ihtimaline açık kapı bırakmıştır.

Aslında hukukta caydırıcılık şiddetin arttırılması değildir cezaların kesinleştirilmesidir, halkın eğitilmesidir. Eğitimsiz bir toplum var herkes sosyal medya kullanıyor ve çok bilinçsizce kullanıyorlar ve bunu gerçekten kötü amaçlı kullanan bir sürü insan var yani. Belki de sosyal medya kullanım sürecinden geçirilmeli. Belki de herkese bu hak verilmemeli. Ne kadar doğru bilemem ama böyle düşünüyorum. Ya da şu şekilde olabilir mesela instagram üzerinden bir içeriği şikâyet ediyoruz bunu ben çok yapıyorum ama instagramdan şikâyet ettiğiniz konuyla alakalı bir sıkıntı bulunmamaktadır şeklinde bir geri dönüş alıyorum. Ama orda şikâyet edilecek bir şey var yani, var ki ben şikâyet ediyorum. Kadına şiddet var, taciz var. Senin de götüne arkadan sokalım mı? Tarzında bir yorum yapılmış. Ben bunu şikâyet ettim. Bana geri dönüş bile yapmadı instagram. Bu şekilde aslında daha çok menedilmeli mesela insanlar uygulamanın dışında da cezalar verilmeli ya da o insanın sosyal medyayı kullanması engellenebilir. (Melek)

Uğradığı şiddet karşısında uygulama üzerinden şikâyet etme yöntemini kullanan Melek, bu durumdan da bir sonuç alınamadığını belirtmiş; şiddet tanımının uygulamalar tarafından da tam olarak kavranamadığını ve gerekli önlemin alınamadığını belirtmiştir.

Bir tane arkadaşım var twitterda 15-16 bin takipçisi var, lise arkadaşım hala görüşüyoruz. Böyle birçok şey yaşadı o örnek üzerinden gideyim. Çok güzel bir kız ve hesapları açık. Hesaplarının açık olması ona istediğin tarzda konuşma hakkını, ona istediğin tarzda hakaretler edebileceğini asla söylemiyor. Arkadaşıma söylenen şey şu şekildeydi, işte çok güzelsin neden benimle oturup da bir kahve içmiyorsun. Arkadaşım kapatıyor, görüldü atıyor geri çeviriyor falan. Sonra başka bir hesaptan ekleyip yazıyor. Ben şu şu şuyum, işte sen kimsin de beni şey yapmıyorsun ben senin fotoğraflarını biliyorum, senin ne biçim bir kız olduğunu biliyorum. Arkadaşım da sinirlenip sen beni nereden tanıyorsun, nereden biliyorsun diyor. Ya işte görüyoruz, twitterda varsın, instagramda varsın senden ne olur ki falan. Yani bir insan sosyal medya kullandığı için seri şekilde o insan yazabileceğini, cevap verebileceğini düşünüyor. Aynı şekilde arkadaşım olayı diğer takipçileriyle paylaşıyor. Mesela bu olay benim için doğru mu yanlış mı ya dönecek olursak. Eşitlikçi bir şekilde yaklaşıyorum. Arkadaşım olduğu için

değil, kadın olduğu için de değil. Hiçbir şekilde bir insanın kişisel hak ve özgürlüklerine giremezsin. Çünkü o bireydir, istediği fotoğrafı koyar, istediği yere gider, istediği yazıyı yazar. (Nazlı)

Uygulama üzerinden engellemenin veya şikayetçi olarak hesabı kapattırmanın da tam bir sonuç veremediğini belirten Nazlı, bu durumda yapılabilecek tek seçenek olarak ifşanın kaldığını vurgulamıştır. Bu noktada katılımcı kadınların kendilerini en yakın hissettikleri ve daha net bir çözüm sunacağına inandıkları yöntem ifşa olmuştur. Şiddet uygulayan kişinin anonim olması, gerçek kimliğinin gizli kalması şiddeti artıran unsurlardan biridir. Kişi anonimliğin getirdiği bilinmezlikle kendine bir alan yaratıp şiddetin dozunu artırabilmektedir. Bir yandan da sosyal medya üzerinden uygulanan şiddet, gerçek hayattan bağımsız “sadece bir mesaj” gibi algılandığı için, şiddet uygulayan kişi de toplumsal bir utanma duygusu yaratmamaktadır. Ancak kişinin ifşa edilmesi, kimliğinin ortaya çıkarılması, yaşanan olayların kamuya paylaşılması toplumsal mekanizmaları tekrar devreye sokarak şiddet uygulayan üzerinde caydırıcı bir etki oluşturabilmektedir. Katılımcı kadınlar bu sebeplerle ifşanın dijital şiddet için en etkili yöntemlerden biri olduğu görüşündedirler. Ayrıca ifşa yöntemi kadınlar arasındaki birlik duygusunun artması açısından da önem arz etmektedir, kadınların birbirlerinin yaşadıklarını görerek yalnız hissetmemeleri, birbirlerine destek olmaları ve kolektif çözüme ulaşma istekleri ifşa üzerinden gelişmektedir.

Bu bir çözüm olmasa da kadınlar bir şekilde seslerini bu şekilde duyuruyor. Ben böyle bir tweet gördüğümde retwetliyorum ya da favorilerime ekliyorum. Bu şekilde destek olmaya çalışıyorum. Ne hissettiklerini az çok hissedebiliyorum. Bence güzel bir yöntem sonuçta adaletten çözüm bulunamadığında halktan çözüm istiyoruz. Çoğu da destek görüyor. Seslerini oradan duyurabiliyorlar. (Melike)

Hukuksal süreçlerden bulunamayan çözümün toplumsal dayanışma ile mümkün olabileceğini savunan İrem, şiddete uğrayanın sesi duyurması bir yana benzer vakalarla karşılaşan kadınlar arasında bir duygudaşlık yarattığını da göstermiştir.

Sosyal medya üzerinden şiddet ya da tacizle karşılaşmadım. Bunun sebebini çok paylaşım yapmadığımdan olabileceğini düşünüyorum. Karşılaştım mutlaka paylaşırım. Herkesin de paylaşması gerektiğini düşünüyorum. Böyle böyle birbirimizden haberdar olarak, birbirimizin yanında olarak güçlenip taciz ve şiddet olaylarını en aza indirmeyi hatta belki bitirmeyi sağlayacağımızı düşünüyorum. Tabii karşılaştığımda boyutu önemli olmakla birlikte hukuksal süreç için şansımı denerim, sonuç ne olur bilemem ama denerim. Dediğim gibi bu durumu da kesinlikle paylaşırım. (Ceren)

Şiddet vakalarının bitmesi için en etkili yöntemin şiddeti uygulayanı ifşa etmek olduğunu belirten Ceren, kadınlar arasında oluşacak bir dayanışmanın yolunun da bu ifşalarla açılabilceğini vurgulamıştır.

Eğer kişi belli kitleler tarafından biliniyorsa, fenomense, çok takipçisi varsa, belli bir iş alanında biriye, belli bir sektörde adını duyurmuş biriye ya da aynı okulda okuduğum biriye ortak bir çevremiz varsa işe yaradığını düşünüyorum. Bunu aslında iyi bir yöntem olarak görüyorum, kullanılabilir faydalı bir yöntem olarak görüyorum. Çünkü insanlarda caydırıcı bir şeye dönüşüyor toplumda böyle bilinmek, etiketlenmek ve linç edilme korkusu. Bu şekilde benim de katıldığım linçler olmuştur, bunu kötü bulmuyorum. Genelde destekleyici mesajlar da alıyorum birini ifşa edince. (Eda)

Toplumsal yargıların sosyal medya paylaşımları üzerindeki etkisine değinen Eda, ifşanın kişi üzerinde bir toplum baskısı oluşturacağını ve caydırıcı olabileceğini söylemiştir. Kendisi yaşadığı durumlarda gördüğü destek ile kendisini şiddet karşısında daha güçlü hissettiği için bu yöntemi kullanmanın en azından kadının kendini koruyacak gücü bulabilmesi için faydalı olabileceğini ortaya koymuştur.

Ifşa yönteminin caydırıcılığı konusunda hemfikir olan katılımcılardan bazıları ise bu yöntemin de yeni şiddet türlerine neden olabileceğinin ve ifşa eden kadının risk aldığının altını çizmiştir. Twitter üzerinden yapmış olduğumuz ifşa taraması sonucunda da katılımcıları haklı çıkarır şekilde tacizciyi ifşa eden kadınların neredeyse tamamının bu olayın ardından hesabını kapattığı ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda hem ifşanın kullanılabilir ve kişinin inisiyatifıyla başka yönle çekilebilir, tek bir kişinin beyanına bağlı olduğu için de yanlış yorumlanabilir bir yere gidebileceğini hem de hukuktan çözüm bulunamadığı noktada böyle

bir toplumsal adalet mekanizması işleminin ilerleyen dönemlerde daha büyük sorunlara yol açabileceğini belirtmişlerdir.

Buna bir kadın olarak cevap verirsem eğer evet caydırıcı olur. Fakat hukukçu olarak cevap vermem gerekirse toplumun bir kısmını bir kısmına karşı tahrik etmek hiçbir zaman bir çözüm değildir. Şöyle bir örnek verirsem eğer tecavüzün cezasının idam olması tecavüz oranlarını daha fazla arttıracak bir etmen. Yani idamın gelmesi tecavüzü engelleyecek bir şey değil. Bu yüzden bununda çok etkili olacağını düşünmüyorum. Bunun önüne geçecek olan şey o kişinin topluma karşı bu davranışı yapmaması gerektiğini düşünmesi. (Melek)

Ben bu konu hakkında düşündüm aslında biraz önü alınabilecek bir yöntem o kişinin de bu defa toplumda yakalanıp bir şekilde linç yeme gibi mesela bir erkek bir kadına bir şey yaptığında diğer erkekler hemen altına yorum yapıyor. Adres ver adres ver gelelim linç edelim gibi. Aslında aynı şiddet bu da bir şiddet. Kesinlikle bir gövde gösterisi. İlginç geliyor. O yüzden uzun vadede caydırıcı olabilir ama esas cezalar arttırılmalı. Bizim sürekli gördüğümüz şey bu okulda büyük cezaların caydırıcılığı arttırılmalı. Onlar tabi ki teşhir etsinler ama aynı zamanda hukuki yollara da başvurulmalı. (Nazan)

İfşa yönteminin bir tahrik unsuru oluşturabileceğini düşünen Melek gibi Nazan de ifşa vakalarının yeni bir şiddete yol açabileceğini vurgulamıştır. Her ikisi de kadın kimlikleriyle baktıklarında, kadınlar arası dayanışmayı artıran ve caydırıcı etkisi olan ifşanın kullanılabilir bir yöntem olduğunu düşünseler de toplumu galeyana sürüklemesi, linç girişimine varabilmesi ve toplumun kendi adaletini sağlamasıyla yeni bir şiddete yol açabilmesi ihtimalleriyle birlikte değerlendirildiğinde ifşanın sürekliliği olan bir yöntem olmaması görüşündedirler.

Bu hem işe yarıyor hem de başka tehlikeli sonuçlar ortaya çıkarıyor. Şey olaylar biliyorum, ortak sayfalar takip ediyorlar işte kadın birliği gibi oraya diyor ki çocuk ona pas vermedi ya da hoşuna gitmeyen bir şey söyledi. Seni bu sayfaya söyler lezbiyen arkadaşlarıma linç yaratırım diye tehdit dönüşebilecek bir durum aslında. Yani iyice ortaya çıkmadan kimsenin karşısında durulmaması gerektiğine inanıyorum ama sosyal medya ve şey o kadar hızlı dağılıyor ki yalan bir şey bile bir insanın gerçekten psikolojisini bozabiliyor ya da haklı bir şey ortaya çıkamayabiliyor. Orada ağlıyor kadın mesela videosunu çekiyor ama artık bunlardan da çok olduğu için insanlar yeterli ilgiyi gösteremiyor. Hepsi aşırılaştıkça değerini kaybetti ve hangisi gerçek hangisi yalan anlaşılmıyor (Şeyma)

Sosyal medya herkesin kendisini istediği gibi yansıtabileceği bir kanal olduğu için ifşa vakalarında da gerçek dışı olaylarla karşılaşılabilceğini hatta bunun bir tehdit olarak kullanılabilceğini belirten Şeyma, bu durum sonucunda yalan ile gerçeğin ayırt edilemediğini ve gerçek şiddet vakalarına dahi sorgulanarak şüpheli yaklaşıldığını bunun da ifşanın yaptırım gücünü zayıflattığını ortaya koymuştur.

SONUÇ

Bu tez çalışması boyunca aktif sosyal medya kullanıcı kadınların dijital şiddet deneyimleri çok boyutlu olarak ele alınıp incelenmiştir. Hem iletişim araştırmalarında hem de kadın çalışmalarında önemli bir yere sahip olan medya ve şiddet kavramı sıkça tartışılan konulardan biridir. Çok uzun bir süre bu tartışmalar konvansiyonel medya ve şiddet üzerinden şekillenmiş, medyanın üzerinden kullanılan şiddet dili ve göstergeleri çerçevesinde devam etmiştir. Ancak teknolojinin hızla gelişmesi, günlük hayatımıza dahil olması ve yeni bir iletişim kanalı olarak kendine yer edinmesi ile sosyal ağlar üzerinden yaşanan şiddet de çeşitli başlıklar altında medya ve şiddet çalışmalarında göz önüne alınmaya başlamıştır. Bu çalışma kapsamında ise “dijital yerli” olarak tanımlanan üniversite öğrencisi, aktif sosyal medya kullanan kadınların sosyal medya kullanım alışkanlıkları, sosyal medya ve şiddet ilişkisi, dijital şiddete maruz kalma durumları, sosyal ağların yarattığı yeni iletişim kanalları ve bu kanalların hayatlarındaki rolü ile dijital şiddete direnme biçimleri incelemek amacıyla nitel bir araştırma yapılmıştır.

Şiddet insanlık tarihinin başlangıcından beri var olan, sürekli olarak değişim gösteren kimi zaman bireyler kimi zaman da kitleler ancak hep erk sahibi olan tarafından uygulanan, insanlık tarihiyle birlikte yeniden üretilen bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiddet, geçen yıllar içinde insanlık tarihiyle paralel olarak değişimler göstermiş bir kavramdır. Bu çalışma kapsamında şiddet iktidar ile olan ilişkisi bağlamında ele alınmış; iktidar sahibinin diğerleri üzerinden kurduğu baskı, haklarının gasbı, güvenlik ve özgürlüklerinin ellerinden alınması ile zarar vermek olarak tanımlanmıştır. Bu şiddet tanımından yola çıkarak kadına yönelik şiddeti ele aldığımızda ise güç ve iktidarın erkekliğin bir parçası olarak kabul edildiği, erkek egemenliğinin hâkim olduğu tüm toplumlarda kadına yönelik şiddetin bu egemenliği sağlamanın bir parçası olarak varlık göstermeye devam ettiği ortaya konuşmuştur. Erkekler sahip oldukları iktidarı korumak ve pekiştirmek için şiddete başvurmayı meşru kılmaktadırlar.

Ataerki her zaman şiddeti bir araç olarak kullanmış, varlığını sürdürebilmek için sürekli yeniden üretmiştir.

Ataerkinin şiddeti sürekli yeniden üreterek iktidarını sağlamlaştırması, yeni var olan her kavramla birlikte şiddetin de yeniden tanımlanmasına sebep olmaktadır. Sosyal medyanın günlük hayatlarımızın bir parçası olarak var olması da şiddeti yeniden üreten bir sürecin başlangıcı olmuştur. Çift yönlü bilgi paylaşımı olanağı sunması, bilginin eş zamanlı, herkes tarafından ulaşılabilir hale geldiği bir kanal açması ve eşitlikçi bir sistem olmasıyla sosyal medya geleneksel medyaya oranla demokratik bir iletişim ağı olarak tanımlanmaktadır. Sosyal medyanın iletişimin şeklini değiştirmesinin yanı sıra kamusal alan/özel alan kavramlarını da değişime uğratması, toplumsal bir dönüşümün önünü açmıştır. Ulaşılamayana ulaşmayı mümkün kılan, kişiye kendini ifade hakkı tanıyan ve kişinin kendi temsilini oluşturabildiği sosyal medya özellikle bu sistemle birlikte büyüyen kitle üzerinde oldukça etkili olmuştur.

Ancak sosyal medyanın özellikle geleneksel medyada kendine yer bulamayan “marjinal” gruplar için bir ifade alanı oluşturması, etnik azınlıklar, LGBTİ+ bireyler ve kadınlar gibi iktidarın ortağı olmayanlar için yeni ve daha demokratik bir iletişim kanalı sunması ne kadar pozitif bir gelişme olsa da beraberinde dijital şiddet olarak tanımladığımız yeni bir sorunu da getirmiştir. Dünyanın var oluşundan beri var olan şiddet sosyal medyada da kendine yer bulmuştur. Dijital şiddet, çalışma kapsamında, sosyal medya uygulamaları üzerinden ele alınmış ve sosyal medya üzerinden karşılaşılan tehdit, küfür, hakaret, cinsel içerikli mesajlar, kişinin özel alanına müdahale, kendisini güvende hissedememesine yönelik hareketlerin tamamı olarak tanımlanmıştır.

Bu kapsamda yapılan derinlemesine görüşmelerde üniversite öğrencisi, aktif sosyal medya kullanan kadınların sosyal medya kullanım alışkanlıkları, dijital şiddetle karşılaşp karşılaşmadıkları ve bu duruma karşı nasıl bir tepki geliştirdikleri çözümlenmeye çalışılmıştır.

Yapılan görüşmeler sonucunda Türkiye’de yaşayan bu kadınların kendilerini sosyal medyada güvende hissetmedikleri, her ne kadar demokratik bir iletişim kanalı olarak tanımlansa da sosyal medyanın kadınlara güvenli bir alan sunmadığı ortaya konulmuştur. Kadınlar, toplum baskısı, cinsiyet ilişkileri ve iktidardan kaynaklı olarak kendilerini sosyal medyada ifade ederken güvenli bir ortamda hissetmediklerini “gerçek hayatta” süregelen tehdit ortamının sosyal ağlar üzerinden de devam ettiğini ifade etmişlerdir. Yine yapılan görüşmelerle büyük bir çoğunluğunun dijital şiddet ile karşılaştığı, karşılaşmayanların dahi sürekli bu ihtimaller yaşadıkları belirlenmiştir. Şiddetin farklı biçimleriyle sürekli muhatap olmak durumunda kalan kadınlar, kendilerini ifade etme biçimleri sebebiyle erk sahibi tarafından sistematik bir şiddete uğramaktadırlar.

Çalışma kapsamında görülmüştür ki kadınlar dijital şiddet konusunda bir çözüm ararken hukuk sistemine güvenmemektedirler. Yaşadıkları sorunlar için sadece tek çare olduğu noktada hukuksal süreç başlatmayı düşünebileceklerini belirten kadınların bu durum karşısında buldukları en net çözüm ise, kadınlar arası duygudaşlığı ve dayanışmayı besleyen, toplumsal yargıyı kadınlar lehine çevirerek kullanan ifşa yöntemidir. Erk sahibinin lehine bir tutum sergileyen hukuk yerine kadınlar toplumsal bir süreçle kendi cezalarını vermeyi daha kabul edilebilir ve işe yarar bulmaktadırlar.

Tüm bu tartışmalar ışığında görülmüştür ki demokratik bir iletişim aracı olarak tanımlanan sosyal medya, diğer marjinal gruplarla birlikte kadınlara bir ifade ve kendini temsil alanı açmış olsa dahi yeni bir şiddet türü olarak dijital şiddetin ortaya çıkmasıyla birlikte güvenli ve özgür iletişim kanalı olma özelliğini kadınlar üzerinde yerine getirememektedir. Kadınlar hayatın birçok alanında olduğu gibi sosyal ağlar üzerinde de güvensizlik için ve şiddet tehdidiyle varlık göstermek için mücadele etmek durumunda kalmaktadırlar. Var olan her bir yeni alanın kadınlar için yeni bir mücadele alanı anlamına geldiği günümüz şartlarında sosyal medya da bu mücadele alanlarından biri olmuştur. Kadınlar bu alanda yaşadıkları şiddet

tehdidiyle mücadele etmek için hukuka güvenmedikleri gibi kendi dayanışmalarını daha güvenli bularak ifşa yöntemini ortaya çıkarmışlardır. İfşanın olası sonuçları hakkında hala tartışmak mümkün olsa da kadınların kendi özel alanlarını müdafaa etmek için ortaya koyabilecekleri en geçerli ve işe yarar yöntem olduğu kabul edilmiştir.

Bu tez çalışmasının, görüşmecilerin deneyimlerinden ve elde edilen diğer verilerden yola çıkarak vardığı sonuçlar yukarıdaki gibi özetlenmektedir. Bahsedilen tüm sorunların temelinde, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ataerkinin şiddeti varlığını sürdürmek için bir araç olarak kullanması gelmektedir. Kadınların hemen her alanda yaşadıkları şiddet deneyimleri ve deneyimlerin yıkıcı etkileri göz önüne alındığında, dijital şiddetin de ciddi bir sorun olarak ele alınmasının ve hukuki anlamda caydırıcılığının artırılması için çalışmalar yapmanın zorunluluğu ortadadır.

KAYNAKÇA

- Adorno, Theodor W. *Walter Benjamin Üzerine*. Translated by Dilman Muradoğlu. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2004.
- Afşar, Selda. "Türkiye'de Şiddetin Kadın Yüzü." *dergipark*. n.d.
<https://dergipark.org.tr/download/article-file/236426> (accessed Mart 3, 2019).
- Akın, Merve. "Aile İçi Şiddet." *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 2013: 27-42.
- Althusser, Louis. *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. Translated by Alp Tümerterkin. İstanbul: İthaki Yayınları, 2002.
- Arendth, Hannah. *Şiddet Üzerine: Seçme Eserler 6*. Translated by Bülent Peker. İstanbul: İletişim Yayınları, 1997.
- Bayram, Nuran, Sayılı, Müslüm. "Üniversite Öğrencileri Arasında Siber Zorbalık." *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 2013: 107-116.
- Benjamin, Walter. "Şiddetin Eleştirisi Üzerine." In *Şiddetin Eleştirisi Üzerine*, edited by Aykut Çelebi, 19-43. İstanbul: Metis Yayınları, 2010.
- Binark, Mutlu, Bayraktutan, Günseli. *Ayin Karanlık Yüzü: Yeni Medya ve Etik*. İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2013.
- Boyd, Danah, Ellison, Nicole. "Social Network Sites: Definition, History and Scholarship." *Journal of Computer-Mediated Communication*, no. 13 (2007): 201-230.
- Castells, Manuel. *Ağ Toplumunun Yükselişi: Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür*. Vol. 1. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005.
- Civelek, Mustafa. *İnternet Çağı Dinamikleri*. İstanbul: Beta Yayınları, 2009.
- Connell, Raewyn. *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*. İstanbul: Ayrıntı, 1998.
- Çalışkan, Mustafa, Mencik, Yunus. "Değişen Dünyanın Yeni Yüzü: Sosyal Medya." *Akademik Bakış Dergisi*, no. 50 (2015): 254-277.
- Erden, Yavuz & Ardali, Cahit. "Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları." *Cogito*, no. 6-7 (1996): 143-164.
- Ertürk, Yakın. *Sınır Tanımayan Şiddet: Paradigma, Politika ve Pratikteki Yönleriyle Kadına Şiddet Olgusu*. İstanbul: Metis Yayıncılık, 2015.
- Firestone, Shulamith. *Cinselliğin Diyalektiği*. İstanbul: Payel yayınları, 1993.
- Galtung, Johan. "Violence, Peace, and Peace Research." *Journal of Peace Research*, no. 6 (1969): 167-191.
- Giddens, Anthony. *Mahremiyetin Dönüşümü: Modern Toplumlarda Cinsellik, Aşk ve Erotiz*. Translated by İdris Şahin. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1994.
- Gramsci, Antonio. *Hapishane Defterleri: Seçmeler*. Translated by Kenan Somer. İstanbul: Onur Yayınları, 1986.

- Gülenç, Kurtul. *Frankfurt Okulu: Eleştiri, Toplum ve Bilim*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016.
- Güngör, Nazife. *İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2011.
- Habermas, Jürgen. *Kamusal Yaşamın Yapısal Dönüşümü*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2003.
- Hooks, Bell. *Feminizm Herkes İçindir*. İstanbul: bgst, 2012.
- IGF. "Online Abuse and Gender-Based Violence Against Women." *intgovforum*. Eylül 4, 2015. <http://www.intgovforum.org/cms/documents/best-practice-forums/623-bpfonline-abuse-and-gbv-against-women/file> (accessed Ocak 15, 2019).
- İstanbul Sözleşmesi. "Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi." *İstanbul Sözleşmesi*. İstanbul, 5 11, 2011.
- Karınca, Eray. *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin Hukuki Durum ve Uygulama Örnekleri*. Ankara: Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008.
- Kümbetoğlu, Belkıs. *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2017.
- Mavnacioğlu, Korhan. "İnternette Kullanıcıların Oluşturduğu ve Dağıttığı İçeriklerin Etik Açısından İncelenmesi: Sosyal Medya Örnekleri." *Medya ve Etik Sempozyumu*. Elazığ: Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi, 2009. 63-73.
- Memiş, Emel. "Şiddet ve Ekonomi." In *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri*, by Betül Yazar, 175-191. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015.
- Millett, Kate. *Cinsel Politika*. Translated by Seçkin Selvi. İstanbul: Payel Yayınları, 1973.
- Mor Çatı. *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Uluslararası Hukuk Mekanizmaları: Pratik Bilgiler El Kitabı*. İstanbul: Mor Çatı Yayınları, 2016.
- Moroğlu, Nazan. "Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi: 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi." <http://portal.ubap.org.tr>. 2012. http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2012-99-1169.pdf (accessed Nisan 10, 2019).
- Neuman, Lawrence. *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. Translated by Sedef Özge. Ankara: Yayın Odası, 2013.
- Oskay, Ünsal. "'Efendi/Köle' İlişkisi Açısından Şiddet ve Görünümleri Üzerine." *Cogito*, no. 6-7 (1996): 185-196.
- Öztan, Ece. "Feminist Araştırmalar ve Yöntem." In *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları*, by Feryal Saygılıgil, 271-291. Ankara: Dipnot Yayınları, 2015.
- Prensky, Marc. "Dijital Native, Dijital İmigrants." *On the Horizon* (MCD Universities) 9, no. 5 (2001).
- Slattery, Martin. *Sosyolojide Temel Fikirler*. Translated by Özlem Balkız. Bursa: Sentez Yayıncılık, 2015.
- Şimşekcan, Nurcihan. "Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetin Başka Bir Biçimi: Siber Şiddet." Mersin, 2018.
- Timisi, Nilüfer. *Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2003.
- TÜİK. *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması*. 2017. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028 (accessed Ocak 12, 2019).

Uluocak, Şeref v.d. *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Kadına Yönelik Şiddet*. Ankara: Paradigma Yayınları, 2014.

Ünsal, Artun. "Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi." *Cogito*, no. 6-7 (1996): 29-36.

Van Dijk, Jan. *Ağ Toplum: Alternatif Medya Ve Toplumsal Hareketler*. İstanbul: Kafka, 2016.

WHO. *Definition and Typology of Violence*. 2016.

<https://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/> (accessed Kasım 23, 2018).

Zıllıoğlu, Merih. *İletişim Nedir?* İstanbul: Cem Yayınevi, 1993.

EKLER

EK 1: GÖRÜŞMECİ LİSTESİ

Görüşme yapılan üniversite öğrencisi kadınların çalışmada kullanılan isimleri ve yaşları şu şekildedir;

1. Melek: 23
2. Şeyma: 23
3. Ayşenur: 21
4. Derya: 21
5. Nazan: 20
6. Eda: 23
7. Melike: 21
8. Sultan: 21
9. Seda: 21
10. Nazlı: 19
11. Yasemin: 19
12. Ceren: 21
13. Hazal: 22
14. Songül: 23
15. Yeliz: 21
16. Füsun: 21
17. Özge: 22
18. Çağla: 19

EK 2: GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

T.C. İstanbul Üniversitesi

Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Değerli katılımcı;

Bu görüşme gönüllülük esasına dayalı yapılacaktır. Görüşme süresince ses kaydı alınacaktır. Verdiğiniz cevaplar yalnızca araştıra için kullanılacak, bireysel bilgileriniz kimse ile paylaşılmayacaktır. Çalışma, sosyal medya kullanımının kadınlar üzerindeki etkilerini ve sosyal medyada karşılaşılan dijital şiddet olaylarını ortaya çıkarmayı amaçlamaktır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır.**

Zaman ayırdığınız için, içten cevaplarınızla araştırmaya ve olası sorunların çözümüne katkı verdiğiniz için teşekkür ederiz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi işteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının:

Adı-Soyadı:

İmzası:

Araştırmacının:

Adı-Soyadı:

İmzası:

X X X X X

EK 3: GÖRÜŞMELERDE KULLANILAN SORU YÖNERGESİ

Demografik Bilgiler:

1. Kaç yaşındasınız?
2. Hangi üniversitede okuyorsunuz?
3. Hangi bölümde okuyorsunuz?
4. Nerede doğup büyüdünüz?
5. Ne zamandır İstanbul'da yaşıyorsunuz?

İnternet Kullanım Alışkanlıkları:

1. Hangi sosyal medya uygulamalarını aktif olarak kullanıyorsunuz?
2. Ne kadar süredir sosyal medya kullanıyorsunuz?
3. Günde kaç saatinizi sosyal medyada geçiriyorsunuz?
4. Hesaplarınızı kilitli mi kullanıyorsunuz?
5. Sosyal medyada anonim misiniz?
6. Sosyal medya hesaplarınızı kapattığınız bir dönem oldu mu?
7. Türkiye'deki kadınların sosyal medya kullanımlarında güvende olduklarını düşünüyor musunuz?

Sosyal Medya İlişkileri:

1. Sosyal medya üzerinden birisiyle tanışmaya nasıl bakıyorsunuz, böyle bir tecrübeniz oldu mu?
2. Sosyal medya üzerinden kurulan ikili ilişkileri nasıl tanımlarsınız?

Dijital Şiddet:

1. Sosyal medyada kendinizi güvende hissediyor musunuz?

2. Sosyal medya paylaşımlarınızda özgür olduğunuzu düşünüyor musunuz?
3. Sosyal medya paylaşımlarınız üzerinden çevrenizden ve/veya uzaktan tepki aldığınız oluyor mu?
4. Dijital şiddete uğradınız mı?
5. Dijital şiddete uğramanız halinde hukuksal süreç başlattınız mı ya da başlatır mıydınız? Bu noktada hukuka güveniyor musunuz?
6. Sosyal medya şiddeti karşısında ifşayı bir çözüm olarak görüyor musunuz?
7. Dijital şiddete karşı nasıl bir önlem alınması gerektiğini düşünüyorsunuz?

